

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Sociální pedagogika v jezuitském školství
a její vliv na současný školský systém

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracoval:
Martin Vít

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociální pedagogika v jezuitském školství a její vliv na současný školský systém“ zpracoval samostatně a použil literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, která je součástí této bakalářské práce.

Elektronická i tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 12. dubna 2012

.....
Martin Vít

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za užitečnou metodickou pomoc, doporučenou literaturu a cenné rady, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Poděkování patří také všem členům jezuitského řádu, kteří mi věnovali svůj volný čas, a umožnili mi provedení jednotlivých rozhovorů. Ty se pak staly nepostradatelným materiálem, bez kterého by tato bakalářská práce nemohla vůbec vzniknout.

Za maximální podporu, pochopení a vstřícnost v průběhu celého studia srdečně děkuji zejména mojí nejbližší rodině.

„Kdo má v rukou vyučování, ten ovládá osud národa.“

Jaroslav Vlček¹

---

¹ Jaroslav Vlček, (22.1.1860 Banská Bystrica – 21.1.1930 Praha), český a slovenský literární historik. V roce 1882 nastoupil na místo středoškolského profesora v Brně, roku 1901 se stal členem Královské české společnosti nauk a téhož roku byl jmenován profesorem českého jazyka na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Literárními kritikami a literárně historickými pracemi přispíval do mnoha novin a časopisů. – Citát in www.britskelisty.cz/9812/19981231b.html v článku „Jak přišli jezuité do Čech“– čerpáno dne 12.2.2012

OBSAH

ÚVOD	4
1. Vznik jezuitského řádu – Tovaryšstva Ježíšova	8
1.1 Základní dokumenty TJ	10
1.2 Politické a hospodářské poměry v Evropě	11
1.3 Příchod jezuitského řádu do českých zemí	13
1.4 Ignác z Loyoly – zakladatel řádu	14
2. Seznámení s činnostmi řádu z pohledu historie	20
2.1 V oblasti humanitní a sociální	20
2.2 Morová nařízení úřadů v dobách epidemií	21
2.3 V oblasti misijní a kulturní činnosti	23
Jezuité v české literatuře	25
Nejznámější členové jezuitského řádu	27
2.4 Nejvlivnější jezuitské koleje z pohledu historie	30
2.5 Významné jezuitské školy v českých zemích	31
3. Hlavní principy jezuitského školství z historického pohledu, výchova a vzdělávání podle J. A. Komenského, současné školství	34
3.1 Základní principy jezuitského školství v minulosti	34
3.2 Ovlivnění současného školství jezuitskými myšlenkami	36
Přípravka na školu	37
Základní gymnaziální školství – nižší stupeň	38
Základní gymnaziální školství – vyšší stupeň	39
3.3 Současné české školství	40
Ovlivnění současného školství myšlenkami J. A. Komenského	41
Jezuitské školství jako východisko názorů J. A. Komenského	45
Paralela systému školství: Tovaryšstvo Ježíšovo – J. A. Komenský – současná školská organizace	45

4. Odměny a tresty, hodnocení znalostí	47
4.1 Odměny a tresty, hodnocení znalostí v jezuitském školství z pohledu historie	47
4.2 Odměny a tresty, hodnocení znalostí ve školství J. A. Komenského	49
4.3 Odměny a tresty, hodnocení znalostí v současném školství, opora v zákonech	49
5. Hygienické podmínky ve třídách	53
5.1 Hygienické podmínky ve třídách jezuitů v minulosti	53
5.2 Hygienické podmínky ve třídách současných	54
6. Rozhovory se členy jezuitského řádu	56
6.1 Rozhovor č. 1 ze dne 22.2.2012 – páter H., Brno	56
6.2 Rozhovor č. 2 ze dne 5.3.2012 – páter B., Edinburgh, Skotsko	79
6.3 Rozhovor č. 3 ze dne 8.3.2012 – páter J., Brno	94
6.4 Rozhovor č. 4 ze dne 11.3.2012 – páter A., Olomouc	109
7. Vyhodnocení průzkumu – činnost jezuitského řádu v současnosti	114
7.1 Kulturní a misionářská činnost	115
7.2 Humanitní a sociální činnost	116
7.3 Školská a vzdělávací činnost	117
7.4 Výsledky zjištěné v průběhu rozhovorů – shrnutí	118
ZÁVĚR	124
RESUMÉ	129
ANOTACE	131
THE ANNOTATION	131
KLÍČOVÁ SLOVA	132
KEYWORDS	132
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	133
PŘÍLOHY	138

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 – sv. Ignác, portrét vzniklý záhy po Ignácově smrti roku 1556,
autor Jacopino del Conte
- Příloha č. 2 – sv. František Xaverský, podle obrazu M. Pitteriho, ilustrace
H. W. Brewera z knihy F. Thompsona, Saint Ignatius of Loyola, Londýn 1909
- Příloha č. 3 – Klementinum – plán z doby baroka
- Příloha č. 4 – Klementinum – současný stav
- Příloha č. 5 – Otec Canisius, ilustrace H.W.Breweraz knihy F. Thompsona, Saint Ignatius
of Loyola, Londýn 1909
- Příloha č. 6 – Ferdinand I. Habsburský, zakladatel pražské univerzity Societatis Iesu,
rytina Q. de Groose
- Příloha č. 7 – Překlad papežské buly ze dne 21.7.1773 „Dominus ac Redemptor Noster“
- Příloha č. 8 – Poměr zemřelých z jednotlivých církevních řádů z pražských řeholních domů
v letech 1679 – 1681
- Příloha č. 9 – Světové působení jezuitského řádu, mědiryt B. Kiliana podle obrazu
J. Ch. Storera, poprvé použit na univerzitní tezi roku 1664
- Příloha č. 10 – Collegium Romanun – Papežská univerzita Gregoriana – současný stav
- Příloha č. 11 – Alegorie jezuitského vyučování, olej na plátně, The Art Museum
of Princeton University
- Příloha č. 12 – Struktura současné školské soustavy ČR
- Příloha č. 13 – Základní otázky rozhovorů s představiteli jezuitského řádu

Úvod

Pokud slyším slůvko „jezuité“, vybaví se mi nejdříve televizní seriál F. L. Věk na námět Aloise Jiráska se scénou, jak mladý František zachraňuje knihy určené k likvidaci a odnáší si vzácný poklad komínem do bezpečí; vybaví se mi překrásný kostel sv. Ignáce na Karlově náměstí v Praze, pražské Klementinum a nakonec obrázek pátera Koniáše ze staré maminčiny učebnice vlastivědy, který trhá české knihy a šlape po nich – to jsou však jen letmé vzpomínky z dětství, které mají vazbu na jezuitský řád...

Kam spadají počátky školství v českých zemích? Kdo byli lidé šířící vzdělanost v našich zeměpisných končinách? Odkud k nám jezuité přišli? Jaké důvody měli, aby přišli právě na naše území? Bylo jejich cílem opravdu „jenom“ šíření vzdělanosti? Je opravdu možné, aby jako šířitelé vzdělanosti skutečně ničili knihy? Co je k likvidaci knih vedlo? Z jakého důvodu se věnovali zejména školské problematice? Jaké měli vzory? Měli nějaké odpůrce?

Na tyto a další otázky bych chtěl odpovědět v rámci bakalářské práce na téma „Sociální pedagogika v jezuitském školství a její vliv na současný školský systém“.

Cílem bakalářské práce bylo seznámit čtenáře s historickými, kulturními a sociálními aspekty, které vedly k tomu, že se v rámci českých zemí začala vyvíjet snaha o vzdělávání a výchovu obyvatel právě tím směrem, kterým se vyvíjela.

Na vzdělávání, jako na významném socializačním prvku v životě člověka, se výrazně podílely v rámci své činnosti nejrůznější církevní řády a kongregace, a to v návaznosti na příznivý vývoj společenských podmínek. Detailněji jsem se však zabýval pouze historií jezuitského řádu - Tovaryšstva Ježíšova, který byl v rámci církevních řádů jedním z nejvýznamnějších a nejvlivnějších. Popsal jsem příchod jezuitů do českých zemí, jejich činnost v rámci sociální pomoci obyvatelstvu, šíření náboženství a kultury, a zejména šíření národní vzdělanosti.

Pokusil jsem se nastínit čtenáři zájem jezuitů o šíření římskokatolické víry, seznámil jsem ho v nejvýznamnějšími jezuitskými středisky v rámci českých zemí, jejich význačnými představiteli a zaměřil jsem se zejména na problematiku jezuitského školství – stupně škol, vyučovací předměty, hygienické podmínky ve školách, hodnocení žáků a studentů, mimoškolní činnost, divadelní činnost, sociální a misionářskou práci...

Porovnal jsem pedagogické cíle jezuitů s cíli a představami „učitele národů“ J. A. Komenského; tyto jsem detailněji zpracoval a zjištěné výsledky popsal.

V další části práce jsem se zaměřil na zmapování návaznosti mezi cíli a myšlenkami stanovenými zakladatelem řádu sv. Ignácem z Loyoly, a to v hlavních zásadách jezuitské činnosti, a také současnými problémy sociálního školství a sociální práce.

Obsah nynější činnosti jezuitského řádu v oblasti sociální pedagogiky, v rámci humanitní, kulturní a misionářské oblasti, jsem zjišťoval pomocí metody strukturovaného řízeného rozhovoru se čtyřmi členy řádu.

Bakalářskou práci jsem rozdělil do dvou hlavních částí – teoretické a praktické; tyto jsou pak následně členěny do jednotlivých kapitol a podkapitol.

V teoretické části jsem se snažil seznámit čtenáře s problematikou vzniku jezuitského řádu – Tovaryšstva Ježíšova, jeho příchodu do českých zemí; zmínil jsem se o nejznámějších členech řádu, největších a nejvýznamnějších jezuitských kolejích.

V rámci jezuitského školství jsem se zaměřil na jezuitskou výchovu, strukturu jezuitského školství, průběh vyučovací hodiny, odměny a tresty v jezuitské škole, hygienické podmínky ve třídách.

V další části jsem porovnal cíle a zásady v oblasti školství z pohledu jezuitů a z pohledu J. A. Komenského.

V praktické části jsem si vytyčil za cíl uskutečnit řízené strukturované rozhovory se čtyřmi představiteli řádu. Na základě informací shromážděných při rozhovorech jsem se snažil seznámit čtenáře s pohnutkami dotazovaných, proč si pro svou životní dráhu vybrali právě cestu jezuitského kněze či člena řádu. Prozkoumal jsem současnou činnost řádu i plány do budoucna v oblasti školství, vzdělávání, sociální a humanitární pomoci, a také misijní činnosti, které řád organizuje takřka po celém světě.

Do jaké míry se mi podařilo cíle práce splnit, je na posouzení čtenáře...

Metodologie bakalářské práce

V rámci zpracování práce jsem provedl standardizované řízené rozhovory se čtyřmi členy jezuitského řádu.

Na základě těchto rozhovorů jsem do textu bakalářské práce zapracoval postřehy jezuitů zaměřené zejména na:

- důvody vstupu dotazovaných do Tovaryšstva Ježíšova
- reakce okolí na rozhodnutí o vstupu do řádu
- rodinné zázemí, případně rodinné členy – členy Tovaryšstva Ježíšova
- osobní zkušenosti s perzekucí ze strany státní moci
- zajímavosti z činnosti řádu, o které se dotazovaní chtěli podělit se čtenáři této bakalářské práce
- srovnání činnosti řádu v dřívějších dobách a v současnosti
- plány činnosti řádu do budoucna
- dotační politiku z fondů Evropské unie ve prospěch řádu a na jakou činnost jsou dotace poskytovány
- popis obyčejného pracovního dne člena řádu
- činnost a šíření misijní činnosti českých členů Tovaryšstva Ježíšova v rámci světového působení
- výběr kandidátů pro misijní činnost

V bakalářské práci čtenář nenajde popis školní, výchovné, humanitní a misionářské činnosti některého z dalších církevních řádů, které v historii v českých zemích působily nebo i v současné době působí.

Stejně tak je pouze okrajově zmíněno, že v současné době Tovaryšstvo Ježíšovo pedagogicky působí v Děčíně v základní škole Nativity. Není zde však již blíže popsáno, jak je výuka organizována, není uveden počet vyučujících jezuitů i učitelů působících mimo tento řád, nejsou uvedeny počty žáků, kteří školu navštěvují, není ani zmínka o obsahu výuky a chybí řada dalších informací o chodu této školy. – Touto myšlenkou by bylo možno se zabývat v následné diplomové práci a práci bakalářskou tak vhodným způsobem rozšířit.

1. Vznik jezuitského řádu – Tovaryšstva Ježíšova

Roku 1534 bylo založeno sv. Ignácem z Loyoly (příloha č. 1) a jeho druhy (např. František Xaverský – příloha č. 2) společenství přátel v Pánu. Název Tovaryšstvo Ježíšovo vznikl přirozeným vývojem, kdy lidé začali členy skupiny takto oslovovat podle toho, komu sloužili, tedy podle služby Ježíši Kristu. Dne 3.9.1539 bylo papežem Pavlem III. ústně Tovaryšstvo Ježíšovo povoleno, písemné potvrzení ve formě buly obdrželi členové řádu dne 27.9.1540. Od ústního povolení k oficiálnímu potvrzení uplynul více než rok.

Papežem Klementem XIV. byl řád roku 1773 na nátlak evropských panovníků zrušen, ale ve skutečnosti zcela nezánikl – jeho činnost ve značně omezené šíři pokračovala dál v oblastech, které nepodléhaly striktně vlivu papežského Říma, ale kde bylo více rozšířeno pravoslaví (např. Rusko – poznámka autora).

Roku 1814 byl řád papežem Piem VII. znovu celosvětově obnoven.

Tovaryšstvo Ježíšovo působilo a dosud působí v mnoha oblastech. Hlavní složkou činnosti byly následující oblasti: pastorační, katechetická a liturgická práce, misijní činnost a působení školské a pedagogické, které pokládali za nejdůležitější ze všech vytyčených programů.

Od školské činnosti se odvíjelo šíření a upevňování katolické víry. Spousta dětí, které byly jezuité vyučovány, se později stala členy právě jezuitského řádu, protože ve svých učitelích viděli svůj životní vzor. Jak uvádí sv. Ignác: „Kázáními, přednáškami a jakoukoliv jinou službou Božímu slovu, duchovními cvičeními, vyučováním dětí a nevzdělaných lidí v křesťanské nauce, zpovídáním a udělováním jiných svátostí, poskytováním duchovní útěchy věřícím v Krista, a to vše zadarmo bez přijímání jakékoliv odměny za práci při vzpomínutých službách.“²

Pro obecný a v jazycích nevzdělaný lid bylo přínosné také to, že jezuitští kazatelé přednášeli v rodném jazyce národa, kde právě vykonávali misijní činnost. V rámci ostatních řádů – k jejich neprospěchu – probíhaly mše v jazyce latinském. Vyučování jezuité

---

² Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 41

poskytovali zdarma všem vrstvám obyvatelstva, což bylo ze strany obyvatelstva hodnoceno velmi příznivě. Díky tomuto přístupu jezuité rychle rozšiřovali svoje řady i rozsah svého působení.

„Řád založený k dosažení náročných cílů se ke svým členům choval s velkou přísností a vyžadoval od nich poslušnost i podřízení osobních ambicí jeho potřebám. Představení řádu však skvěle uměli odhalit přednosti každého člena i jeho nejlepší vlastnosti a schopnosti. Na základě této analýzy byli umísťováni pro výkon činnosti, který nejlépe odpovídal jejich schopnostem. Svě členy dokázali značně silně motivovat: např. „požadavkem na jednotu srdcí a myšlenek“,... ale také vynikající pedagogickou přípravou, mimořádně funkčním vnitřním uspořádáním a rovněž důkladnou psychologickou průpravou s důrazem na nutnost sebeovládání, odříkání i překonání běžných lidských emocí, jako jsou strach a úzkost, dále důrazem na nezbytnost mimořádného osobního nasazení v každé vykonávané činnosti, ale také vytvořením jedinečného prostředí nabitého zjitřenou emocionalitou i vědomím intelektuální sounáležitosti. Není proto divu, že se členové SJ³ uplatnili v četných oblastech činností a že v nich valnou většinou byli nadmíru úspěšní.“⁴

Příslušníci řádu skládali tradiční sliby chudoby, čistoty a pokory a dále slib poslušnosti papeži.

Na zvýraznění své příslušnosti k řádu užívali stejný řeholní oděv – černý talár s cingulem⁵, hlavu pak pokrýval černý klobouk.

---

³ „Členové řádu připojují za své jméno zkratku SI, případně její mutaci pro jazyk, který při psaní použili (v češtině SJ, dříve TJ)“ in http://cs.wikipedia.org/wiki/Tovary%C5%A1stvo_Je%C5%BE%C3%AD%C5%A1ovo čerpáno dne 13.2.2012

⁴ <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus61/richterova.htm> - článek „Význačné osobnosti SJ v českých zemích“ čerpáno dne 15.10.2011

⁵ V katolické církvi je cingulum obvykle bílá šňůra, kterou si řeholníci v pase převazují dlouhý hábit. Při bohoslužbách si jím kněží a jáhni převazují v pase albu, která se nad cingulem případně povytáhne, aby si ji při chůzi nepřišlápli. Cingulum je také širší pás látky, který se dává kolem pasu a dva jeho konce zakončeny zdobnými šňůrkami visí volně dolů na levém boku. Nosí se na klerikách. Kněží nosí cingulum černé barvy, biskupové a kněží s titulem monsignore nosí cingulum fialové barvy. Kardinálové červené barvy a papež bílé barvy. – in <http://cs.wikipedia.org/wiki/Cingulum> čerpáno dne 13.11.2011

1.1 Základní dokumenty TJ

Ignác z Loyoly pro Tovaryšstvo Ježíšovo stanovil základní pravidla činnosti (tzv. formule). V nich jsou určeny hlavní cíle činnosti a povinnosti řádu (mj. sliby chudoby a poslušnosti, misijní činnost, poslušnost vůči papeži, pravomoci generála a dalších vyšších hodnostářů). **Formule** byly důkladně prostudovány a prozkoumány teologem Svaté stolice, který je označil jako zbožné a svaté, tedy nezávadné.

Mezi základní nařízení patří **Pravidla sv. Ignáce: Regulae communes a Regulae de modestia**, tedy **Všeobecná pravidla a Pravidla o skromnosti**. Dalším důležitým pokynem pro Tovaryšstvo Ježíšovo je dokument **Institutum Societatis Iesu**. Pro českou provincii byl vydán roku 1705 v tiskárně v Klementinu (příloha č. 3 a 4) a platil v původní podobě do roku 1773.

Hlavním duchovním východiskem byla a stále jsou „**Duchovní cvičení**“ (Exercitia spiritualia) sestavená samotným Ignácem z Loyoly. Ignác kladl důraz na zbožnost individuální, ne na zbožnost praktikovanou v ostatních řádech, tj. při hromadných bohoslužbách. Byl odpůrcem dlouhých a únavných bohoslužeb – tvrdil, že zbožnost se nedokazuje modlitbami, a ani dlouhé modlitby svým pokračovatelům nedoporučoval.⁶

Konečným řádovým vrcholným dokumentem se staly velmi podrobné **Constitutiones Societatis Iesu (Konstituce)**, závazná norma, jakási ústava Tovaryšstva, na které Ignác pracoval od roku 1541. Původně ji napsal španělsky – protože mu stylizace v této řeči nečinila potíže. Roku 1552 byl vypracován ve španělštině základní text. „Ignác z Loyoly ho ovšem zpřesňoval až do své smrti (1556). Do latiny byl text poprvé přeložen roku 1558 Loyolovým sekretářem Janem de Polanco v Římě pod názvem „**Constitutiones et declarationes examinis generalis Societatis Iesu**“. Stručný výtah z Konstitucí „**Summarium earum Constitutionum...**“ slouží k rychlé orientaci a běžné denní potřebě.

---

⁶ „Modli se tak, jako by všechno záleželo jen na Bohu, ale přičiňuj se, jako by záleželo jen na tobě, zda budeš spasen.“ – slova sv. Ignáce in Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 38

Na textu Konstitucí nepokládali Ignácovi následovníci za nutné nic měnit nejen po dobu trvání „starého řádu“, tedy do zrušení v roce 1773, ale ani po jeho obnovení v roce 1814. Původní znění Konstitucí plně respektuje i dnešní Tovaryšstvo.

„Deset kapitol Konstitucí shrnuje to nejdůležitější, čím se jezuité měli ve své činnosti řídit. Je tu vše podstatné o organizaci, misijním a kněžském poslání, výchově a vzdělávání mládeže i prvotním projektu řádových škol, samozřejmě opět a důrazně píše o chudobě a poslušnosti.“⁷

Tovaryšstvo Ježíšovo bylo a stále je výhradně mužským řádem. Měl však také hodně příznivců mezi ženami. Sám Ignác z Loyoly však vydal v nařízení zákaz vytvořit v rámci Tovaryšstva Ježíšova ženskou větev.

1.2 Politické a hospodářské poměry v Evropě

Vzniku jezuitského řádu samozřejmě napomohla politická a hospodářská situace v Evropě a zejména v Evropě západní, tedy na území Španělska a Francie.

Ve středoevropské Římské říši se začaly objevovat požadavky na reformu církve, vznikaly snahy o její přetvoření a nápravu. Už tak neklidné dynastické poměry byly navíc narušovány spory uvnitř křesťanské církve. Německou reformaci zahájil Martin Luther v roce 1517 svými tezemi proti odpustkům; nalezla však daleko větší ohlas, než před sto lety lokálně omezené husitství.

„Úsilí o nápravu obecné církve a snaha odvrátit člověka od světského hédonismu⁸ se neobjevovaly jen v reformačních kruzích, ale i uvnitř katolické církve samé. Na tomto hnutí se významně podílel Ignác z Loyoly a jeho Tovaryšstvo Ježíšovo, Societas Iesu.“⁹

---

⁷ Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 23 – 24

⁸ hédonismus – světské potěšení a požitkářství – poznámka autora

⁹ Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 7

Ignác z Loyoly nechtěl být bojovníkem proti Lutherovi. Z tohoto důvodu zaměřil činnost Tovaryšstva Ježíšova na nápravu uvnitř církve, která měla pomoci minimalizovat počty kacířů mezi obyvatelstvem. Proto katoličtí historikové nehovoří o „protireformaci“, ale o „katolické reformě“ či „reformaci“...

Vznik jezuitského řádu spadá do roku 1534¹⁰, kdy byl založen sv. Ignácem z Loyoly v Paříži. Postupem doby se stal jedním z nevlivnějších a největších ve světě v rámci římskokatolické církve. Jedná se o řád mužský. K práci v řádu pomáhala a dosud pomáhá dlouhodobá příprava, která má jediný cíl – vychovat jezuitu použitelného kdykoliv¹¹, kdekoliv a jakkoliv¹². Teprve roku 1540 potvrdil vznik řádu papež Pavel III. pod názvem Tovaryšstvo Ježíšovo¹³. „Členové řádu připojují za své jméno zkratku SI, případně její mutaci pro jazyk, který při psaní použili (v češtině SJ, dříve TJ)“¹⁴.

Působení jezuitů bylo natolik široké a obsažné – můžeme s čistým svědomím říci, že se dotklo všech oblastí lidské činnosti. Navíc probíhalo v období regenerace válkou zničených oblastí, v období rozkvětu stavitelství a hladu po kultuře a vzdělanosti. Právě v období vrcholné činnosti jezuitů přichází do českých zemí jeden z nejvýznamnějších kulturních směrů – baroko, projevující se nejen v architektuře, malířství, sochařství, hudbě, divadle. Do českých zemí se dostávají nejvýznačnější umělci, aby zde působili v rámci svých oborů.

---

¹⁰ Roku 1534 bylo založeno sv. Ignácem z Loyoly (příloha č. 1) a jeho druhy (např. František Xaverský – příloha č. 2) společenství přátel v Pánu. Název Tovaryšstvo Ježíšovo vznikl přirozeným vývojem, kdy lidé začali členy skupiny takto oslovovat podle toho, komu sloužili, tedy podle služby Ježíši Kristu. Dne 3.9.1539 bylo papežem Pavlem III. ústně Tovaryšstvo Ježíšovo povoleno, písemné potvrzení ve formě buly obdrželi členové řádu dne 27.9.1540. Od ústního povolení k oficiálnímu potvrzení uplynul více než rok. – viz kapitola 1. „Vznik jezuitského řádu – Tovaryšstva Ježíšova“ této bakalářské práce

¹¹ Petr Faber, blízký přítel a druh sv. Ignáce uvádí: „Vojín musí poslechnout ihned, s ochotnou vůlí, a podrobit vlastní rozum. Podobně jezuita.“ – jak uvádí překladatel J. Ovečka in Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 49

¹² Jirásko, L. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Praha: Fénix 1991, s. 77

¹³ Počet členů řádu byl omezen papežem na 60 osob ve Formulae Institutii (zkráceně označováno jako Institutum) in Bobková – Valentová, K. Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. 1. vyd. Praha: Karolinum 2006, s. 17

¹⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Tovary%C5%A1stvo_Je%C5%BE%C3%AD%C5%A1ovo čerpáno dne 3.2.2012

Díky vlivu jezuitského řádu se právě baroko označuje v odborných historických kruzích jako „století jezuitů“, i když samozřejmě vliv barokního slohu působil mnohem déle¹⁵.

Jezuitský řád výrazně pomohl při obrodě římskokatolické církve. Podstatným dílem pomohla rozvoji a udržení řádu školská, misijní a katechetická¹⁶ činnost.

1.3 Příchod jezuitského řádu do českých zemí

Od roku 1556 působí jezuité v českých zemích, kam byli pozváni dopisem katolické strany z roku 1554; určitá jednání s nimi vedl také král Ferdinand I. Habsburský (příloha č. 6). Od samého počátku byla činnost řádu zaměřena na oblast misijní a pastorační; důležitým úkolem bylo také šíření vzdělanosti a usilovné podporování vědy.

Mezi prvními misionářskými jezuity se v českých zemích objevilo 12 mužů přednostně vybraných z adeptů mnoha národností. Jednalo se o význačné teology (např. Ursmar Goissom – 1524 – 1578, první rektor klementinské akademie, Jindřich Blysssem/Heinrich Blissemius – 1526 – 1586 – Goissomův nástupce v úřadu).¹⁷

Působení jezuitů v českých zemích dočasně končí roku 1618, kdy byli ze země vykázáni nekatolíky; zpět se vracejí roku 1620 po bitvě na Bílé hoře. Díky podpoře Habsburků rozkvétá i církevní činnost a objevují se zde nové církevní řády¹⁸. Roku 1773 byl papežem Klementem XIV. jezuitský řád zrušen vzhledem k nátlaku evropských panovníků, ale fakticky nikdy zcela nezanikl¹⁹ – (příloha č. 7 – překlad papežské buly z 21.7.1773). Po roce 1773 přerušila svou činnost většina církevních řádů.^{20,21} Zůstaly většinou jen řády rozjímavé – např. milosrdní bratři, křížovníci s červenou hvězdou, piaristé a některé další.²²

---

¹⁵ „Podle katechismu Petra Canisia, který vyšel roku 1555 pod názvem „Suma doctrinae christianae“ – používal se i mimo řád dlouho do 19. století“ in Čornejová, I. Tovařystvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá fronta 1995, s. 47 – pater Canisius – příloha č.5

¹⁶ výuka základů křesťanství udělovaná dětem a nevzdělaným dospělým – poznámka autora

¹⁷ srov. in <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus61/richterova.htm> – článek Význačné osobnosti SJ v českých zemích – čerpáno dne 12.2.2012

¹⁸ Milosrdní bratři, bosí karmelitáni, hyberni, bartolomité, oratoriáni, trinitáři atd. – poznámka autora

¹⁹ řád byl zrušen navždy a „neodvratně“ papežskou bulou „Dominus ac Redemptor Noster“ podepsanou dne 21.7.1773 – poznámka autora

²⁰ Na základě výnosu papeže Klementa XIV. byla jezuitská činnost potlačena; jezuité však nadále jako řád fungovali pouze v Rusku a Prusku, jehož ortodoxní vláda odmítla uznávat papežskou autoritu určenou

Zabraný klášterní majetek byl přesunut do tzv. náboženského fondu, který byl využíván ve prospěch náboženství.

A zatímco v předbělohorském období bylo cílem jezuitské mise povznést v českém prostředí katolicismus, po skončení třicetileté války šlo o mnohem více – zachránit zde kulturu jako takovou. Díky rozmachu ve společenském životě vděčíme církevním řádům za bohaté kulturní dědictví v oblasti překrásné barokní architektury, malířství, hudby či sochařství, za bohaté klášterní knihovny či jiné skvosty, a především za vzdělanost.

1.4 Ignác z Loyoly – zakladatel řádu

Nyní blíže seznámím čtenáře s životní poutí zakladatele Tovaryšstva Ježíšova – Ignáce z Loyoly.

Jednalo se o muže velmi ctižádostivého s pevnou vůlí, byl velmi pracovitý, precizní v detailech. Ve svých zásadách byl neotřesitelný a pevný, svoje postoje nebyl zvyklý měnit.

Byl malého vzrůstu (158 cm) a slabé tělesné konstrukce s dlouhodobě podlomeným zdravím. Vynikal a upoutával určitým osobním kouzlem. Na ty, kteří ho neznali, působil strohým dojmem; neměl rád okázalá gesta. Působil dojmem „suchého“ úředníka.

V průběhu jeho života nevznikl žádný jeho portrét či obraz celé postavy. Jeho první portrét vznikl krátce po jeho smrti, a to podle posmrtné masky – byl pak použit jako podklad pro další obrazy. Snad proto se zdají rysy Ignácovy tváře jakoby strnulé. Na obličejí nás zaujme výrazný nos a široké čelo.

Římem. V oblastech pod vlivem pravoslavné církve Tovaryšstvo Ježíšovo fungovalo i po jeho zrušení roku 1773. – poznámka autora

²¹ Zrušení jezuitského řádu přineslo také nutnost reformovat latinské školství. Hlavní pozornost byla zaměřena na nejnižší školy, které musely rychle naučit všechny poddané číst, psát a počítat. Teprve později byla směřována pozornost na reformu vyššího školství. – in Somr, M. a kolektiv. Dějiny školství a pedagogiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1987, s. 154

²² Jirásko, L. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Praha: Fénix 1991, s. 13

Co se týče povahových vlastností, byl lidmi, s nimiž přišel do styku, hodnocen jako člověk velmi pokorný. S obrovskou pokorou snášel i inkviziční tresty a věznění, které musel několikrát absolvovat. Důrazný a důsledný v názorech byl i při řešení sporů s kardinálem Caraffou, pozdějším papežem Pavlem IV. Pokud byl přesvědčen o své pravdě, která měla sloužit víře a Bohu, nikdy z ní neustupoval.

„Narodil se roku 1491²³ na rodovém sídle Loyolů u baskické Azpeitii Beltránu Ibáñezovi de Oñaz y Loyola a jeho ženě Marině, původem Sánchezové de Licona, chlapec, poslední z 13 dětí. Při křtu dostal jméno Iñigo. Až později v dospělém věku přijal jméno Ignác, které přes vnějšíkovou podobnost nemá s „Iñigem“ nic společného. Původně celé jméno budoucího světce znělo Iñigo či Inigo López de Loyola. Doprovázejí-li jeho jméno ještě další rodová jména, děje se tak v důsledku velmi složité a spletité španělské šlechtické genealogie.“²⁴

Ignácova rodina patřila k urozeným a byla úzce spjata s nejvyššími dvorskými kruhy. „Podle běžných zvyklostí se vychovatelé snažili chlapce vzdělávat v takových disciplínách, aby vyrostl ve zdatného rytíře galantního chování a vystupování. Ke zdárnému průběhu jeho příští kariéry měl přispět pobyt v rodině předního kastilského hodnostáře Juana Velásqueze de Cuéllar (nejpozději od roku 1507), kde si plně osvojil dvorské mravy a lásku ke královskému rodu“.²⁵ Podle pozdějších, ne zcela přesných zpráv tu však nezískal jen žádoucí mravy, ale i nemravy.

Není jasné, zda se stal pážetem jednoho z nejslavnějších španělských králů, Ferdinanda Aragonského. Prokázané však je, že se stal členem osobní stráže vévody z Nájeru a navarského místokrále Antonia Manriqueho de Lara. Do tohoto období pak spadá začátek válečnických let Ignáce z Loyoly. Stal se důstojníkem. Při obléhání pevnosti Pamplona stál v řadách obránců v bojích proti Francouzům – byli však méně úspěšní. Odmítali se však i v bezvýhodné situaci Francouzům vzdát. Ignác z Loyoly odstoupil nedobrovolně z bojů až 21. 5. 1521, kdy mu dělová koule roztříštila holenní kost pravé nohy a lehce poranila i druhou nohu. První pomoc mu poskytli sami nepřátelští francouzští vojáci, ale i po dalším ošetření se jeho stav jevil jako beznadějný. Z tohoto důvodu byl opatřen

---

²³ Některé zdroje, např. de Dalmases, C. Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo. Praha: česká provincie T. J. 1992, s. 7, uvádějí, že přesný rok narození Ignáce z Loyoly není přesně znám.

²⁴ Čornejová, I. Tovaršstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 9

²⁵ Čornejová, I. Tovaršstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 9

svátostí umírajících. Toto velmi těžké zranění však Loyola přežil – sice s doživotními následky, ale přežil. Pravá noha zůstala o něco kratší – měl s ní doživotní potíže.

Doléčoval se v rodné Loyole. Dlouhé chvíle upoutání na lůžku si krátil četbou rytířských románů, které byly v té době velmi populární. Kompenzoval je studiem díla Jakuba de Voragineho „Legenda aurea“ – zachycující skutky význačných světců – a „Život Kristův“ od Ludolfa Saského.

Jak uváděl sám Ignác „zatímco četba rytířských dobrodružství mu jitiřila mysl, knihy o svatých mu přinášely klid duše a už tehdy pocítil touhu vykonat velké věci ve službách božích“.²⁶

Po uzdravení vyplnil svůj slib z období, kdy byl těžce zraněn, a i přes přetrvávající bolesti se vydal na pouť do benediktinského kláštera Montserratu nedaleko Barcelony. Zde vykonal generální zpověď a před proslaveným obrazem Matky Boží jí symbolicky odevzdal svůj meč a dýku, odložil světské šaty a oblékl poutnické roucho.

Z Montserratu se vydal do nedaleké Manresy, kde měl vidění, což výrazně ovlivnilo jeho další činnost. Právě v Manrese napsal první náčrt Duchovních cvičení, které se staly významným duchovním vodítkem jím později založeného společenství.

Z Manresy putoval přes Řím do Benátek, odtud do Jeruzaléma a k Božímu hrobu (1523). Zde chtěl zůstat natrvalo, ale poutníků bylo mnoho a setrvání zde mu nebylo místním provinciálem řádu františkánů dovoleno. Za almužnu posluhoval chudým. Do Španělska se vrátil přes severní Itálii.

Začal uvažovat o dráze kněze, ale byl si vědom svého nedostatečného vzdělání. Na tehdejší dobu v pokročilém věku 33 let začal studovat generale²⁷ na univerzitě v Barceloně, pak se zapsal na artistickou fakultu v Alcalá de Henares (školní rok 1526/1527). Poctivě se učil, aby se vyrovnal mladším kolegům. Trápily ho však tělesné neduhy. Kromě

---

²⁶ Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 9

²⁷ „studium generale“ – studium všeobecné povahy, vysoké učení, univerzita in <http://search.seznam.cz/?q=studium+generale&sId=Ujnhsss-w0CvXUfBd9m1&aq=&oq=&sourceid=top&thru=> čerpáno dne 13.2.2012

nedoléčeného zranění nohy ho po celý život sužovaly bolesti žaludku; až při pitvě se zjistilo, že se nejednalo o žaludek, ale o žlučové kameny.

Ignác se od spolužáků odlišoval nejen věkem, ale i náplní volného času. Spolu s několika svými přáteli vzdělával své bližní v „křesťanské nauce“ – o tom, jak nehřešit, jak zpytovat svědomí. Loyola a jeho příznivci se odlišovali od spolužáků také oděvem, oblékali se do dlouhých hábitů ušitých z nejhrubší látky.

Za šíření a poučování v duchu křesťanství byl Ignác odsouzen inkvizicí a uvězněn. Duchovní a pastorační činnost mohli totiž vykonávat jen církevním soudem jmenovaní kněží. Tím však Ignác nebyl. Proto se ocitl v inkvizičním vězení – na 42 dní s možností přijímání soukromých návštěv.

Po propuštění odešel z Alcalá de Henares přímo na univerzitu do Salamanky. Také zde byl středem zájmu inkvizitorů. Možná, že již ve střetech Ignáce z Loyoly s dominikánskou inkvizicí, můžeme hledat počátky nevraživosti mezi jezuity a řádem sv. Dominika, jež se projevovaly i v hlubokých rozdílech v metodickém přístupu k věrouce. Je potom zarážející, že je v českých zemích v obecném povědomí zakořeněno působení inkvizice ve spojitosti právě s činností jezuitského řádu!

Po dalším věznění v Salamance pokračoval ve studiích v Paříži, a to zejména jazyků. Finančně ho zabezpečoval dobrodinec, ale Loyola získané peníze svěřil kolegovi, který je zpronevřil. Ignác mu krádež odpustil. Později se ho v nouzi dokonce ujal. Znovu žil z almužen a našel si nové donátory. „V Bruggách (nynější Belgie) se osobně setkal i se slavným filozofem a pedagogem Louisem Vivesem, jehož názory ho v mnohém inspirovaly při sestavování plánů na učitelské působení Tovaryšstva Ježíšova.“²⁸

Na pařížské koleji sv. Barbory v Rue Valette (její budova se zachovala dodnes) studoval tři roky filozofii, logiku, fyziku a metafyziku, a 14. 3. 1534²⁹ obdržel titul magistra filozofie; zde také poznal přátele, kteří s ním později vytvořili jádro Tovaryšstva.

---

²⁸ Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 17

²⁹ v diecézi pamplonské datováno předání diplomu sv. Ignácovi datem 14. 3. 1534, ale může se v literatuře objevovat také datum 14.3.1535 „našeho roku“ – parafrázováno in de Dalmases, C. Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo. Praha: česká provincie T. J. 1992, s. 93

„Prvním z nich byl Petr Faber, rodák ze Savojska, dalšími Šimon Rodríguez z Portugalska a František Javier (Xaver) z Navarry. K nim se pak připojili ještě Španělé Diego Laínez a Alfons Salmerón, posléze i kastilský student Nicolás (Mikuláš) Alonso řečený Bobadilla.“³⁰ Všichni se zavázali dodržovat slib čistoty a chudoby, což slavnostně potvrdili v kapli Panny Marie na Montmartru (15.8.1534). Usnesli se, kdyby se nemohli usadit v Jeruzalémě, že svoje služby nabídnou papeži v Římě. K jádru Tovaryšstva později přibyli ještě Savojan Claudius Jay a Francouzi Jean Codure a Paschase Broët.

Na Sorbonně navštěvoval Ignác z Loyoly bohoslovecké přednášky. Aby se mohl vydat na cestu kněze, musel by však studovat celých 12 let, dokud by nedosáhl doktorátu. Pro Ignáce to však byla velmi dlouhá doba vzhledem k věku, který již nyní měl. Téměř celý rok 1536 strávil se svými přáteli v Benátkách³¹, kde byli vysvěceni na kněze³². Krátce po vysvěcení byl Ignác opět nařčen z šíření mylných myšlenek. Při řešení svého problému požádal o přehodnocení svých „pochybení“ uznávané církevní autority, ale žádná z těchto kapacit neshledala nic, co by odporovalo pravé víře.

Zvídavý čtenář z předchozích řádků zjistil, že Ignác z Loyoly byl vysvěcen roku 1536, ale ještě neměl dostudované bohoslovectví. V době, o které se zmiňují nebyl tento jev ničím výjimečným.³³

Právě tento moment rozhodl o tom, že Ignác se svými společníky vytvořili pevnou organizaci a nebyli jen volným společenstvím „přátel v Pánu“. Organizace dostala jméno Ježíšovo, Compañía de Jesús, Tovaryšstvo Ježíšovo.

---

³⁰ Čornejová, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 18

³¹ „... v kapli svého soukromého domu, udělil Vincenc Nigusanti, biskup z Arbe, Ignácovi a těm z jeho druhů, kteří ještě nebyli kněžími, tato svěcení...“ in de Dalmases, C. *Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo*. Praha: česká provincie T. J. 1992, s. 119 – 120

³² „Na vlastní přání složilo těchto sedm druhů ještě před svěcením slib chudoby a čistoty do rukou legáta Veralla. V neděli 10. června, na svátek svatých Víta a Modesta, který se v Benátkách slavil jako zasvěcený, podhájenské, v neděli 17. června jáhenské a 24. června, na svátek svatého Jana Křtitele, kněžské svěcení.“ in de Dalmases, C. *Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo*. Praha: česká provincie T. J. 1992, s. 120

³³ „... nikdo neměl být svěcen, kdo nevykonal studium po přinejmenším čtyři po sobě jdoucí roky, takže se nikdo nemohl stát klerikem, kdo by nebyl dobrým gramatikem a kantorem, tj. kdo neuměl dobře číst a psát a zpívat.“ – in de Dalmases, C. *Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo*. Praha: česká provincie T. J. 1992, s. 8 – 9

Roku 1538 se Ignác opětovně bránil podezření z rozšiřování nesprávného učení. Opět byl osvobozen, ale navíc získal náklonnost papeže Pavla III. Papež schválil Tovaryšstvo nejprve ústně (1539) a později jej právoplatně stvrdil 27. 9. 1540 bulou „Regimini militantis Ecclesiae“, tj. Řízení bojující církve.³⁴

Roku 1540 proběhla volba prvního generála (lat. Praepositus generalis), který měl být nejvyšším představitelem Tovaryšstva. Ignác odmítal úřad přijmout, ale vyhověl přáním svých druhů a do úřadu nastoupil.

Jméno Ignác, v latinské formě Ignatius, užíval Loyola pravidelně až od roku 1542, důsledně pak až od roku 1546.

„Když Ignác z Loyoly roku 1556 v Římě zemřel, následná pitva odhalila, že jeho tělo bylo doslova prolezlé chorobami. Renaldo Colombo, vedoucí profesor katedry anatomie na padovské univerzitě, ve svém hlášení udává: „Vyňal jsem téměř bezpočet kamenů rozmanitých barev, které jsem našel v ledvinách, plicích, játrech a vrátnici“³⁵.³⁶

Ignác z Loyoly byl blahoslaven roku 1609, svatořečen pak roku 1622. O své kněžské dráze přemýšlel dlouhodobě.³⁷

V době smrti Ignáce z Loyoly (31. 7. 1556) čítalo Tovaryšstvo 11 provincií s přibližně 70 provozuschopnými řádovými domy.³⁸

---

³⁴ „Papežská bula či krátce pouze bula (z latinského) je v katolické církvi označení pro výnos, který se týká důležitých právních aktů papeže, jenž je vyhlášen slavnostní formou a opatřen pečeti.“ – in http://cs.wikipedia.org/wiki/Pape%C5%B5sk%C3%A1_bula – čerpáno dne 3.3.2012. Bula bývá papežem vlastnoručně podepsaná, přivěšená pečeť je olověná. Název buly se obvykle přejímá z prvních slov textu buly – pozn. autora.

³⁵ „Vena portae, žíla vrátnicová, vrátnice, je silná žíla, vedoucí krev ze žaludku, střev, slinivky břišní a sleziny do jater.“ in de Dalmases, C. Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo. Praha: česká provincie T. J. 1992, s. 256

³⁶ Wright J. Jezuité – Misie, mýty a dějiny. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, s. 25 – 26

³⁷ Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 22

³⁸ Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá fronta 1995, s. 26

2. Seznámení s činností řádu z pohledu historie

2.1 V oblasti humanitní a sociální

Obrovský kus záslužné práce na poli pomoci druhým lidem, předvedli členové všech řádů působících nejenom v českých zemích v obdobích morových epidemií.

Členové řádu byli do morem zasažených oblastí vysíláni svými nadřízenými po velmi důkladném uvážení. I když se hlásila spousta dobrovolníků, kteří svou humanitní práci chápali jako možnost projevit správným způsobem svoje zaujetí pro věc, byla pro žadatele také lákavá představa zemřít při výkonu své práce „mučednickou smrtí“. I přesto, že zájemců o tuto záslužnou a nebezpečnou činnost bylo dost, byli svými představenými velmi pečlivě vybíráni. Aby mohli nastoupit do služby a pomáhat morem nakaženým lidem, byli přednostně vybíráni ti, kteří měli již dřívější zkušenosti. Znamenalo to, že dříve museli mít zkušenosti například ve farmacii, podávání léků, ošetřování nemocných, obvazování, ranhojičství a podobných oborech, v zabezpečování zázemí pak v obslužných činnostech (kuchaři, obsluha prádel, desinfekce apod.). Jezuitští misionáři vnější (v zahraničí) i vnitřní (v rámci českých zemí) většinou neměli medicínské vzdělání. Členové Tovaryšstva, kteří byli určeni k pomoci nemocným, byli pouze na úrovni poučeného laika v oblasti ošetřovatelství a lékařské péče.

Morové epidemie³⁹ se v oblastech českých zemí vyskytly v několika etapách v průběhu pěti⁴⁰ století.

---

³⁹ Mor je onemocnění způsobené mikroby *Yersinia pestis*, rodové jméno *Yersinia* dostal tento bacil po jednom ze svých objevitelů, Švýcaru Alexandru Yersinovi (1863 – 1943), žákovi Louise Pasteura (1822 – 1895). Původně se jednalo o pouze zvířecí nemoc, ale za určitých vhodných podmínek se však může přenášet i na člověka.

Rozeznáváme dva druhy moru: dýmějový (bubonický) a plicní. V místě, kde nákaza do organismu vnikla, vzniká puchýřek naplněný krví (hemoragická pustula), odtud se šíří infekce do lymfatických uzlin. Jejich působením se uzliny zvětšují a vzniká tzv. dýměj (latinsky bubo). V rámci historické diagnostiky je považována na nejspolehlivější příznak. Jako další projevy se objevují na kůži tmavé skvrny (petechie).

Nákaza v případech plicního moru se šíří kapénkami. Napadá tkáň plic a jedná se o jedno s nejmrtelnějších onemocnění vůbec. Naštěstí *Yersinia* tuto formu přenosu mezi zdravou populací pravděpodobně nedokáže za normálních okolností udržet – proto scénář typu „ptačí chřipky“ nepřipadá v úvahu. – parafrázováno z knihy: Černý, K. et Havlík, J. M. Jezuité a mor. 1. vyd. Praha: NLN 2008, s. 9

⁴⁰ „Pravý mor se začal v Evropě a posléze i v Českých zemích objevovat ve 14. století. První epidemie zasáhla české území v roce 1349, poslední v letech 1711/1715, od roku 1716 se už mor na českém území neobjevil.

„14. století první známá epidemie pravého moru, začátkem 1349, jen okrajový průnik epidemie, ztráty minimální; 1357 – 1363 nejničivější v evropské/české historii, ztráty se odhadují na 1/3-1/2 obyvatelstva; 1380 – 1382 desítky tisíc obětí; 15. století - mnoho menších i větších epidemií; 16. století - mnoho menších i větších epidemií; 17. století – začátek 1679 – 1681 – asi 100 tisíc obětí, mezi nimi např. i pražský arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna († 1694), předposlední velká epidemie – vedla k reorganizaci péče o hygienu a čistotu

Vynikajícím přenašečem moru jsou krysí blechy, které se již dříve samy nakazily od jiného hlodavce. Bakterie mohou přenášet i blechy lidské, ale jsou méně úspěšné. Blecha krysí „...má ve svém trávicím traktu část, která se nazývá proventriculus (možno přeložit jako „předžaludek“), a když pozře bakterie moru, začnou se jí tyto mikroorganismy v trávicím traktu množit. Někdy to jde tak daleko, že zcela zaplní proventriculus, a tím znemožní průchod potravy. Od Yersinie je to vlastně velice chytrá strategie – z postižené blechy udělá doslova vraždící monstrum, protože vyhladovělý hmyz se snaží doplnit krev do svého trávicího systému a úporně napadá všechny teplokrevné živočichy, na které narazí. Pokaždé, když se pokusí neúspěšně nasát další dávku krve z hostitele, vyvrhne část obsahu svého trávicího ústrojí do rány, a tím se do oběti dostane i množství Yersinií.“⁴¹

2.2 Morová nařízení úřadů v dobách epidemií

V rámci prevence šíření nákazy vydávaly úřady v tzv. morových řádech nařízení, kterými mělo být zabraňováno či omezováno šíření nákazy.

V rámci nařízení nesměli například lidé, kteří se o nemocné starali, bez povolení vrchnosti opustit nakaženou oblast – v případě porušení zákazu hrozila povinnost tříměsíční bezplatné služby v lazaretu nebo jinde, kde hrozilo akutní nebezpečí nákazy.

Při ošetřování nemocných v lazaretech byli v přímém styku s nemocným jen po dobu nezbytně nutnou. Při práci museli být ošetřovatelé oblečeni do zvláštního druhu oblečení – šaty byly z tuhého povoskovaného plátna, které měli viditelně označené, aby byli rozeznatelní od ostatních osob. Dodržování denní hygieny bylo nutnou samozřejmostí, povinností bylo pravidelné užívání profylaktik⁴², měli vhodně upravenou stravu obohacenou o větší množství

---

ulic; 18. století 1711 – 1715 – poslední velká epidemie, v Čechách zemřelo 200 tisíc lidí. Poté začala ve velkých městech vznikat kanalizace a výskyt epidemií byl zcela potlačen.“
in http://cs.wikipedia.org/wiki/Morov%C3%A9_epidemie_v_%C4%8Cesk%C3%BDch_zem%C3%Adch čerpáno dne 20.9.2011. Poznámka autora: Jednotlivé morové rány nebyly samozřejmě striktně ohraničeny v určitém časovém rozmezí a lišily se také v návaznosti na zeměpisné oblasti. Z tohoto důvodu je možné, že i když je v citaci uvedena jedna z morových epidemií v období let 1679 – 1681, je považován Jan Bedřich z Valštejna, zemřelý roku 1694, také za jednu z obětí moru.

⁴¹ Černý, K. et Havlík, J. M. Jezuité a mor. 1. vyd. Praha: NLN 2008, s. 10

⁴² prevence – poznámka autora; „soubor činností a praktických opatření, které znamenají ochranu před určitou nemocí“ – in <http://cs.wikipedia.org/wiki/Profylaxe> čerpáno dne 15. 11. 2011

česneku, cibule, fíků a ořechů, povinností bylo denní popíjení pálenky nebo teplého vína. Doporučováno bylo poslouchání rad lékařů, dodržování karantény, v řádových kolejích přerušování výuky a doporučeným prostředkem ochrany před nákazou byl útek.

Cílem těchto nejrůznějších opatření bylo omezit ztráty na životech jezuitů na nejnutnější minimum.

Co se týká bohoslužeb, ty byly v uzavřených kostelích v době akutní nákazy vysloveně zakázány. Uskutečňovaly se na volných prostranstvích u tzv. morových sloupů⁴³. Pozdějšími výnosy byla veřejná shromáždění zakázána.

V době pouhého ohrožení nákazou se bohoslužby v kostelích konaly pravidelně, byla však dodržována určitá hygienická opatření, například vykuřování kostela před a po mši, během mše vydatné vykuřování kostelních prostor kadidlem, na bohoslužbu dohlížel určený úředník, který ji mohl kdykoliv přerušit nebo ukončit.

Do lazaretů chodili opatrovat nemocné svátostmi umírajících určení kněží. I ti měli nařízeno minimalizování styku s nemocnými, současně dohlíželi nad vydatným větráním místnosti nemocného. Svíce mezi umírajícím a zpovědníkem měla mít vyšší plamen, než běžné svíce, kněz nesměl na postižená místa nemocného sahat a po ukončení svého úkolu měl povinnost desinfikovat se octem, který nosil neustále u sebe. Pokud na sobě pociťoval příznaky jakékoliv nemoci, musel okamžitě použít léky, které vyvolávaly silné pocení. Kněží pro zdravé a kněží pro nemocné byli v rámci jednotlivých řádů a kolejí oddělení.

Součástí preventivních opatření byla pravidelná hlášení nadřízeným „orgánům“ o stavu spolubratrů. Museli být hlášeni všichni nemocní s uvedením lékařské diagnózy a u zemřelých bližší informace o úmrtí včetně diagnózy.

Podle Vídeňského řádu Leopolda I. z roku 1679 bylo nutno ohlašovat výskyt nákazy, oddělit nemocné od zdravých, po zemřelých spálit veškeré věci a místnost, kde byl nemocný během nemoci, musela být uzavřena stejně jako jakýkoliv jiný nakažený dům. Současně byla

---

⁴³ některé morové sloupky byly určeny jako místo pro modlitby v době epidemií, jiné byly symbolem poděkování morovým patronům – sv. Šebestián, sv. Roch, sv. Rozálie – poznámka autora

zvýšena ostražka při vstupu do domu. Po uplynutí karanténní doby byla místnost po zemřelém vydezinfikována a čistě vybělena hašeným vápnem.

Lékárny poskytovaly chudým nemocným léky zdarma, od movitějších byly vybírány poplatky, aby byl provoz lékárny alespoň částečně rentabilní.

Jezuité se řídili slovy Isaaca Iudaea z 10. století: „Vždy nech pacienta věřit, že se uzdraví, dokonce, i když nejsi přesvědčen o úspěchu léčby, protože to pomůže uzdravujícím silám přírody.“⁴⁴

Dalším dokladem prevence šíření morové nákazy byl přísný zákaz pohřbívání zemřelých na mor v kostelech nebo k nim přilehlých hřbitovech uvnitř měst, jak to bylo obvyklé. Zemřelí na mor byli pohřbíváni na speciálně zakládaných morových hřbitovech mimo obce. Na správný transport nemocných do lazaretů, průběh pohřbů, desinfekci apod. dohlížel tzv. direktor zdraví. Strážce stály minimálně sto kroků od posledních domů v obci a upozorňovaly na zamoření obce morem. (příloha č. 8).

2.3 V oblasti misijní a kulturní činnosti

Výraznou stopu zanechali jezuité kromě mnoha dalších také v oblasti kultury a v oblasti misionářské. Při svých misionářských cestách rozšiřovali nejenom vzdělanost a souběžně s ní víru, ale široce působili i v oblasti sociální a zdravotnické práce.

Důležitým výchovným prvkem v jezuitském školství byly **divadelní hry**. Navazovaly na názorné metody ve výuce, které propagoval J. A. Komenský. V Čechách vznikala každý rok v každé třídě jedna divadelní hra, kterou psal učitel⁴⁵. Provincie (česká – poznámka autora) měla celkem 29 gymnázií, skoro každé gymnázium šest tříd, každý rok vznikla v každé třídě jedna hra – tato praxe fungovala minimálně 50 let a k reprízám her docházelo jen velmi zřídka a jen u významných autorů. Počítejme...

---

⁴⁴ Černý, K. et Havlík, J. M. Jezuité a mor. 1. vyd. Praha: NLN 2008, s. 105

⁴⁵ Ve Státním ústředním archivu je jich shromážděno víc než 130 000 ve fondu „jezuitika“ – in <http://www.nkp.cz> čerpáno dne 15.10.2011

Mladší studenti hráli v příbězích o světcích, kdy světci byli představováni jako děti, aby byl příběh hercům i mladším divákům lépe srozumitelný. Starší studenti pak nastudovávali alegorické příběhy často psané ve verších. Jako téma se objevují zejména problémy s vládnutím. Důraz byl kladen na krásu a význam slova, děj už neměl takový význam jako u her mladších žáků.

Jezuitské předpisy přikazovaly neplýtvat řádovými finančními prostředky na kostýmy a scénické vybavení, ale bohatí mecenáši v tomto ohledu nešetřili. Příručka k provádění divadelních her dokonce určovala, jak má herec klást ruce (gesta rukou od pasu po bradu, aby byla viditelná z celého hlediště), jak se pohybovat, jak se stavět k divákům, která gesta vyjadřují jaké pohnutky myslí apod.

Součástí jezuitské praxe byl od prvopočátku působení řádu (příloha č. 9) až do současnosti výkon **misijní⁴⁶ činnosti**. Vyslanci řádu se vydávali do Ameriky, Asie, Afriky i k pravoslavným křesťanům do východní Evropy, stejně tak jako do skandinávských zemí.

Schvalovací procedury pro výběr vhodných misionářů byly velmi přísným ceremoniálem a obstáli jen ti nejfundovanější.

„**František Xaverský** se vypravil na pokyn portugalského krále Jana III. na zvlášť dalekou pouť – jeho povinností bylo šířit křesťanskou víru ve Východní Indii. Tam našel i svou smrt a stal se posléze vzorem pro všechny další jezuitské misionáře.“⁴⁷

Z dopisů misionářů se dozvídáme od **Karla Slavička** (1678 – 1735, zdatný kazatel, špičkový matematik a hudební vědec) o jeho misijní práci v Číně; o krachu japonské misie hovoří **Václav Pantaleon Kirwitzer** (1588 – 1626); drobné úspěchy prožíval v indické provincii Goa jezuita **Kryštof Matter** (1661 – cca 1709), vypuzení z této indické oblasti na vlastní kůži zažili jezuité **Karel Přikryl** (1712 – 1785) a **Vilém Obsitzer ze Škvorce**. Ani Indočína nezůstala bez pozornosti jezuitů – českou provincii zde zastupovali v polovině 18. století **Josef Neugebauer** a **Jan Gruber**. Po východní Evropě se pohyboval misionář **Jan Milan**, dospěl k Azovskému moři a do Povolží. Jako velmi nadaný malíř a pozorovatel

---

⁴⁶ latinsky „missio“ = „poslání, odeslání, propuštění zajatce“ in <http://latinsky-slovník.latinsky.cz/latinsko-cesky/> čerpáno dne 25.9.2011

⁴⁷ Čornejová, I. Tovarýšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 26

popsal a obrázky doplnil svoje zážitky s popisem života a způsobů východních kočovných národů (Kalmykové a Tataři).

Ve středoamerických a jihoamerických státech působilo v rozmezí let 1678 – 1733 takřka sto misíí. Mezi peruánskými indiány působil více než 20 let rytíř **František Antonín Boryně ze Lhoty** (1663 – 1721). **Jindřich Václav Richter** (1653 – 1683) položil život v misii v povodí Amazonky při vzpouře domorodců, jejichž práva prosazoval. **Josef Neumann** (1645 – 1732) přežil povstání v Mexiku a žil zde pak dalších 50 let až do své smrti. Ve stejné oblasti působil **Jiří Hostinský** (1652 – 1726) původem z Valašských Klobouk.

Čeští misionáři se na svoje misijní cesty vypravovali velmi dobře vybaveni jak po stránce jazykové, tak i odborné: přispěli tak k rozvoji školství, působili jako vysokoškolští profesori, podíleli se na průzkumech, pomohli zpřístupnění těžce přístupných oblastí Amazonky – **Samuel Fritz** 1654 – 1725, geograficky zmapoval amazonskou oblast. Jako architekt budoval misijní centra v Jižní Americe **Šimon Boruhradský** – 1650 – 1697, pomáhal při záchranných pracích po záplavách v Mexiku; kostely zničené zemětřesením v Buenos Aires či v Limě zachránili **Jan Kraus** (1656 – 1714) a **Jan Roehr** (1692 – 1762).

Na poli kulturním se zapsal **Jan Baptista Neumann** v Paraguayi, který do oblastí přinesl knihtisk; další jezuité zastávali pozice lékařů, lékárníků, botaniků či ošetřovatelů.

Album a kresby **Ignáce Tirsche** (1733 – 1781) vznikly v dolní Kalifornii. Osobní tragédie si prožili např. **Josef Unger** (1717 – 1782), který prožil 17 let v portugalském vězení po návratu z misie v Paraguayi.

Jezuité v české literatuře

„Díky“ české literatuře je na jezuity, i přes jejich významný kladný podíl na zkulturnění Evropy a rozšíření vzdělanosti prakticky po celém světě, nahlíženo přes prsty.

Do negativního povědomí několika generací se dostali například „zásluhou“ Jiráskova zobrazení v románu F. L. Věk, kde jsou vykresleni jako ničitelé českých knih. Byli našťěstí

zobrazení také v kladném smyslu a vykreslena jejich školská činnost, nicméně obraz záporný převyšuje vyřčené klady.

Na mušku si vzal členy tohoto řádu také K. H. Borovský ve svém epigramu. Ze školních lavic znají mnozí z nás jeho znění: „Českých knížek hubitelé líti: plesnivina, moli, jesoviti.“

Jiří Šotola popisuje v románu „Tovaryšstvo Ježíšovo“ práci vnitřních misionářů v oblasti Košumberka. Hlavní postavou je Vojtěch Chanovský (1581 – 1645). Tento člověk byl velmi dobrý znalec lidských povah, byl shovívavý, měl pochopení pro lidské slabosti i touhy, zábavu a tanec.

Současnou jezuitské literaturu reprezentuje František Lízna – kněz, jezuita, který se zaměřuje zejména na výkon pastorační práce u vězňů, bezdomovců a v rámci romského etnika.

„Těsně po sametové revoluci působil v Brně a ve věznici v Kuřimi, v letech 1995 – 2004 působil jako vězeňský duchovní na Mírově a jako farář ve Vyšehorkách. V roce 2000 se stal členem vládní rady pro lidská práva.“⁴⁸

Roku 2001 mu byl propůjčen Řád Tomáše Garriqua Masaryka za zásluhy o demokracii a lidská práva, v roce 2003 obdržel od Charty 77 Cenu Františka Kriegla za jeho pastorační práci ve vězeňských zařízeních.⁴⁹

Zážitky ze svých několika pěších poutí popsal v knihách „Musím jít dál“, „Šel jsem však vytrvale“, „Vstávám a pokračuji v cestě“ a „Pout' za sv. Kateřinou Sienskou“.

„V roce 2004 a později, už s diagnostikovanou rakovinou prostaty, podle vlastních slov už v neoperovatelném stádiu, se vydává na pout' z hory Kremenec na ukrajinsko-slovensko-polském pomezí do města Chersones na Krymu.“⁵⁰ Chtěl tak symbolicky propojit křesťanský Východ a Západ.

---

⁴⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_L%C3%ADzna čerpáno dne 4.2.2012

⁴⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_L%C3%ADzna čerpáno dne 4.2.2012

⁵⁰ tedy do místa, kde svatí Cyril a Metoděj údajně našli ostatky svatého Klementa I., papeže, (a odkud je pak snad přenesli na moravský Klimentek) a místem křtu svatého Vladimíra. In http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_L%C3%ADzna čerpáno dne 4.2.2012

Nejznámější členové jezuitského řádu

Bedřich Bridel (1619 – 1680) – tvůrce duchovní a světské poezie, která byla v době baroka velmi populární.⁵¹ Díky ní se stal známým i v mezinárodním měřítku.

Felix Kadlinský (1613 – 1675) – věnoval se rétorice a jazykovědě – jeho učebnice rétoriky byly hodně vydávané, na poli jazyka působil v oblastech gramatiky, mluvnice, vydával praktické příručky pro práci s jazykem.

Matěj Václav Šteyer (1630 – 1692) – čtenářsky nejoblíbenější spisovatel své generace, vydavatel kancionálu, schopný překladatel, zakladatel vydavatelství „Svatováclavské dědictví“. Na přání své matky založil bratrstvo zaměřené na vydávání českých katolických knih. Členové byli doživotními odběrateli knih tohoto vydavatelství, velká část produkce jim byla rozdána zdarma. Do poloviny 18. století bylo rozdáno víc než 80.000 svazků. Spolek fungoval hluboko do 19. století.

Na poli dramatickém se proslavil se svými divadelními hrami **Karel Kolčava (1656 – 1717)** – napsal několik desítek školských dramát.

Hudební oblast významně rozšířil svými díly **Jan Dismas Zelenka (1679 – 1745)** – velký úspěch zaznamenala velmi umělecky náročná alegorická hra s názvem „Sub ola pacis et palma virtutis“ na námět Matouše Zilla.

Považuji za nutné uvést další významné představitele jezuitského řádu, a to například:

Bohuslava Balbína, matematika a fyzika **Josefa Steplinga**, **Františka hraběte Kinského** nebo **Antonína Koniáše** (Koňas z Vydří^{52, 53}) známého jako páter Koniáš či významného českého buditele **Josefa Dobrovského**.

---

⁵¹ V oblasti umělecké literatury zazářil básník Bedřich Bridel, který se podílel na českém překladu Písma svatého, tzv. Bible svatováclavské. – in <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=32> čerpáno dne 31.10.2011

⁵² „Koniáš zasvětil celý svůj život protireformaci v českých zemích. Věnoval se jí jak v kázáních, tak i ve své literární činnosti. Jeho boj proti protestantské literatuře vedl k zabavení značného množství knih (30 000 podle pečlivě vedených záznamů), z nichž některé byly poté spáleny. Byl vynikajícím kazatelem, což vydatně uplatnil při misiích v rámci rekatolizace.“ ... „Obecný omyl je však domněnka, že Koniáš ničil jenom umělecké skvosty Jednoty bratrské či z doby husitství. Ve většině případů se jednalo o pokleslou literaturu např.: kramářské sešitky nebo dobovou pornografii. Na Koniáše nelze pohlížet pouze jako na ničitele

Páter **Antonín Koniáš (1691 – 1760)**, byl neblaze se proslaven zejména díky Jiráskovým románům, v nichž byl vykreslen jako ukrutný ničitel mnoha tisíců českých knih. Otázka však je, proč tak horlivým likvidátorem knih opravdu byl, když sám napsal několik knih krásnou češtinou. Byl si dobře vědom vlivu psaného slova. Kacířské myšlenky ničil v knihách tak, že likvidoval škodlivé texty a jako náhradu uváděl mezi čtenáře knihy správné. Jeho horlivost postihla desetitisíce knih a nebyla jednoznačně hodnocena ani vedením řádu.

Páter Koniáš shromáždil všechny libri prohibiti a uvedl je v soupise „Klíč kacířské bludy k rozeznání otvírající“ (Clavis haeresim claudens et aperiens). Stal se tak zakladatelem bibliografie u nás a aniž by chtěl, jeho zásluhou se nám tyto knihy po jednom exempláři dochovaly ve zvláštním oddělení jezuitské knihovny pražského Klementina.

Už od samého počátku Tovaryšstva Ježíšova zastával zakladatel řádu Ignác z Loyoly názor, že s kacířstvím je třeba bojovat, a to posilováním počtu řádových domů, zakládáním škol a rozšiřováním vlivu působnosti řádu. Součástí nastoleného postupu bylo také **oddělit kacířské knihy od těch, které byly dle církve pro lid vhodné.**⁵⁴

české kultury, v té době byla na českém území oficiálně uznávaná jen katolická církev, a Koniáš pouze bojoval proti „nekatolickým bludům“ in <http://cs.wikipedia.org/wiki/Klementinum> čerpáno dne 12. 9. 2011

⁵³ „Katalog jezuitů z roku 1760, Koniášova úmrtního roku, připojuje k jeho jménu, zařazenému mezi jezuity-mecenáše pražské klementinské koleje, novou funkci: „pater spiritualis et confesarius“. „Do Klementina přišel patrně na jaře či v létě 1759, a to z důvodu svého špatného zdravotního stavu. Elogium uvádí, že již tehdy nemohl chodit a nechával se v případě nutnosti vozit na metařském voze po Kamenném mostě a pražských ulicích. Z nepřesných údajů lze usoudit, že byl zpovědníkem v pražských jezuitských kolejích u sv. Mikuláše na Malé Straně a sv. Ignáce na Dobytčím trhu, pozdějším Karlově náměstí.“ – Bílý, J. Jezuita Antonín Koniáš – Osobnost a doba, 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1996. s. 5 – 6

„Vlastenecký učitel druhého buditelského pokolení Stanislav Vydra nemohl pochopit útoky „na onoho nábožného a učeného muže Koniáše“: „...Milčický písmák Fr. Jan Vavák charakterizuje Koniáše jako muže nábožného a svatého života, a chválí ho za to, že „dobré české knihy vydal.“ Od konce 18. století se šíří charakteristiky nepříznivé. Zasloužil se o to hlavně František Martin Pelcl a Jan Rulík. Pelcl z pozic osvícenecké přezíravosti k minulosti vybájl, že Koniáš zbavoval svými kázáními lidi zdravého rozumu a že spálil 60.000 knih. Rulík k tomu dodal, že to byly knihy výhradně české. Jejich tvrzení autorizoval roku 1825 Josef Jungmann: „Vyobrazením pekla nejedny z posluchačů o rozum přivedl. Na 60 000 knih českých spálil.“ Od té doby byl Koniáš prohlašován za vzor děsivého fanatika a paliče českých knih.“ – Bílý, J. Jezuita Antonín Koniáš – Osobnost a doba, 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1996. s. 7

⁵⁴ Sám sv. Ignác radil jednomu ze svých nejbližších spolupracovníků, Petrovi Canisiovi do Vídně v dopise ze dne 13. 8. 1554: „Bylo by s prospěchem, aby všechny kacířské knihy, kolik se jich bedlivým pátráním najde u knihkupců a soukromníků, byly buď páleny, anebo vyváženy ven ze všech královských zemí,...“ a dále pokračuje: „Ale o upalování kacířů a o zavedení inkvizice v těch zemích nemluvím, poněvadž se to jeví nad chápavost Německa, v jakém je nyní stavu. Kdo nazve kacíře evangelíky, tomu by měla být uložena nějaká pokuta, aby se zlý duch neradoval, že si nepřátelé evangelia a kříže Kristova osobují jméno, které je v rozporu s činy. A měli by být nazýváni svým vlastním jménem, kacíři, aby se lidé zhrozili při pouhém vyslovení jména těch, kdo jsou takoví, a smrtonosný jed nebyl zakrýván rouškou spásného jména.“ – Čornejová, I. Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá fronta 1995, str. 34

Mezinárodně uznávaným se stal **Bohuslav Balbín (1621 – 1688)** díky svým historickým a vlastivědným pracím. V knize „Obrana jazyka českého“ se zastával českého jazyka a podporoval národní svěbytnost.

Jako jeden z mála českých jezuitů byl vyzván ke spolupráci s řádovými bratry v Antverpách, kde vydávali sbírku „Acta sanctorum, quodquod in toto orbe colluntur.“ Do tohoto obsažného díla zpracoval legendy o některých českých světcích a zejména legendy o sv. Janu Nepomuckém. Do Acta sanctorum přispěl také Balbínův přítel **Jiří Kruger/Crugerius (1608 – 1671)** legendou o blahoslavené Anežce.

Balbín v Klementinu žil, působil i zemřel. Pochován je v kryptě kostela Nejsvětějšího Salvátora.

Mezi výrazné osobnosti řádu patří také odchovanec pražské koleje, mezinárodně uznávaný⁵⁵ **Edmund Kampián/Campion (1539 – 1581)** – po návratu domů do Anglie zemřel mučednickou smrtí⁵⁶.

Jeho krajan **Jiří Ware/Georgius Varus (1540 – 1582)** se v Praze usadil, přednášel filozofii a okolnosti příchodu jezuitů do Prahy popsal ve svém díle „K historii klementinské koleje.“

Všichni jmenovaní působili právě v klementinské koleji.

V pobělohorské době přicházeli do Čech jezuité původem ze Španělska a španělského Nizozemí (dnešní Belgie). Patřili mezi intelektuální špičky své doby. Byli to například: **Rodrigo Arriaga – (1592 – 1667)**, mezinárodně uznávaný teolog a filozof, jehož filozofické přednášky byly lákadlem posluchačů nejen z Prahy, ale i vzdáleného zahraničí; jeho spolupracovník **Karel de Grobendoncque – (1600 – 1672)** – pedagog na akademii a ve šlechtických rodinách, služebník v diplomacii.

---

⁵⁵ dramatik, režisér školských inscenací v Praze, profesor rétoriky v Klementinu v letech 1574 – 1580, 1886 blahoslaven, roku 1970 prohlášen za svatého – http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnostii&load=11024, citace čerpána dne 16. 1. 2012

⁵⁶ pro šíření zakázaného náboženství byl v Anglii mučen a popraven – in http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnostii&load=11024, čerpáno dne 16. 1. 2012

Václav Šturm byl jedním z prvních Čechů, přímý žák sv. Ignáce – velmi obratný řečník a kazatel s ostře vyhraněnými postoji. Jeho současník **Baltazar Hostounský (1534 – 1600)** se proslavil literární činností, v řádu získal významnou funkci, k níž patřilo i doprovázení papežského legáta v Polsku.

Vynikajícím malířem českého baroka byl jezuita **Ignác Viktorín Raab (1715–1787)**, patřil mezi nejvýznamnější české barokní malíře.⁵⁷

2.4 Nejvlivnější jezuitské koleje z pohledu historie

Prvním sídlem Tovaryšstva Ježíšova se stal nevelký dům v Římě vedle kostela S. Marie della Strada – římská řádová kolej (**Collegium Romanum – Papežská univerzita Gregoriana**⁵⁸, založená roku 1551 – příloha č. 10) – patří k nejprestižnějším univerzitám světa v oblasti teologie.⁵⁹

Odtud se vydal otec Araoz do Španělska, Lejay a Bobadilla odešli do Řezna, Láinez a Salmerón působili jako papežští teologové v první fázi jednání tridentského koncilu. Ignác z Loyoly nebyl velkým teologem – bohoslovectví ani nedostudoval. O to víc prostoru ponechával svým vzdělanějším přátelům Láinezovi a Salmerónovi nebo Petru Faberovi, kteří patřili mezi spoluzakladatele řádu.

---

⁵⁷ „Ignác Viktorín Raab se vyučil v Jičíně u zde usazeného severoitalského malíře Jana Jiřího Majora (asi 1691 – 1744). Po krátkém pobytu v Praze působil převážnou část svého života na Moravě, kde vstoupil do jezuitského řádu (Brno 3. 11. 1744). Pro jezuitský řád tvořil jak malby oltářních obrazů, tak freskovou výzdobu. Jeho rozsáhlá umělecká tvorba výrazně podporovaná dílenskou součinností vedla k nevyváženosti v kvalitě uměleckého projevu. Přesto Raabova tvorba stojí za rokokovým laděním hlavních jezuitských kostelů v Čechách i na Moravě a stala se tak významným projevem domácí větve českého rokoka. K nejvýznamnějším dílům patří oltářní obrazy z jezuitských kostelů sv. Mikuláše a sv. Ignáce v Praze (60. léta 18. stol.), cyklus ze života jezuitských světců sv. Aloise a sv. Stanislava z refektáře koleje u sv. Ignáce v Praze (1770 – 71, dnes na Slupi); cyklus ze života sv. Aloise pro kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové (1757), in <http://www.muzeumhry.cz/cs/component/content/article/195> čerpáno dne 4. 2. 2012

⁵⁸ „Roku 1583 se ujal koleje papež Řehoř XIII.; po něm přijala později název „Řehořova univerzita“, Gregoriána.“ in de Dalmases, C. Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo. Praha: česká provincie T. J. 1992, str. 160

⁵⁹ Gregoriana se skládá z několika fakult a institutů zaměřených na různé obory humanitních věd, z nichž si zasluhuje zvláštní pozornost teologické oddělení, jedno z největších na světě, s 1600 studenty z více než 130 zemí. – in http://cs.wikipedia.org/wiki/Pape%C5%Besk%C3%A1_univerzita_Gregoriana čerpáno dne 4. 2. 2012

V rámci misijní činnosti zaměřili svou pozornost nejdříve na jižní Evropu (Itálie, Španělsko, Portugalsko), následovala Evropa střední a nakonec západ kontinentu. Mezi místa, kam vyslal Ignác svoje spolubratry, patřila také Praha.

Řád působí i dnes v rámci svých tradic v oblasti vzdělávání po celém světě. Univerzita **Boston College**⁶⁰ je zároveň sídlem největší jezuitské komunity na světě. Ještě dnes opouštějí studenti historicky první jezuitskou univerzitu, **Papežskou univerzitu Gregoriana v Římě**, kterou založil sám sv. Ignác z Loyoly roku 1551. Dosud patří k nejvýznamnějším univerzitám, na jejichž půdě se vyučuje teologie.

2.5 Významné jezuitské školy v českých zemích

Nejvýznamnější a největší jezuitskou kolejí a školou je bezesporu pražské **Klementinum**. Vzniklo jako první jezuitská stavba v českých zemích bezprostředně po příchodu jezuitů do Prahy.

Dovedeme si jistě představit situaci v českých zemích po příchodu jezuitů: země je zdevastovaná po husitských bouřích a ještě neměla dostatek času se z těchto ran vzpamatovat. Rabování žoldáků ničí obyvatelstvo i krajinu, vraždění je na každodenním pořádku, lapkové se potulují zničenou zemí a okrádají, koho mohou, zuří jedna morová epidemie za druhou... a znovu dochází ke zhoršení náboženské a politické situace mezi římskokatolickou církví, luteránstvím a kalvinismem. O morálních hodnotách lidí v této době by se dalo polemizovat⁶¹.

Představitelé české katolické strany roku 1554 sepisují zvací dopis a **Ferdinand I. Habsburský** povolává do českých zemí jezuitu, kteří se o dva roky později objevují v Praze, kde zakládají svou kolej – **Klementinum**⁶².

---

⁶⁰ Soukromá katolická univerzita výzkumného typu v Chestnut Hill ve státě Massachusetts. Je jedna z nejstarších a největších jezuitských škol v USA, jedna z nejprominentnějších vysokých škol na světě v oblasti katolické teologie a filozofie. – in http://cs.wikipedia.org/wiki/Boston_College čerpáno dne 4. 2. 2012

⁶¹ „Např. v r. 1668 podle provinciálových relací do Říma jezuité jen ve východních Čechách dali do pořádku šedesát „divokých“ manželství a – což je vůbec podstatné – ubyly násilnosti a vraždy, byly vzácné sebevraždy.“ – Bílý, J. Jezuita Antonín Koniáš – Osobnost a doba. 1. vyd. Praha: Vyšehrad 1996, s. 14 – 15

⁶² Klementinum je po Pražském hradu největší stavební celek v Praze. Tato kolej se zcela vymyká svou velikostí – po koleji v Lisabonu a ve městě Goa v Indii byla svého času třetí největší knihovnou na světě. Podle pověsti si jezuité při příchodu do Prahy přinesli jedinou knihu, ale když knihovnu dobudovali, měla už 20 000 svazků – <http://www.nkp.cz> čerpáno dne 15. 10. 2011

Klementinský komplex je budován v letech 1556 – 1773 na místě dříve vyrabovaného dominikánského kláštera, který se však původním vlastníkům – dominikánům – již nepodařilo obnovit a zachránit.⁶³

„K významnému rozkvětu Klementina dochází ve druhé polovině 17. století. Dochází k dokončení areálu a třeba k otevření prvního veřejného muzea v českých zemích – matematického muzea⁶⁴. Byla to víceméně sbírka, která navazovala na dřívější tzv. kabinetu kuriozit. Nebyly tady pouze nějaké matematické předměty, ale i fyzikální, chemické, kuriozity, které si jezuité přiváželi ze zahraničních misí – byly tady také různé umělecké předměty plus samozřejmě také předměty, které sloužily k výuce přírodních věd na zdejší Karlo-Ferdinandově univerzitě, protože teologická a artistická fakulta měly sídlo v Klementinu.“⁶⁵

Významnou úlohu sehrávala v řádovém životě klementinských jezuitů zdejší bohatá knihovna. Byla společná a využívali ji jak členové řádu, tak scholastici⁶⁶. V rámci knihovnictví vykonal obrovský kus práce zdejší jezuita **Kryštof Miklis** (1695 – 1765), který provedl uspořádání a katalogizaci knižního fondu, navrhl jeho nové třídění a zpracoval katalogy. „Těžká úloha posléze připadla posledním bibliotekářům jezuitské knihovny v Klementinu, **Karlovi Maria Charuelovi** (1742 – 1779) a **Leopoldu Šeršníkovi** (1747 – 1814): byli pověřeni její novou katalogizací a přípravou k předání dalším vlastníkům, kterým připadla po zrušení řádu roku 1773.“⁶⁷

---

⁶³ „Pouhé tři měsíce po příchodu členů Tovaryšstva Ježíšova do Prahy, zahájili jezuitští otcové výuku. Již v r. 1562 fungují v Klementinu nižší a vyšší školy – gymnázium, fakulta filozofická a teologická. Statistika dokazuje, jak významné a rozsáhlé byly jezuitské koleje. V první třetině 18. století, po dokončení výstavby Klementina, zde žilo na 200 členů jezuitského řádu a vzdělávalo se zde 2000 žáků a studentů.“ – in <http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=612> čerpáno dne 31.3.2012

⁶⁴ S muzeem bylo spjato jméno jezuity Jana Kleina – sám konstruoval hodiny, astronomické hodiny, stolní hodiny, konstruktér glóbulů, hodin, kuriozit... V muzeu působil 30 let. in <http://www.praguecityline.cz/kulturni-zivot-v-praze/jedinecna-vystava-o-prazskem-klementinu> čerpáno dne 4. 2. 2012

⁶⁵ Historické obzory – rozhlasový pořad, <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/v-klementinu-bylo-prvni-verejne-muzeum-v-ceskych-zemich> in rozhlasový pořad ze dne 21. 11. 2010 – archiv Českého rozhlasu čerpáno dne 18.11.2011

⁶⁶ Členové řádu, kteří složili první řádové sliby věrnosti studiím. Student jezuitské koleje – <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/scholastik> čerpáno dne 13. 2. 2012

⁶⁷ Text převzatý z publikace Richterová, A. Jezuité a Klementinum – Význačné osobnosti SJ v českých zemích, Praha: Národní knihovna, 2006 – in <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus61/richterova.htm> čerpáno dne 21. 10. 2011

V době největšího rozkvětu Klementina byla v areálu lékárna, hrálo se zde divadlo, fungovala zde proslulá tiskárna, ve které vytiskli „českých knih hubitelé líti“ kromě jiných význačných spisů také Bránu jazyků otevřenou od Jana Amose Komenského.⁶⁸

V 70. letech 18. století museli jezuité svoje sídlo opustit a místní knihovna se stala knihovnou veřejnou. Nařízením panovníka **Františka I. /II.**⁶⁹ roku 1807 bylo uloženo všem českým tiskařům povinně odevzdávat každý první výtisk knihy právě do této knihovny.

Dnes je v Klementinu díky tomuto zásahu panovníka uskladněno přes šest milionů dokumentů⁷⁰.

Celková rozloha Klementina včetně kostelů je 19.041 m², celková zastavěná plocha bez kostelů je 10.355 m² (13.012 m² s kostely).⁷¹

Další významnou jezuitskou univerzitou na našem území se stala **Univerzita v Olomouci**⁷².

Olomouc byla již od středověku významným kulturním a vzdělanostním centrem. Roku 1566 se zde začíná hovořit o vysokém školství, když zde byla zřízena jezuitská kolej – roku 1573 získala všechna práva jako jiné evropské univerzity. Po Karlově univerzitě se stala druhou nejstarší vysokou školou v českých zemích. Studovali zde studenti nejen z Čech, Moravy, Slezska, německých a rakouských zemí, ale také studenti ze Skandinávie a výchovní Evropy.

V současnosti má univerzita 1.000 učitelů a kolem 15.000 posluchačů.⁷³

---

⁶⁸ Historické obzory – rozhlasový pořad, <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/v-klementinu-bylo-prvni-verejne-muzeum-v-ceskych-zemich> in rozhlasový pořad ze dne 21. 11. 2010 – archiv Českého rozhlasu čerpáno dne 18.11.2011

⁶⁹ František II. (1768 – 1835) byl v letech 1792–1835 král uherský a český, v letech 1804 - 1835 císař rakouský a jako František I. v letech 1792 – 1806 poslední císař Svaté říše římské národa německého – in http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_I. čerpáno dne 4. 2. 2012

⁷⁰ Nejstarší knihou je Vyšehradský kodex. Je zde i Dalimilova kronika v kapesním vydání, knihy z oblasti dogmatiky, hermetiky, numerologie a mnoho dalších vzácných svazků. Rozsahem svých fondů je největší a zároveň jednou z nejstarších veřejných knihoven v České republice, jejich hodnota ji řadí k nejvýznamnějším evropským i světovým knihovnám. Získává, uchovává a zpřístupňuje domácí i zahraniční bohemika. Má bohaté sbírky cizojazyčné literatury, především z oboru společenských a přírodních věd. Roční přírůstek je asi 80 tisíc titulů. Její služby každoročně využívá zhruba jeden milion čtenářů. Ročně je zaznamenán více než milion výpůjček – parafrázováno: <http://www.nkp.cz> 17. 11. 2011 a <http://cs.wikipedia.org/wiki/Klementinum> čerpáno dne 17. 11. 2011

⁷¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Klementinum> čerpáno dne 4. 2. 2012

⁷² nynější Univerzita Palackého v Olomouci – poznámka autora

3. Hlavní principy jezuitského školství z historického pohledu, výchova a vzdělávání podle J. A. Komenského, současné školství

3.1 Základní principy jezuitského školství v minulosti

Základní učební cíl v jezuitských školách byl zaměřen na výuku jazyků v úzké vazbě na náboženství a filozofické a přírodní vědy.

Tovaryšstvo Ježíšovo vychovávalo svoje uchazeče, ale i poskytovalo vzdělání širokým vrstvám obyvatelstva po celé Evropě i zámoří. Postupem doby se většina škol dostala do rukou jezuitů, takže nastala situace, kdy byl velký problém najít člověka, na jehož výchově a vzdělání by se nikdy nepodílel byt' jediný jezuita.

Jezuitským školstvím prošel například **papež Řehoř XV.**, který byl prvním papežem, který absolvoval jezuitskou kolej a roku 1621 byl zvolen na papežský stolec.

Jak uvádí Jonathan Wright ve své knize *Jezuité – Misie, mýty a dějiny*⁷⁴, „...od skrovných počátků ve španělské Gandii roku 1546 a v sicilské Mesině roku 1547 rostly do konce století průměrnou rychlostí šesti nových ústavů za rok. Představení Tovaryšstva museli začít odmítat příliv nových a nových žádostí o zřízení školských ústavů. Roku 1600 bylo v samotné Itálii a na Sicílii padesát šest, ve Španělsku a španělských koloniích padesát sedm jezuitských kolejí. Ve Francii poskytli jezuité do roku 1630 vzdělání 40 000 studentů, k nimž náleželi tak skvělí mužové, jakými byli **Descartes, Corneille, Bossuet a Molière**...“⁷⁵

V každé – i české provincii - bývaly řádové domy a zpravidla jeden profesní dům – určen byl pro profesi (*professi quattuor votorum*). Právě z profesních domů byli vysíláni členové jezuitského řádu na svoje misijní zámořské cesty a byly zde zaznamenány veškeré dokumenty s těmito cestami spjaté. Profesní domy nesměly vlastnit žádné světské statky. Školy při nich byly zřizovány jen ve výjimečných případech.

---

⁷³ <http://www.vejska.cz/vysoke-skoly/UP> čerpáno dne 4. 2. 2012

⁷⁴ Wright J. *Jezuité – Misie, mýty a dějiny*. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, s. 59

⁷⁵ Wright J. *Jezuité – Misie, mýty a dějiny*. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, s. 59

Nejvýznamnějším druhem jezuitských řádových domů byly koleje, při nich vznikaly školy a pedagogické ústavy, kde se vzdělávali jezuité i žáci mimo řád. Existovaly školy **základní – inferiora**, jinak nazývaná také gymnázia. Školy **střední – superiora**, byly představovány filozofickými a teologickými fakultami, **vyšší školy** – pro nástavbová studia filozofie, teologie a morální teologie.

Kořeny jezuitského školství musíme vidět již v antice – ověřené antické vzory (Aristoteles, Plútarchos, Platón, Cicero) měli pečlivě prostudované. Osobní vliv na Loyolu měl také **Juan Luis Vives** – autor vzdělávacího systému vycházející z antiky (setkali se v Bruggách), řád navazuje na dílo římského rétora a filozofa Quintiliana a na italské humanisty Sadoleta a Vittorina da Feltre. V úvahu brali také názory Melanchtona, když propagovali zásadu „moudré a výmluvné zbožnosti“. Nevyhýbali se ani názorům svých „odpůrců, když nabyli přesvědčení, že tyto názory jsou dobré – seznámili se s dílem protestantského zakladatele škol **Jana Sturma** (Loyolův spolužák).

Vzdělání bylo chudým žákům poskytováno zdarma, za žáky bohatých rodičů bylo placeno jakési „školné“ ve formě donátorských darů kolejí. Jezuité nebyli a nejsou řádem žebravým, a aby byla jejich činnost pedagogická, sociální i evangelizační řádně finančně a hospodářsky zabezpečena, museli projevovat kromě výše uvedených aktivit řadu činností dalších.

Podnikali kroky v řadě komerčních aktivit – v bankovníctví, důlním podnikání, pronajímání nemovitostí, v prodeji koření a hedvábí...⁷⁶

Na konci 16. století mělo Tovaryšstvo po světě rozmístěno cca 16.000 členů, 521 kolejí, 49 seminářů s 54 exercičními domy a 24 domů profesních.⁷⁷

---

⁷⁶ „Roku 1736 vyprodukovalo vinařství jezuitské haciendy San Jerónimo 38.435 sudů vína; 1.115 metrických centů cukru, které roku 1757 dodala na trh hacienda Villa Hacienda; nebo skutečnost, že jediná mexická hacienda dokázala v 18. století chovat na 10.000 jehňat, 150.000 ovcí a 50.000 koz.“ in Wright J. Jezuité – Misie, mýty a dějiny. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, s. 155

⁷⁷ srov. s Wright J. Jezuité – Misie, mýty a dějiny. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, s. 65

3.2 Ovlivnění současného školství jezuitskými myšlenkami

Jezuitské školství mělo tři stupně:

- **základní**, gymnaziální stupeň (pro žáky od šesti až osmi let, délka pět let – gramatika, poetika, rétorika, latina), výjimečně existovala ještě 6. třída
- **střední** stupeň – filozofické fakulty (od čtrnácti až šestnácti let, délka tři roky – logika, fyzika, metafyzika)
- **vyšší** studia teologie (dva až čtyři roky – nástavbové studium filozofie a morální teologie).

První plán pro školní vzdělávání vytvořil zakladatel řádu sv. Ignác a nejprve měl tento řád zahrnovat pouze vzdělávání jeho členů. Časovému rozvržení výuky, povinnostem studentů, výjimečným událostem v průběhu školního roku se věnoval předpis **Consuetudines Scholarum (Scholasticae)**.

Není bez zajímavosti, že na některých školách byli najímáni taneční mistři, aby byli žáci seznámeni také s etiketou a uhlazeným vystupováním a chováním.

Předpisy byly rozpracovány na obyčejné denní činnosti, např. kdy budou žáci vstávat, kdy chodit spát, jaký bude denní režim apod. Veškeré začleňování jezuitů mezi původní obyvatelstvo mělo pak být podle stanovené normy nenásilné, cizorodé prvky při začleňování měly být omezeny na minimum. Důraz byl kladen zejména na to podchytit zájem odpadlých křesťanů a vzdělávat mládež a děti tak, aby nenápadně přešli ke katolické víře. Výchova a výuka měla tedy být prostředkem rekatolizace.

Již ve svých začátcích patřily jezuitské školy k nejlepším, které existovaly. Fungovaly sice i jiné církevní řády, které se zabývaly vzděláváním běžné populace⁷⁸, jezuitskému školství však nemohly zdaleka konkurovat ani kvalitou výuky, ani šíří společenstva.

---

⁷⁸ piaristé, sestry voršilkyně, kapucini, františkáni, augustiniáni, křížovníci s červenou hvězdou, premonstráti, dominikáni, minorité, řehole Anglických panen, školy bratrské – in Morkes, F. K historii českého církevního školství. Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze – in http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc čerpáno dne 13. 11. 2011

Kredit jezuitských škol byl vysoký. Neexistovala na nich však žádná náboženská svoboda. Probíhala zde dokonce i cenzura⁷⁹, učilo se česky, německy, latinsky, francouzsky a základům řečtiny.

Jezuité podporovali rozšiřování knih a učebnic. Příkladem takové činnosti je osud Komenského Brány jazyků vydané v Německu roku 1654. Vydávali ji ještě koncem 17. století.⁸⁰

Přípravka na školu

Malé děti navštěvovaly školy přípravné, jejichž učitelé nemuseli být členy řádu. Výuka probíhala v mateřském jazyce zhruba napůl s němčinou. Latina se vyučovala jen pro potřeby nejvyšších vrstev. V přípravce učily také např. sestry voršilky, nebo členové jiných řádů⁸¹ a výuky se zúčastňovali jak chlapci, tak i děvčata. Obsahem učiva bylo seznámení se se základními znalostmi nutnými pro postup do klasické první třídy. Učebny byly označovány „classic elementariorum“ nebo „parva schola“ a žáci pak byli parvistae nebo abecedarii. Učiteli se říkalo „magister parve scholae“ nebo „ludimagister“.⁸²

---

⁷⁹ Příkladem cenzury může být i část literatury a dílo Jana Amose Komenského. Z něho mohly být po cenzurních úpravách vydávány jen některé učebnice. Mnoho faktů o fungování jezuitské cenzury v českých zemích bylo ovšem díky různým politickým tlakům a aktuálním náladám ve společnosti také často zkracováno a zjednodušováno, například případ pátera Koniáše – poznámka autora.

⁸⁰ Unikátní výtisk Komenského Brány jazyků nalezen – „Nedávno ji šťastnou náhodou objevil v zastrčeném antikvariátu na okraji Vídně sběratel Josef Koller z Uherského Brodu. Zcela jistě se jedná o originál. Pergamenový přebal i předmluva se totiž shoduje s knihou uloženou v depozitáři pražského strahovského kláštera. „Více exemplářů v Evropě nebude, protože ani německá bibliografie pro sedmácté století toto vydání nezná, takže máme dva známé exempláře a oba v České republice,“ vysvětluje jedinečnost nálezů Hedvika Kučerová ze Strahovské knihovny kláštera Premonstrátů. Ve své době znala tuto knihu celá vzdělaná Evropa. Tak přehlednou učebnici latiny ještě dlouho po Komenském nikdo nesestavil. „Komenský v ní učí, jak by se měly v různých jazycích učit stejné významy slova,“ vysvětluje jednou větou majitel knihy Josef Koller její obsah. „Ta metoda byla natolik dobrá, natolik výjimečná, že tu knihu přetiskovali jezuité ještě na konci sedmáctého století,“ podotýká ještě Kučerová. Historická hodnota objevu je nevyčísitelná, finanční pak nejlépe vystihuje fakt, že majitel knihu raději uschoval do bankovního sejfů. V budoucnu ji pravděpodobně věnuje městu: „Třeba obohatím sbírku tady v Uherském Brodě.“ in <http://ct24/regionalni/jizni-morava/33486-unikatni-vytisk-komenskeho-brany-jazyku-nalezten/> čerpáno dne 26. 2. 2010

⁸¹ piaristé, kapucíni, františkáni, augustiniáni, křížovníci s červenou hvězdou, premonstráti, dominikáni, minorité, řehole anglických panen, školy bratrské – Morkes, F. K historii českého církevního školství. Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze – in http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc čerpáno dne 13. 11. 2011

⁸² Bobková-Valentová, K. Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. 1. vyd. Praha: Karolinum 2006, s. 57

Základní gymnaziální školství – nižší stupeň

Zahájení výuky začínalo obvykle v osmi letech věku dítěte⁸³. – některé zdroje uvádění ve věku 9 – 10 let.⁸⁴

Nižší gymnaziální školství bylo rozděleno do pěti až šesti tříd⁸⁵. Zahrnovalo studium rétoriky, humanitních záležitostí a tři třídy gramatiky v latinském jazyce. Gramatika byla rozdělená do dvou postupných ročníků (příloha č. 11).

V **prvním** roce žáci zvládli základní latinská slovíčka, základy gramatiky a začínali se seznamovat s řeckou abecedou.

Druhý ročník byl určen k prohlubování znalostí latiny, pilovala se řecká slovesa; **třetí** ročník – prostřední, gramatikální třída (grammatica) – v ní se zdokonalovaly znalosti celé latinské gramatiky, zdokonalovala se řečtina. Výklad řecké gramatiky prováděli učitelé v češtině. V poslední gramatikální třídě, tedy celkově ve **čtvrté**, žáci dokonale zvládali gramatiku, četli v cizím jazyce a překládali prózu.

Většinu absolventů pro běžný život v kancelářích vrchností a úřadů stačily vystudované čtyři třídy gymnázia⁸⁶.

Kromě latiny se v nižších třídách učily také počty (sčítání, odčítání, násobení, dělení), vyučovala se trojčlenka (uvedeno v písemných materiálech objevených na polském území, pro naše území o tom nejsou záznamy)⁸⁷.

---

⁸³ www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/zprava/343349 – archiv pořadů Českého rozhlasu Praha – pořad Jezuitské školství a divadlo, rozhovor vedla Alena Zemančíková, čerpáno dne 30.9.2011

⁸⁴ Wright J. Jezuité – Misie, mýty a dějiny. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, s. 50

⁸⁵ Třídy byly chápány spíše jako stupně (gradus) ve vzdělávacím systému než jako třídy v dnešním slova smyslu. Počet tříd (scholae) a učitelů mohl být tedy různý. R. van Dülmen hovoří o pěti až sedmi gymnaziálních třídách. – zdroj: Dülmen, R., van, Religion und Gessellschaft, 5. Die Gessellschaft Jesu und der bayerische Späthumanismus, Frankfurt a. Main 1989, str. 94, citace in Bobková-Valentová, K. Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. 1. vyd. Praha: Karolinum 2006, s. –57

⁸⁶ www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/zprava/343349 – archiv pořadů Českého rozhlasu Praha – in Jezuitské školství a divadlo, rozhovor vedla Alena Zemančíková – čerpáno dne 30.9.2011

⁸⁷ www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/zprava/343349 – archiv pořadů Českého rozhlasu Praha – in Jezuitské školství a divadlo, rozhovor vedla Alena Zemančíková, čerpáno dne 30.9.2011

Dějepis se probíral v rámci četby antických autorů, kdy byly souběžně vykládány dějepisné záležitosti a historie a související fakta. Historii pokládali jezuité jako základ pro historiky i kazatele – součástí výuky bylo tedy dostat do studentů povědomí o antických autorech a příbězích.

Výuka náboženství probíhala stejně jako výuka katechismu⁸⁸ v pátek a v sobotu. Mladší se z paměti naučili příslušnou formuli, starší pak museli znát příslušný odstavec a umět ho vysvětlit. Mladší vykládali katechismus v mateřském jazyce. Starší museli provádět jeho výklad nejen v mateřštině, ale i v němčině a v latině. A to je názorný obrázek propojenosti ve výuce: náboženství a tři jazyky!!!⁸⁹.

Základní gymnaziální školství – vyšší stupeň

Společný název pro **pátou** a **šestou** třídu gymnázia býval „humanistae“ a někdy „scholae humaniorum“, příp. „studia humaniora“. Studenti těchto tříd pak byli označováni „academici“.

Obě jmenované třídy byly zahrnovány pod školy vyšší.

Náplní **páté** třídy bylo rozvíjení vyjadřovacích schopností (třída „poetica“); měla být dokonale ovládnutá latina a žáci měli mít již díky četbě antických autorů celkový všeobecný přehled. Academici získávali také základní znalosti básnictví a základy rétoriky.

Nejvyšší **šestá** třída nebyla na všech gymnáziích. Vyučovala se zde rétorika kopírováním Cicera, procvičovala se při četbě zejména Senecových dramát, četli se historikové – pro získání všeobecného přehledu.

---

⁸⁸ výuka základů křesťanství udělovaná dětem a nábožensky nevzdělaným dospělým – poznámka autora

⁸⁹ www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/zprava_343349 – archiv pořadů Českého rozhlasu Praha – pořad Jezuitské školství a divadlo, rozhovor vedla Alena Zemančíková, čerpáno dne 30. 9. 2011

Názvy jednotlivých tříd se lišily podle obsahu jejich učiva nebo také podle zeměpisných oblastí. Jednotným názvem v nejrůznějších oblastech se označovala nejvyšší třída gymnázia – „rhetorica – studenti pak „rhetores“⁹⁰.

3.3 Současné české školství

Současné školství je založeno na zásadách rovného přístupu každého občana České republiky ke vzdělání. Nesmí být nijak diskriminován „z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.“⁹¹

Právo na vzdělání je občanům České republiky garantováno současnými českými zákony.

Vzdělávání je přizpůsobováno individuálním potřebám jednotlivců; základní a střední vzdělání je bezplatné – na školách zřízených státem, krajem nebo obcí. Každý občan má možnost vzdělávat se i v dospělosti a je pouze na jeho osobní zodpovědnosti, jakého vzdělání dosáhne.

Mezi obecné cíle vzdělávání například zahrnujeme:

- uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti
- rozvoj osobnosti člověka v rámci poznávací a sociální způsobilosti, duchovních a mravních hodnot pro osobní a občanský život, výkon povolání,
- utváření vědomí národní a státní příslušnosti, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identity každého
- poznávání světových a evropských kulturních hodnot a tradic
- získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně...

Vzdělání v České republice je v rámci zákona chápáno a považováno za veřejnou službu.

---

⁹⁰ Bobková-Valentová, K. Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. 1. vyd. Praha: Karolinum 2006, s. 53 – 56

⁹¹ Zákon č. 561/2004 Sb. (Školský zákon) in [http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-Sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-\(skolsky-zakon\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-Sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-(skolsky-zakon).html) – čerpáno dne 12. 1. 2012

Ovlivnění současného školství myšlenkami J. A. Komenského

O životě a díle učitele národů J. A. Komenského bylo napsáno mnoho knih a odborných článků. Dílem Komenského se zabývá vědní obor – komeniologie.

Komenský byl svými názory na dobu, v níž žil, velmi pokrokový a reformátorský. Pracoval na reformě anglického, švédského i českého školství.

Názory Komenského:⁹²

- výuka má probíhat v mateřském jazyce
- vyučovat chlapce i dívky, nedělat rozdíly podle pohlaví dítěte
- nerozlišovat žáky podle bohatství
- výuku podřídí věku dítěte
- výuka má být postupná, názorná, systematická
- v centru pozornosti při výuce je žák⁹³
- důraz na tělesnou výchovu
- důraz klade na kázeň, odmítá tělesné tresty za neznalost, ale za porušení kázně je neodmítá

V díle „Didactica“⁹⁴, napsaném původně v českém jazyce, ale vytištěném v latině, stanovuje obecné vyučovací zásady:

- učit se musí od mládí
- povinná školní docházka (chytří, hloupí, chudí, bohatí)
- názorné vyučování

---

⁹² srov. – Jůva, V. et al. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido 2001, s. 29 – 31
parafrázováno – Jůva, V. jun. et sen. Stručné dějiny pedagogiky. 1. vyd. Brno: Paido 2003, s. 23 – 25

⁹³ „... Nebo jestliže kdo z přirození hloupý jest, ten vedení a cvičení potřebuje, že sám pro zpozdilost svou na nic přijítí a v nic trefítí neumí. Pakli kdo přirození jemného jest, tomu potřeba mnohem víc; protože nezaměstkná-li ono hbité myslí své něčím užitečným, zaměstkná ona sama sebe ledačims neužitečným, škodným, hříšným...“ – in Komenský, J. A. Čítanka Komenského – ze spisu Jana Amose Komenského vybral a úvodem opatřil Karel Wolf Želichovský. 2. vyd. Přerov: Radoušek

⁹⁴ didaktika – umění umělého vyučování – poznámka autora

- nutnost určitého stupně vzdělání, horlivost
- přiměřenost látky k věku
- vše převádět do praxe
- vyučovat od jednoduššího ke složitějšímu
- nutnost stálého opakování
- žák má být současně učitelem
- vyučování má být zábavné.

Komenský bojuje proti mechanickému učení bez porozumění učené látce, propaguje přístup k bezplatnému vzdělávání. Tyto zásady jsou moderní, pokrokové a aktuální i v dnešních dnech ⁹⁵.

Dospívání rozčlenil do čtyř základních období ⁹⁶ a jim přizpůsobil také způsoby a formy vyučování podle věku vzdělávaného:⁹⁷

- dětství (vyučování v rodině)
- chlapectví (základní škola)
- jinošství (gymnázia)
- mladosti (akademie)

- 1) **od narození do 6 let** – má být dítě **vychováváno doma**. Obsah výuky stanovil v příručce pro rodiče „Informatorium školy mateřské“
- 2) **od 6 – 12 let** navštěvují děti školu **obecnou**, která by měla být v každém městě i vesnici. Škola je pro chlapce i dívky. Vyučuje se čtení, psaní, počítání, náboženství, reálie (učení o přírodě a společnosti), zpěv, ruční práce. Vyučování probíhá dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne.

⁹⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD čerpáno dne 3.3.2012

⁹⁶ Jůzl, M. Základy pedagogiky, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010, s. 134

⁹⁷ Jůva, V. et al. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido 2001, s. 31

- 3) **od 12 – 18 let** má mládež navštěvovat školu **latinskou**, která by měla být v každém městě. Základem vzdělání je sedmero svobodných učen (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie, múzika), přírodní vědy, zeměpis, dějepis, matematika a jazyky jako latina a řečtina. Komenský ovšem doporučuje i jiný jazyk, aby se každý dorozuměl se svými sousedy (němčina).
- 4) **od 18 – 24 let** slouží ke vzdělávání **akademie**, která by měla být v každé zemi. Jde o vysokou školu, kde by se studovalo bohosloví, práva nebo medicína. Důležité je i vzdělání náboženské a filozofické. Vysokou školu nazývá akademie, protože univerzity byly katolické, chtěl je tedy odlišit od protestantských.⁹⁸

O organizaci českého školství se zmiňuje v díle „**O obnovení škol v Čechách**“⁹⁹.

Zásadní důraz klade na předškolní vzdělávání a dané téma detailně rozepsal v knize „**Informatorium školy mateřské**“. Psáno bylo čtivou formou a jazykem přístupným a srozumitelným nejširším vrstvám – zejména však matkám a chůvám, které s dětmi trávily hodně času a významným způsobem se podílely na jejich výchově a vzdělávání.

J. A. Komenský při vyučování a výchově aplikoval zásady (principy):¹⁰⁰

- názornosti
- systematičnosti a soustavnosti
- návaznosti
- aktivity
- trvalosti
- přiměřenosti.
- emocionálnosti

---

⁹⁸ srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komenský čerpáno dne 10. 11. 2011

⁹⁹ srov. s Říman, J. et al. Malá československá encyklopedie. Svazek III. I – L. 1. vyd. Praha: Academia 1986, s. 456

¹⁰⁰ Jůzl, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií Brno 2010, s. 139 – 143

Ve výchově spatřuje tři hlavní cíle:

- 1) poznat sebe a svět – vzdělání ve vědách, uměních a řemeslech
- 2) ovládnout sebe – výchova mravní
- 3) povznést se k Bohu – výchova náboženská

Roku 1641 se rozhodl vyhovět anglickému parlamentu a uskutečnil přednáškové turné po Anglii, během kterého vystoupil i před Královskou akademií věd. Svoje myšlenky sepsal do díla „**Via lucis**“.

Roku 1642 se vypravuje na cestu do Švédska, kam byl pozván, aby zde provedl školskou reformu a napsal pro její uskutečnění učebnice. Vzhledem k tomu, že mezi Komenským a jeho mecenáši došlo k rozporům, učebnice, které žádal napsat sám švédský kancléř, již Komenský nevytvořil.

Učitel národů poprvé ve svém díle užívá pojem „školní rok, školní prázdniny, školní týden“. „Pokud by byl ve třídě větší počet žáků, doporučuje pro učitele pomocníka (ve třídách bývalo 80 – 100 žáků)¹⁰¹. Každá třída by měla mít pro výuku vlastní třídu, každý rok by měla mít učebnice a učitelé by si měli dělat poznámky, jak s učebnicí pracovat“.

Žákovi doporučuje vhodnou stravu, střídání práce a odpočinku, upozorňuje na důležitost spánku (8 hodin) a péči o hygienu těla.

„Komenský se odlišoval od předchůdců i tím, že viděl vzdělání v souvislosti s pokrokem obsahu i metody lidského vědění. To směřovalo v jeho díle ke zdokonalení člověka a lidstva.“¹⁰²

---

¹⁰¹ http://wikipewdia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD čerpáno dne 12. 1. 2012

¹⁰² Polišínský, J. et Pařízek, V. Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku. 1. vyd. Praha: SPN 1987, s. 38

Jezuitské školství jako východisko názorů J. A. Komenského

Roku 1599 byl přijat jezuitský školský systém, který patřil ve své době k nejlepším a představoval monopol na poskytování vzdělávání. Vzdělávací systém vytvořený jezuity nebyl zkostnatělý – přijímal jakékoliv podněty zvenčí, a to i z nekatolického prostředí – podmínkou bylo, že podněty byly kvalitní, životaschopné a novátorské. Úspěšnost tohoto systému uznával i J. A. Komenský.¹⁰³

Ivana Čornejová při městských oslavách „Barokní jezuitské Klatovy“ na přednášce „Jezuitská pedagogika v dobovém kontextu vzdělávání“ uvádí: „Vedle jezuitské existovala také Komenského koncepce školství. Oba směry se vzájemně respektovaly: Komenský jezuitské školství studoval, jezuité v pražském Klementinu zase vydávali jeho spisy.“¹⁰⁴

Paralela systému školství: Tovaryšstvo Ježíšovo – J. A. Komenský – současná školská organizace

Z výše uvedených řádků vyplývá, že J. A. Komenský navazoval na jezuitské principy a jezuité také myšlenky a názory Komenského respektovali.

Vzhledem k tomu, že v rámci jezuitského řádu existovala určitá cenzura vydávané literatury, knih a učebnic, jezuitské kontrole neušly některé stati Komenského. Chvályhodné však bylo, že ho jako autora neodsoudili plošně. Díla, která jejich smýšlení neodporovala, sami tiskli a jejich šíření podporovali a propagovali.

V rámci jezuitského školství můžeme vidět třístupňový systém členění; stejně tak rozlišoval i J. A. Komenský vzdělání dětí a mládeže podle věku. Výuku však rozčlenil do čtyř šestiletých stupňů podle věku vzdělávaného.

Moderní školství výše uvedené členění výchovy a vzdělávání víceméně kopíruje. Stejně jako u Komenského je čtyřstupňové (příloha č. 12).

---

¹⁰³ <http://phprs1.3zsmr.cz/view.php?cisloslanku=2007120003> in článek „Pobělohorská literatura“, čerpáno dne 26.11.2011

¹⁰⁴ <http://www.akstancl.cz/206-barokni-jezuitske-klatovy-potreti.php> čerpáno dne 12.12.2011

Právo na vzdělání je v České republice zaručeno zákonem (Školský zákon č. 561/2004 Sb.) – výuka je garantována nejen pro české, ale i pro cizí státní příslušníky, azylanty, zdravotně postižené, příslušníky národnostních menšin... Řešeno je také vzdělání dospělých, celoživotní vzdělávání, gerontopedagogika...

4. Odměny a tresty, hodnocení znalostí

Nutnost odměňovat a trestat můžeme pozorovat nejenom u lidí, ale i v říši zvířat. Každé mládě – zvířecí i lidské – je třeba v průběhu jeho socializace usměrňovat a řídit. Jenom dobrou výchovou je možné dosáhnout toho, aby z jedince vyrostl morálně vyspělý a pro společnost hodnotný jedinec.

Mnoho odborníků na výchovu se problematikou odměn a trestů zabývalo, zabývá a v každém případě se jí zabývat bude i v budoucnosti. Názory na odměny a tresty se neustále vyvíjejí, a to v důsledku se změnami a s vývojem společnosti, s pohledem společnosti na jednotlivé události; odměny a tresty úzce souvisejí s morálkou každého z nás, kterou sám vyznává a respektuje.

4.1 Odměny a tresty, hodnocení znalostí v jezuitském školství z pohledu historie

O vlivu jezuitských učitelů na žáky nemůže být žádných pochyb. Jejich znalosti odborné i jazykové byly velmi široké a hluboké, ale samozřejmě záleželo na přístupu každého jednotlivce k žákům a studentům. O schopnostech kantorů nepochyboval ani sám Ignác z Loyoly, který v jedné ze svých instrukcí vyučující nabádal, aby na mladíky nečinili nátlak a nenutili je ke vstupu do Tovaryšstva, pokud by to odporovalo vnitřnímu přesvědčení studentů.¹⁰⁵

Jako velmi pokrokový přístup bych hodnotil fakt, že představení (nadřizení) jezuitských učitelů postupovali moudře, když detailně studovali individuální schopnosti a vlastnosti jednotlivých členů řádu a podle zjištěného určovali jejich další působnost. Důsledně dbali na to, aby špatní učitelé na školách nepůsobili dlouho. O činnosti jednotlivých členů řádu byl

---

¹⁰⁵ „A mnohem méně se smějí také studenti vybízet nebo ponoukat ke vstupu do našeho řádu... , ačkoliv je to věc sama o sobě dovolená a chvalitebná... přece se má za to, že pro větší službu Boží a obecné dobře, o něž my se, jak toho rozum vyžaduje, snažíme více o dobro jednotlivců. Toto není v našich školách vhodné – totiž vybízení a přemlouvání.“ Přeložil J. Ovečka in Čornejová, I., *Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta 1995, s. 52

nadřazený pravidelně informován několikrát do roka členem řádu, který měl kromě jiných úkolů v „popisu práce“ právě hodnocení jednotlivých členů v rámci svého obvodu.¹⁰⁶

Děti si uvědomovaly důležitost vzdělání a přistupovaly k němu jako k možnosti profesního a osobního růstu. Postavení učitele bylo ve společenském žebříčku velmi dobře hodnoceno, stejně tak jako prestiž duchovního nebo lékaře. Učitel byl někdo. Ve srovnání s dnešními učiteli měl podstatně větší autoritu.

Od důležitosti a postavení učitele v rámci společnosti se také odvíjely možnosti a prostředky, kterými mohl na děti působit.

Fyzické tresty byly povoleny, jezuita se však nesměl žáka sám ani pozitivně, ani negativně dotknout. Na fyzické tresty byl vyhrazen pomocník učitele – korektor. Jednalo se o člověka, který stál mimo jezuitský řád a jehož činnost byla přesně vymezena příslušným předpisem.

K fyzickým trestům však také docházelo, ale jen velmi vzácně. Ideálním trestem byl takový trest, který by žákovi pomohl ve vzdělání, např. vypsát z textu slovesa, zpracovat překlad určité pasáže z knihy, vypsání předmětů z určeného textu apod.

Tabulka hodnocení měla šest stupňů.

„Aby měli učitel i školský prefekt¹⁰⁷ přehled o všech svých žácích a o jejich prospěchu, sestavil profesor (třídní – poznámka autora) na začátku každého roku abecedně řazený seznam studujících, do něhož zaznamenával příslušná hodnocení.“ ...“Ti, kteří vynikali, nesli přirozeně označení „optimi“. „Boni“ se mohli chlubit dobrými výsledky, znalosti průměrné měli „mediocri“ a ti, kteří zvládali látku tzv. „s odřenýma ušima“, byli „dubii“. Někteří studenti (retinendi) si potřebovali zopakovat ročník a našli se i tací (rejiciendi, inepti), pro něž by byl další rok strávený ve škole marnou investicí. Tato hodnocení však nevycházela převážně z výsledků prokázaných během školního roku, jak je tomu v podstatě dnes,

---

¹⁰⁶ Hodnocen byl každý člen řádu, ať vykonával jakoukoliv činnost. Podle úspěšnosti či neúspěšnosti ve své práci byl pak řádem umisťován na jiná pracovní místa, kde lépe uplatnil svoje schopnosti. Na učitelské pozice jezuité zvlášť dbali a činnost a úspěšnost učitelů bedlivě sledovali. – poznámka autora

¹⁰⁷ prefekt – člověk, který působil svým chováním na žáky a studenty tak, aby vyvíjeli vyšší studijní aktivitu – poznámka autora

ale odvíjela se především od úrovně zkoušky, na základě které žáci postupovali do vyšších ročníků.¹⁰⁸

4.2 Odměny a tresty, hodnocení znalostí ve školství J. A. Komenského

Jan Amos Komenský vycházel z hodnocení, které bývalo v dané době považováno za běžné, to znamená, že používal a hodnotil své žáky v duchu doby, v níž žil: – fyzické tresty byly povoleny; nepropagoval je, ale ani je nezavrhoval.

Svůj přístup k žákům chápal tak, jako každý rozumný člověk: klidným, vyrovnaným a mírným přístupem s dostatkem vysvětlování, snahou působit vhodným vzorem na vychovávané, to je nejlepší a pro většinu žáků nejvhodnější cesta k tomu, aby na ně bylo působeno pozitivním směrem.

Je nutné, aby vychovávaný nenásilnou formou převzal názory svého vzoru a došlo k názorovému zvnitřnění. Teprve tehdy, kdy převzaté vzory chování vychovávaný považuje za „svoje“, je z psychologického i pedagogického hlediska jasné, že se stane dobrým vzorem pro ostatní.

4.3 Odměny a tresty, hodnocení znalostí v současném školství, opora v zákonech

Práva dítěte jsou chráněna zákony, ale jakou oporu mají učitelé a pomocný pedagogický personál?

Takřka denně jsme informováni o tom, jak se nevhodně chovají žáci vůči sobě navzájem, jak se šikají, ale bohužel se stále častěji stávají předmětem zájmu žakovské či studentské šikany sami učitelé. Není již výjimkou, že učitel, který žáka napomene, se nejen setká s jeho verbálním nelichotivým komentováním, ale stále častěji se objevují fyzické útoky žáků na jejich učitele či vychovatele.

---

¹⁰⁸ Bobková-Valentová, K. Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. 1. vyd. Praha: Karolinum 2006, s. 120

Útoky žáků na učitele bývají cílené, žáky záměrně vyprovokované jenom proto, aby byly hlavními aktéry tajně nasnímané záběry zveřejněny na sociálních sítích. Zde se pak „hlavní hrdinové“ z řad šikanujících stávají „vzory“ pro další jim podobné.

Orgány činné v trestním řízení jsou také přitahovány aktéry šikany, ale často jsou nepravosti pouze odloženy nebo netrestány jenom proto, že viníci nejsou z hlediska zákona trestně postižitelní. Často si vzpomenu na anglické přísloví, které praví: "Je-li někdo dost starý na to, aby kradl, je také dost starý na to, aby visel." Z tohoto mnou citovaného přísloví lze paralelou odhadnout můj názor na současnou ochranu pedagogů v zákonech.

Nechtěl bych se stát obětí žákovské šikany. Tuto situaci vnímám možná jinak, než mí spolužáci na této škole právě z toho důvodu, že se připravuji na pedagogické povolání pro druhý stupeň základní školy – a zde se již sociálně patologické jevy u dospívající mládeže začínají projevovat ve větší míře, než bychom chtěli.

Ohlasy dospělé veřejnosti v nejrůznějších anketách hovoří o tom, že rozumně uvažující lidé stojí na straně šikanovaných pedagogů. Volají po ochraně učitelů v zákoně, žádají o rozšíření učitelských kompetencí v rámci trestů vůči žákům.

Hlavní tíži zodpovědnosti za chování dětí bych však viděl v instituci dítěti nejbližší, a to v rodině. Pokud zde nebude podporováno jeho chování vhodnými a přiměřenými vzory, není možné, aby je dítě získalo mezi svými vrstevníky nebo aby veškerou tíži zodpovědnosti nesla na svých bedrech škola či mimoškolní instituce.

Už v Bibli se hovoří o výchovných prostředcích rodičů vůči dětem, například př. 13:24 „Kdo šetří svou hůl, nenávidí svého syna, kdežto kdo jej miluje, trestá ho včas.“ nebo př. 19:18: „Trestej syna, dokud je naděje, a nechtěj mu přivodit smrt!“ nebo př. 23:14: „Nabiješ mu holí a jeho život vysvobodíš od podsvětí.“

Problematika výchovy, odměn a trestů konaných na dětech a vůči dětem je stará jako civilizované lidstvo samo. Jedná se stále o problematiku velmi živou a troufám si říci, že nevyčerpatelnou.

V současném školství lze uplatňovat vůči žákům následující formy trestů a odměn, které jsou povoleny¹⁰⁹:

- a) napomenutí třídního učitele
- b) důtku třídního učitele
- c) důtku ředitele školy

Pravidla pro udělování pochval a jiných ocenění a ukládání napomenutí a důtek jsou součástí školního řádu.¹¹⁰ O udělení pochvaly nebo jiného ocenění, uložení napomenutí nebo důtky a důvody jeho uložení musí být prokazatelným způsobem oznámeny žákovi a jeho zákonnému zástupci.

Veškerá ocenění či napomenutí musí být zaznamenána do dokumentace školy; pochvaly jsou kromě toho uvedeny v pololetních a výročních vysvědčeních.

Udělení napomenutí nebo důtky třídního učitele je pouze v jeho kompetenci. Po jejich udělení musí tuto skutečnost bezprostředně oznámit řediteli školy.

Při ještě výraznějším porušení školního řádu je provinilému žákovi udělována na návrh třídního učitele důtku ředitele školy. Před udělením je nutno projednat prohřešek na jednání školní pedagogické rady.

Kromě hodnocení znalostí, které je rozčleněno do pěti stupňů, je hodnoceno také chování žáka, a to třemi stupni: 1 – velmi dobré, 2 – uspokojivé, 3 – neuspokojivé. Také chování žáka musí být podle českých norem zaznamenáno na každém pololetním nebo výročním vysvědčení.

Za prohřešky žáků jsou považovány: „neomluvené hodiny, podvod v žákovské knížce, nepovolené opuštění školy, opakované nevhodné chování ke spolužákům, šikana nebo její projevy, krádež, závažné úmyslné poškození zařízení školy, vulgární vyjadřování

---

¹⁰⁹ Vyhláška o základním vzdělávání č. 18/2005 Sb.

¹¹⁰ Vyhláška o základním vzdělávání č. 18/2005 Sb.

k pracovníkům školy, násilné chování ke spolužákům nebo pracovníkům školy.“¹¹¹ Závažné prohřešky je „třídní učitel povinen okamžitě hlásit řediteli školy a seznamovat ho s průběhem jejich vyšetřování a návrhem udělení výchovného opatření.“¹¹²

Zájmy dítěte jsou chráněny nejen v rámci České republiky, ale také mezinárodně - smlouvami, úmluvami, nařízeními a vyhláškami, které – jsou-li normami Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami – a Česká republika je ratifikovala, stávají se naší zemi závaznými a mají vyšší právní sílu. V praxi to znamená, že jsou právně nadřazené místním – tedy českým – zákonům.¹¹³

---

¹¹¹ Vyhláška o základním vzdělávání č. 18/2005 Sb.

¹¹² Vyhláška o základním vzdělávání č. 18/2005 Sb.

¹¹³ Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

5. Hygienické podmínky ve třídách

5.1 Hygienické podmínky ve třídách jezuitů v minulosti

Veškeré jezuitské budovy měly úplně oddělené prostory pro výuku a pro ostatní potřeby řádu.

Je až obdivuhodné, jak bylo dbáno již před několika sty lety na hygienické a světelné podmínky ve třídách. Lavice byly ve třídách umístovány tak, aby dopadající venkovní světlo přicházelo k žákovi z jeho levé strany (z důvodu stínění si při psaní), jak byla sledována hlučnost ve třídách, jak bylo uvažováno o hlučnosti přilehlé ulice a podle těchto faktů se umísťovaly třídy v rámci školní – kolejní budovy. Velmi překvapivý je fakt, že jezuité před několika sty lety sledovali v rámci tříd také teplotní pohodu.

Nižší škola, tedy gymnázium, potřebovala pět až šest tříd a jeden sál pro deklamace a školní divadlo. Množství studentů bylo srovnatelné s dnešním středně velkým gymnáziem.

Jedna třída čítala 80 – cca 120 žáků.

Veškerý chod řádu, výuky, běžného denního režimu – vše bylo řízeno předpisy. Školní řády pak sepisovala jednotlivá gymnázia v návaznosti na nařízení a opatření ustanovená Římem.

Jednotlivé třídy byly vedeny učiteli – členy řádu, kteří nepožadovali plat. Mezi žáky panovala vzájemná rivalita a soutěživost, ve společných třídách byli žáci nejrůznějších společenských vrstev – od nejchudších až po velmi bohaté z řad šlechty.

5.2 Hygienické podmínky ve třídách současných¹¹⁴

V současné době jsou hygienické aspekty zakotveny ve Vyhlášce č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých a změnách uveřejněných v zákoně č. 343/2009 Sb., které vznikly na základě dohody mezi Ministerstvy zdravotnictví a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Vyhláška stanoví hygienické požadavky na prostorové podmínky, vybavení prostor, provoz, osvětlení, vytápění, větrání, mikroklimatické podmínky, zásobování vodou a úklid, zařízení školního stravování, zařízení sociálně výchovné činnosti a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Vyhláška se vztahuje také na provozování živnosti péče o dítě do 3 let věku při provozování mimoškolní výchovy a vzdělávání.

V rámci uvedených nařízení jsou podrobně vysvětleny základní pojmy, např. dítě předškolního věku, zdravotní postižení, dlouhodobý/krátkodobý¹¹⁵ pobyt ve vnitřním prostoru.

V téže vyhlášce je řešeno oplocení pozemku, na jehož ploše se děti pohybují. Na jedno dítě je určena minimální plocha 4m²¹¹⁶.

Paragraf 4 odst. 2 hovoří o nutnosti zajistit v učebnách na jednoho žáka prostor o ploše 1,65 m², zákon myslí na učebny jazykové, počítačové a jiné, kde se mohou žáci pohybovat. Zákon rozlišuje požadavky také podle jednotlivých stupňů škol i podle potřeb žáků,

---

¹¹⁴ Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých a změnách uveřejněných v zákoně č. 343/2009 Sb.

¹¹⁵ § 2 odst. d) „dlouhodobým pobytem (se rozumí – poznámka autora) pobyt ve vnitřním prostoru nebo jeho funkčně vymezené části, který trvá v průběhu jednoho dne 4 hodiny a déle a opakuje se při trvalém užívání budovy více než jednou týdně; za dlouhodobý pobyt se považuje i pravidelné střídání krátkodobého pobytu v různých vnitřních prostorech tak, že celková doba pobytu v nich má trvalý charakter.“ in Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých a změnách uveřejněných v zákoně č. 343/2009 Sb.

§ 2 odst. e) „krátkodobým pobytem“ (se rozumí – poznámka autora) „pobyt v místnosti během jednoho dne po dobu kratší než 4 hodiny“ in Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých a změnách uveřejněných v zákoně č. 343/2009 Sb.

¹¹⁶ § 3 Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých a změnách uveřejněných v zákoně č. 343/2009 Sb.

například pro žáky se speciálními potřebami je stanovena plošná potřeba pro jednoho žáka 2,3 m².

Zákon řeší kromě mnoha dalších záležitostí také problematiku použitých podlahových krytin, zajištění jejich snadné čistitelnosti. „Ve výukových místnostech musí být podlahové krytiny matné a světlé.“ Myšleno je na šatny, jejich odvětrávání, jejich osvětlení, vybavenost toaletami, řešeno je jejich množství, vybavení umyvadly s tekoucí pitnou vodou, kdy teplá voda nesmí mít vyšší teplotu než 45 °C.

Velký důraz je kladen na vybavenost učeben vhodným ergonomicky řešeným nábytkem, který odpovídá tělesné výšce žáků, v příloze č. 2 k této vyhlášce je řešena problematika pracovní plochy stolů, které musí mít matný povrch. A minimální vzdálenost od tabule musí být minimálně 2 m od přední hrany pracovního stolu žáka před tabulí.

Z výše uvedených řádků je patrné, že na zajištění vhodných hygienických a mikroklimatických podmínek ve školách i přilehlých prostorách, byl kladen důraz již v dobách dávno minulých, ale zejména v současné době je tato problematika velmi přísně sledována.

Již našim předkům bylo jasné, že pokud má výuka probíhat kvalitně, záleží nejen na dobré odborné úrovni vyučujícího a na jeho lidských kvalitách a znalostech, ale stejně tak je důležitá tělesná a duševní spokojenost a pohoda vyučovaného žáka.

Je zřejmé, že při zajištění vhodných podmínek je vyučovaná látka žákem lépe chápána, žák se lépe koncentruje, snáze vnímá, rychleji si učivo zapamatuje – kvalita a zapamatované učební látky je na vyšší úrovni a bývá v paměti zafixována na delší dobu, než kdyby vhodné podmínky pro učení vytvořeny nebyly.

6. Rozhovory se členy jezuitského řádu

Vysvětlivky k rozhovorům

Všechny rozhovory jsou přepsány doslovně, nejsou nijak upravovány a z tohoto důvodu se objevují výrazy hovorové a nespisovné. Místa v textu označená tečkami jsou pak místy, kdy se dotazovaný zamyslel nebo přecházel na jinou myšlenku. Tímto způsobem je také vyplněno několik míst, kde byla zvuková nahrávka nekvalitní a nesrozumitelná.

V příloze č. 13 jsou uvedeny základní otázky rozhovorů, které jsem předložil k zodpovězení jednotlivým představitelům jezuitského řádu.

Základní otázky jsou psány **tučným písmem**, odpovědi pak písmem klasickým bez zvýraznění. Pokud se v textu objevuje **zvýrazněná kurzíva**, jedná se o **dotaz, který vznikl v průběhu rozhovoru**; objevuje-li se **kurzíva nezvýrazněná** – představuje *poznámku autora v průběhu rozhovoru*.

6.1 Rozhovor č. 1 ze dne 22.2.2012 – páter H., Brno

1. Jezuitský řád má několik set let trvajících tradici. Povězte mi, prosím, jak a proč jste se stal členem právě tohoto řádu a kolik Vám bylo tehdy let?

Bylo mi tehdy 18 let. Během gymnázia jsem přemýšlel nad tím, že bych se rád stál knězem; konec konců toto povolání jsem vnímal už dříve, před tím, než jsem nastoupil na gymnázium. To gymnázium bylo Pražské arcibiskupské. Takže jistá citlivost k tomu světu víry a vlastně katolické církve tam byla – no a jsem také z věřící rodiny.

Takže jsem se rozhodl stát se knězem, protože jsem vnímal toto životní povolání a bylo to ale i spojeno s tím, že kromě toho jsem vnímal, že by bylo dobré vstoupit do nějakého řádu – a jezuité mě velmi inspirovali právě tím, že jsou schopni propojit duchovní život a to kněžské poslání s životem nebo působením intelektuálním v oblasti akademické, v oblasti publikační a tak dále, a to mě prostě sedělo – tahle kombinace. Ne, že by se ty věci jako

tříštily, nebo ty oblasti, ale naopak, aby se doplňovaly – a to tento řád rozhodně nejenom umožňuje, ale také to podporuje a je to jedno z jeho velkých poslání. Takže to bych řekl k té první otázce.

2. Co Vás ještě před příchodem do řádu zaujalo na jeho činnosti?

To jsem částečně řekl.

Proč jste se přímo rozhodl, když jste byl malý kluk?

Na základě četby o historii tohoto řádu, o jeho důležitých osobnostech, jaký měly přístup k životu a podle jakých zásad se řídily, a ty mě právě velmi inspirovaly, protože tam se vlastně jedná i o – můžeme klidně říci - jakoby světonázor nebo vůbec pohled na život, a také způsob života – a tohle se mi prostě líbilo u některých historických postav, ať už to byli svatí nebo prostě výjimeční muži – a byli členy tohoto řádu – a pak vůbec, ten řád jako společnost lidí shodně smýšlejících a sledujících vlastně ten samý cíl, se mi zdálo jako organismus velice účinný, který prostě šel za svým cílem a nacházel způsob, jak ho dosáhnout – a velmi efektně, takže toto. Toto mě určitě zaujalo na jeho činnosti, a pak jsem se i reálně setkával s jezuity, kteří působili v Praze, a tam se mi prostě líbilo, jakým způsobem přistupovali k lidem a jak veřejně vystupovali. Jak se chovali. Ale ještě jsem je v té době příliš neznal. Nicméně jisté kontakty tam byly. Mimo jiné mě také několik z nich učilo náboženství, takže toto jsem absolvoval. Sám jsem přijímal jejich atmosféru a sám jsem je pak začal vyhledávat, že jsem mezi ně chodil. Takže takhle.

3. Jakým způsobem reagovalo Vaše okolí na rozhodnutí stát se členem Tovařystva Ježíšova? Byl nebo je někdo z Vašeho okolí členem tohoto řádu?

Reagovalo pozitivně, protože jsem se pohyboval v prostředí, které bylo věřící, včetně mé rodiny. Takže mí rodiče neměli zásadních námitek; dokonce ze strany otcovy tam byl velký souhlas.

Samozřejmě ten věk 18 let se zdál jako příliš nízký, takže tam jako rozhodně proběhly diskuse kolem toho, zda to není brzo se k takovému životnímu kroku rozhodnout. Nicméně noviciát, který měl pak následovat – a následoval – a trvá 2 roky, tak ten je právě obdobím, kdy se má vytříbit, zda to je skutečné povolání k takové životní dráze a poslání, nebo je to omyl; že to prostě člověk musí nějakým způsobem vyhodnotit.

Takže já jsem se tehdy nebál prostě vstoupit do té dvouleté zkoušky, de facto, a ta pak ukázala, že prostě bych měl v tom řádu setrvat. Tady je pak ještě otázka, zda byl někdo z mého okolí členem tohoto řádu. Tak rozhodně ne; nikdo v příbuzenstvu nebo v prostředí, kde jsem se pohyboval jakoby doma, ať už to byla třeba naše farnost nebo obec; ale právě díky gymnaziálním studiím jsem se setkal s jezuitu a pak jsem, jak jsem říkal, je prostě vyhledával a chodíval jsem do jejich kostela, setkával jsem se s nimi. Nikdo z příbuzenstva a rodiny, nikdo v řádu nebyl. To jsem nacházel sám skrze ty publikace nejdříve, protože mě prostě zajímala i historie a duchovní život, takže všechny tyto věci se tam objevovaly v této četbě – a musím říci, že to setkání s těmi reálnými jezuitu ve mně spíše vyvolávalo otázky a takovou trochu zvědavost, jako co tedy potom ten noviciát a to období té zkoušky přinese.

Příliš jsem ještě nechápal vlastně ty základní duchovní principy. Podpora k tomu, abych rozlišoval své životní povolání, byla ze strany jiných řeholníků, kteří mě prostě pomáhali rozlišit, co bych měl do budoucna dělat, ale já jsem se potom rozhodl právě pro jezuitu, kteří vlastně přímo tam, v místě, kde jsem vyrůstal, tak tam nepůsobili. Já jsem skutečně za nimi musel dojíždět, takže myslím si, že mě rozhodně spousta dalších lidí – nejezuitů – pomohla jako rozlišit to správné povolání.

Teď jsem spokojený, určitě. Já jsem členem řádu už hodně dlouho. Nelituju – rozhodně nelituju, rozhodně!

4. Působení náboženských řádů nebylo vždy politickými kruhy podporováno. Ještě v nedávné minulosti byla víra v Boha politicky potlačována. Pocítil jste sám na své osobě nebo na svém okolí nepříznivé tlaky v tomto směru? Byl jste někdy svým okolím nucen víru a řád opustit?

Ne, samozřejmě - až na jednu jedinou věc, že člověk vybočuje tím, že je řeholník nebo potažmo po těch letech studií se stane knězem, a tak tím také je nějak výjimečný. Ale nemá to napsáno na čele a my příliš nepoužíváme řeholní oděv, který by byl jasným znamením, takže vlastně s okolím splýváme.

To narážení je možné až během diskusí, kdy přijde na to téma kdo co dělá a tam se samozřejmě názory můžou na spoustu věcí rozrůžňovat, když se to téma hovoru točí přímo kolem našeho řádu, tak jsou tam jistá zaužívaná klišé jisté jakoby démoničnosti nebo demonizování toho všemocného jezuitského řádu, který měl v rukou velkou moc; tyto věci jsou opravdu už klišé a je to dávno překonáno.

Málokdy se mi stalo, že by lidé na mě reagovali negativně proto, že jsem jezuita, jenom proto, že kdysi za komunismu slyšeli ve škole, že prostě jezuitský řád je špatný. Naopak jsem spíš nacházel sympatie u lidí, protože to, co bylo očeřováno předcházejícím režimem, bylo do jisté míry považováno za věc zajímavou, rozhodně hodnou prozkoumání. Jakoby negativní propagace vlastně. Takže spíš jsem nacházel sympatie a otázky, kterými se snažili zjistit, co to vlastně tedy ten jezuitský řád je, protože ti lidé většinou odmítali věřit tomu, že je to tak prachbídná a prachšpatná organizace.

A takže spíš tam je vlastně otevřenost dozvědět se něco nového a vstoupit do toho nepoznaného světa toho řádu, který je nesmírně malou skupinou lidí v České republice – když tedy budeme hovořit o našem kulturním kontextu – byť tedy v minulosti zanechal nesmírně důležitou stopu; ale v současné době je kolem 60.000 jezuitů (v celém světě – poznámka autora), a to je prostě poměrně málo na to, aby se lidé setkali s živým jezuitou. Takže já jsem spíš nacházel otevřenost k tomu se bavit na to téma, a vyloženě negativní reakce jsem našel málokdy, velmi zřídka – a bylo to u lidí, kteří měli negativní postoj k náboženským otázkám nebo k otázce víry vůbec. Takže pak už bylo celkem jedno, jestli jsem jezuita. Takže vyloženě ateisté, kteří to přímo negativně odsuzovali, ale podotýkám, že s takovým postojem jsem se setkal opravdu velmi, velmi zřídka .

Nebyl jsem nikdy nucen řád opustit. Krize nebo pocit potřeby řád opustit se samozřejmě objevila. Krize se objevily tady toho charakteru, to zvažování, protože ten vývoj řeholníka od jeho vstupu do noviciátu je poměrně dlouhý do té doby, než jsou složeny slavné sliby, které pečeti intenzivním způsobem tu přináležitost k řádu – a do té doby uplyne velmi mnoho let – myslím, že tam je minimální hranice 10 let přítomnosti v řadách jezuitů, ale u mnohých jedinců je to ještě delší období, a to je dostatečně dlouhá doba na to, aby si člověk sáhl na své osobní limity – možná na samotné limity toho řádu, jako náplni jeho práce, že samozřejmě také do toho vstupuje otázka lidského faktoru, zda si ti lidé mezi sebou rozumí, jsou schopni i ochotni spolupracovat, a tak dále. Takže toto všechno; samozřejmě osobní krize mohou nastávat i po přímém zvažování, zda toto povolání je skutečně to jediné a správné, když je tolik dalších nabídek a možností, jak život strávit. Takže toto se objevovalo, ale postupem času jsem to stále vyhodnocoval stejně - že je dobré být tady.

Příprava probíhá...

Probíhá dvouleté období noviciátu, což je právě období takového naučení se duchovnímu životu v rytmu modlitby a tak dále. Do toho patří velké ignaciánské exercicie, které trvají 30 dní - obvykle. No, prostě, jedná se o jeden měsíc, a to je opravdu velmi důležitá duchovní zkušenost, kterou člověk učiní, a která právě pomáhá také k tomu rozlišení, zda to povolání tady skutečně je nebo je to jenom fikce, kterou si člověk namlouvá - protože samozřejmě to zjištění nezávisí jenom na číře lidských schopnostech, ale hleděno pohledem víry - se jedná o komunikaci s Bohem, který je schopen také odpovídat a dát nějakou zpětnou vazbu...a věříme, že on je původcem toho volání; proto se také tomu tak říká, že? A takže takováto duchovní zkušenost - intenzivní ponor do modlitby - jakým exercicie svatého Ignáce z Loyoly, zakladatele jezuitů, jsou bezesporu, tak ten právě pomáhá k rozlišení a samozřejmě i k nápravě života a tak dále – k různým věcem, dalším k tomu... A tak to je velmi důležitá součást noviciátu... Jinak je tam samozřejmě důležité naučit se spolužití v nějaké komunitě; o životním rytmu jsem už mluvil, ten se projevuje samozřejmě v každodenním životě, a potom je tam ještě několik experimentů - takových jakoby zkoušek - které pobízení adepta řádu, aby se dostal do různých situací, ve kterých má sloužit druhým lidem, případně se nějak trochu vzdělávat nebo zapojit se třeba do činnosti řádu, už těch členů, kteří mají dávno za sebou tyto zkoušky a přípravy a aby si trochu vyzkoušel ten reálný život, který ho potom čeká a zjistil, zda k tomu má vlohy nebo nemá vlohy nebo vůbec k čemu by asi tak mohl

být nasměrován potom – v rámci toho řeholního života - po té praktické stránce. Samozřejmě, že jsou tady jisté požadavky řádu samotného, míst, kde ten řád působí, i toho kulturního kontextu, který prostě něco potřebuje, žádá si a ten řád tomu chce odpovědět; takže toto všechno se musí zvažovat společně s těmi vlohami, talenty, danostmi toho člověka – a vyhodnocovat. Takže v tom noviciátu - mimo jiné se tam koná třeba nemocniční experiment, kdy je na nějaké období – třeba měsíc, měsíc a půl, dva – je novic poslán do nějakého hospicu nebo nemocnice, aby tam pomáhal a působil a sloužil. A ukáže to, zda má rád lidi, vyzkouší různé věci a najde tu činnost, která mu bude vyhovovat.

Toto ovšem závisí na – dříve to bylo striktně rozhodováním představených – mnohdy to bylo chápáno velmi, velmi striktně, poslušnost byla u jezuitů chápána jako jedna z hlavních ctností a předností tohoto řádu. Ne, že bychom ji v současnosti opouštěli – ale je více dialogická, je tam větší prostor pro rozebrání, jak to také ten jeden konkrétní člen řádu, toho organismu vnímá, prožívá, a samozřejmě konečné slovo má potom představený, který nějak rozhodne, ale předcházívává tomu obvykle rozhovor a takové zvážení. On se potom rozhodne, kam toho člena potom zařadí. A měl by mít co nejvíce informací o tom podřízeném – a tomu také pomáhá vůbec uzpůsobení toho řádu, vnitřní směrnice – ta informovanost je velmi důležitá.

Ten noviciát tedy pomáhá nejen tomu novicovi samotnému, aby zjistil, zda je tady doma, zda je to ten jeho správný domov, ve kterém má prožít zbytek svého života, ale je to také otázka pro ty představené, kteří ho zkoumají a sledují, že? Protože je to něco vzájemného, samozřejmě. Takže asi tak.

Pak ta formace se dělí podle toho, zda člen řádu chce být knězem - může už vstoupit jako kněz – to je pravda, ale obvykle to bývá tak, že teprve v rámci řádu směřuje ke kněžství, k čemuž potřebuje studia – a ta jsou absolvována v oboru filozofie, teologie, následuje jáhenské svěcení, potom kněžské svěcení, obvykle pak je ještě nějaké období jistá praxe, po ní se jakoby opakuje noviciát, tady tomu se říká třetí probace, rok třetí zkoušky – nebo období třetí zkoušky – a to se děje na speciálně vybraných místech světa, ale nejenom – může to být dokonce v té domácí provincii v místě, do kterého vstupoval ten člověk.

Já jsem třeba vstoupil do české provincie, která se kryje s územím České republiky. A jenomže místa, kde bych mohl vykonávat třetí probaci, jsou například v Dublinu, v Mexiku, v Austrálii, v Polsku – severním, a tak dále.

Jsou to domy, kde opět je jakýsi více klášterní režim v tom klasickém slova smyslu, že lidé mají dost času na to, aby byli jakoby v konkrétní komunitě ponořeni více, protože během té aktivní práce řeholníka my se dost často pohybujeme, a ty naše komunity snášejí jistou zátěž apoštolského působení, že se prostě rozcházíme velmi často během dne a těch okamžiků, kdy jsme spolu, je poměrně málo. Jako je třeba oběd nebo společná modlitba. No, takže ta třetí probace vlastně pomáhá jakoby vrátit se do rytmu noviciátu, kdy člověk prožívá celé dny a týdny a měsíce v jednom konkrétním domě.

Ale také jsou tam experimenty, pro kněze už kněžského charakteru – chodí do nemocnic, do vězení starat se o vězně – a tak dále, nebo do farností a na poutní místa a potom, když je toto absolvováno, tak se tím otvírá prostor pro složení slavných slibů a ty určí do jaké kategorie je člen řádu zařazený.

Nejvyšší kategorií, kterou bychom mohli chápat jako ty pravé jezuitky, řekněme tomu, že to je jádro toho řádu Tovaryšstva Ježíšova, tak to jsou profesové čtyř slibů – a profesové se jim říká proto, že oni ty sliby vyznávají, vlastně vyslovují – jako že je řekli, vyslovili.

A ty tři sliby jsou klasické pro řeholníky – chudoba, čistota, poslušnost, a čtvrtý slib je zvláštní, právě specifický pro tento řád, a to je poslušnost papeži v otázce misí, tedy v otázce vyslání na jakékoliv místo světa, pokud to papež uzná za vhodné a potřebuje některého jezuitu tam prostě poslat. Takže profes slibuje, že v takovém případě bez okolků poslechne a přijme toto poslání.

A pak jsou tady ještě jiné kategorie toho začlenění, mimo jiné ta, která počítá s tím, že jsou také členové řádu, kteří nebudou kněžími nebo nejsou kněžími – a ti mají potom speciální směřování podle toho třeba jakému oboru vědeckému se chtějí věnovat – nebo to může být naprosto praktické věci – třeba řemeslné, údržbářská činnost, ekonomický sektor, sociální práce, komunikace s lidmi, služby všeho možného typu, prostě to, co zvládne bratr laik a nepotřebuje k tomu kněžské svěcení.

Nicméně on samozřejmě jako řeholník potom tu praktickou činnost naplňuje modlitbou a naplňuje také tím duchovním obsahem, ale dělá to specificky. Nedělá to po kněžsku, jako kněžským způsobem. Nebude zpovídat, nebude kázat, ale bude třeba podporovat lidi jiným způsobem. Klidně může duchovně doprovázet.

5. V rámci historie působil řád v mnoha oblastech – kulturní, sociální, šířil osvětu a vzdělanost mezi lid. Zajisté máte o činnosti řádu široké historické povědomí. O která zajímavá fakta z těchto oblastí byste se rád podělil s ostatními?

Velmi mnoho věcí. Něco jsem už zmínil, ale za prvé, že být jezuitou je velmi, velmi moudrý a velmi inteligentní způsob života, pokud člověk u sebe samozřejmě pozná to povolání, protože otázka celibátu je velice náročná, že? A opravdu je poměrně nevelké procento lidí, kteří chápou svoje životní poslání tak, že nebudou žít se svou životní partnerkou. Toto je velice důležitá otázka – samozřejmě, kterou je nutno řešit, než se vstupuje do řádu. Ale vnímá-li člověk chování v celibátu, a potažmo ke kněžství, případně jako řeholní bratr a jako chtěl by ho strávit v takové aktivní službě druhým lidem a s jistým duchovním obsahem, pak si myslím, že ten jezuitský způsob života je opravdu nesmírně moudrý a inteligentní.

Spočívá na tzv. ignaciánské spiritualitě, to je vlastně konkrétní způsob, jak prožíval duchovní život v rámci římskokatolické církve, tedy v rámci toho – rozšířme – křesťanství - sv. Ignác z Loyoly jako zakladatel toho řádu – a on ten svůj styl duchovního života nějakým způsobem předal těm jezuitům, tedy členům řádu, který spoluzaložil s dalšími devíti druhy - ale on byl pro ně inspirátorem. Oni vlastně skutečně přijímali spoustu věcí, včetně té velmi důležité, on je vlastně vedl – oni ho nazývali otcem. Takže tady jsme u jakéhosi duchovního otcovství. Vnímali ho prostě jako toho prvního, od kterého se inspirují – on je samozřejmě inspirován Bohem, to je jasné. Oni každý sám za sebe také mají svůj způsob zbožnosti a prožívání duchovního života – ale jsou tady styčné pilíře, body, zásady, které on také formuloval – a byly pak kodifikovány v řádových Konstitucích a potom se připojovaly různé instrukce, pravidla a takovéto věci. A ten – jaksi když člověk v tom řádu nežije, a teprve se seznamuje s jeho náplní a tak dále – tak alespoň mě u toho velice zajímalo, co motivuje.

Nezajímalo mě pouze co dělá ten řád, ale také jak to dělá a proč a odhalit toto lze nejspíše právě tím, že člověk do něho vstoupí a nechá se jaksí vést celá léta v tom řádovém životě praktickém i v teoretických směrnicích a čím dál tím více nahlíží hloub, která vlastně je podstatou toho všeho proč se to točí, dělá, proč jsou nějaké volby nějaké konkrétní práce – a ta konkrétní práce mě ale také fascinovala rozhodně později.

A protože mě historie velice zajímá a také jsem ji později vlastně v rámci řádu studoval – a to fascinující je zjistit, že to, co se odehrávalo v 16., 17., 18. století ve starém Tovaryšstvu, jak se tomu říkává, které bylo zrušeno v roce 1773, že? a pak bylo teprve po čtyřiceti letech obnoveno, byť teda přežilo v Rusku a v některých jiných enklávách, tak, takže ten duch, když bych to tak nazval, používává se pro to také slovo spiritualita, ta je stejná. Ty motivace jsou naprosto stejné.

Když jezuita dnešní doby čte nějaké texty – třeba o rozhodování se svých spolubratří v 17. století, tak úplně chápe – i při vši lidské bídě a omezenosti, která byla tehdy taková – podobná jako dnes při daných antropologických konstantách – prostě vidí, že jsou tady naprosto živé postupy uvažování, rozvažování, přemítání, rozhodování se a tak dále, jako byly tehdy, tak i dnes – a že je to nesené stejným zápallem, stejným nábojem, a to je naprosto fantastické.

Nicméně v té činnosti mniší, která je na začátku vidět nejvíce, než člověk vstoupí do toho řádu, tak tam jsou vidět takové ty projevy, ty plody – a ty byly nejenom v tom, že jezuité učili a věnovali se vědě a byli velice schopnými duchovními doprovázejícími zpovědníky, kazateli; velmi oblíbenými byli tvůrci ve všech možných uměleckých oborech, byli objeviteli právě díky tomu, že byli puzeni tou touhou donést Kristovo evangelium úplně až do nejzazších končin světa, aby se dostalo každému člověku této informace, že?, tak – a i informace. Oni nejenom, že chtěli říct: „Podívejte se, že existuje Ježíš Kristus.“ – ale oni chtěli formovat příjemce této zprávy. „Tak se podle toho zaříd', prostě.“ To byla misijní náplň. A teď toto všechno bylo fascinující, protože v tom dosáhli neuvěřitelných výsledků, které se samozřejmě v rámci společností různých států projevovaly někdy až mocensky nebo měly politické dopady díky jejich velice zajímavým konexím s mocnými tohoto světa, že to se potom projevilo. Ať už ti mocní byli řádu civilního nebo řádu církevního – a ty dopady nebo výsledky jejich činnosti byly pro mne fascinující a velmi mě při tom vlastně zajímalo, co jim dávalo možnost dosáhnout takových výsledků – protože oni jednali přes veškerou

rozdílnost jednotlivců – poměrně kompaktně a evidentně museli s velkou ukázněností sledovat velmi podobné věci; rozhodně se museli držet řečiště hlavního směru, protože kdyby se rozdělili mezi sebou, což je přirozené u člověka, tak by nikdy takhle velkých výsledků vlastně nedosáhli – kdyby netáhli za jeden provaz, když to řeknu velice prostě – a tohle mne velmi přitahovalo, a pak jsem hledal samozřejmě, zda odpovídá typ nasazení těchto lidí mému jakoby typu osoby a svými danostmi a zjišťoval jsem, že vlastně ta výzva toho velkého pohybu toho apoštolského nasazení – případně nějakého misijního působení – ten ponor do vědy, oblasti umění, krásy, estetična, projevů ducha v tom nejlepším slova smyslu, tak toto všechno bylo velmi zajímavé a velmi přitažlivé a bylo zajímavé, co to udělalo s jednotlivci, že se z nich stali nádherní lidé, prostě – a velmi mě tam také – no prostě mě zajímalo, co za tím je – jako ta vnitřní náplň – a vůbec mne nezklamalo objevit – to objevení, co za tím vlastně je. Protože to fascinující na celém systému bylo, že všechno, co může člověka dovést k něčemu lepšímu – a řeknu to po náboženské stránce – nebo po stránce víry, prostě, co člověka přiblíží více Bohu, to ať se použije; co ho od Boha bude oddalovat, to ať se prostě odstraní. Ale ať se v tom naučí rozlišovat, protože je něco dobrého a něco lepšího a jezuita by si měl volit to lepší. Mnohdy ale je potřeba řešit svízele a napětí mezi dvěma zly – a to je už velký problém. Jak to udělám tak, aby člověk přece jenom našel cestu, kde nechá zaznít dobro.

Je to obrovský apel na zvažování jednotlivce, právě proto to chce velmi dlouhou přípravu a zatěžkávací zkoušky, protože pak už by ten jeden každý řádový člen měl být schopen sám i za sebe se rozhodnout v souladu se svým svědomím, co by měl dělat.

Totíž ta formace toho řádu pak vedla k tomu, že nejenom ten řád, že působil jako celek poměrně kompaktně, ale že skutečně ti jednotlivci – zvláště v misijních oblastech – už byli s naprostou důvěrou svých představených vysíláni do terénu, ať tam dělají, co uznají za vhodné. Pár směrnic dostali, ale většinou ti představení, pokud se jednalo o nově objevované oblasti, nevěděli pořádně co oni tam najdou, s kým se setkají, jaké těžkosti se na té misijní výpravě objeví – a takže... – tam byl obrovský apel na zodpovědnost jednotlivce, ale ten byl právě veden tím, že tady a teď by bylo nejlépe rozšířit teritorium Boha a ne jenom nějaké mocenské zájmy, rozšířit svou ekonomickou základu nebo prostě

vyboxovat si tady to teritorium na jiných křesťanských denominacích¹¹⁷, než katolické církvi – a mnohdy právě v různých pohledech dějin; teď samozřejmě mám na mysli dějepisce, kteří zpracovávají problém Tovaryšstva Ježíšova v minulosti – v dnešní době, tak mnohdy se hledaly všechny možné jiné důvody, které vedly jezuity, proto aby expandovali a dělali to či ono a ty všechny možné důvody se hledaly právě v oblastech, které bychom zařadili do ryze lidsky inspirovaných – zvládnutelných nebo myslitelných, přičemž ale naprosto všechny podstatné zásady a směrnice toho řádu vyplývají z duchovního života víry a všechny mají být včetně jakéhokoliv fyzického projevu motivovány tím duchovním přesvědčením, že já tím chci sloužit Bohu a člověku.

A mnohým z historiků – a to mě pak šokovalo s odstupem času – se naprosto vytrácí tady ten pohled, protože ti autoři jsou třeba nevěřící nebo jim ten svět po té ideové stránce nic neříká a možná, aby nevstoupili na tenký led, tak se toho raději nechtějí dotknout. Nicméně to prostě je velmi zvláštní, protože pokud nepronikneme do motivace těch lidí, hluboké motivace, pak zůstáváme jenom na povrchu – a ten povrch nebo to, co není podstatné a je druhořadé, jsou věci politického charakteru, byť samozřejmě měly svou působnost, věci, které se týkají sociálního smýšlení, věci, které se týkají ekonomického uvažování, jak co zvládnout. A to je prostě něco, co byla velká výzva – a je neustále přítomná v rámci toho mého řeholního života, že vlastně zjišťuji i v té minulosti, jaké ty motivace byly a že je poměrně nespravedlivé, nebo je to úzkoprsé, a rozhodně si nemyslím, že by to byl dobrý historický animatický¹¹⁸ přístup tyhle věci úplně vyřadit jako ten náboženský kontext a tu otázku víry. Protože tohlenc to prostě naprosto neoddělitelně k tomu řádu patří, a pokud někdo chce jako pochopit tady ten systém, tak by se měl na něj dívat očima jezuitů samotných, nakolik je mu možno se k tomu pohledu přiblížit, že? A myslím si, že toto naprosto obecně platí o jakékoliv jiné organizaci, která prostě a jednoduše něco produkuje, a tím pochopením u ní předpokládám, že nejvíce prospěje se právě nějak blíž se seznámit i s členy té organizace a tak dál.

---

¹¹⁷ náboženská sekta, která se po počáteční horlivosti a dynamice institucionalizuje a hlásí se k ní větší množství věřících - in <http://cs.wikipedia.org/wiki/Denominace> čerpáno dne 25.3.2012

¹¹⁸ víra ve všeobecné oduševnění přírody nebo jejích jednotlivých částí, charakteristická pro náboženství prvobytné společnosti. Termín zavedl roku 1900 britský badatel R. Marett – in <http://encyklopedie.vseved.cz/animatismus> čerpáno dne 25.3.2012

A toto jaksi to široké říkám proto, že chci poukázat prostě na podstatu na tu filozofii. Klidně můžeme používat tento termín, byť samozřejmě v případě, abychom byli terminologicky přesní, tak v případě jakéhokoliv řeholního řádu, ať už je mužský, ženský nebo jako ať už je jakého chce vyhranění, nejde jenom o filozofii nebo ideologii, v tom dobrém slova smyslu myslím ideologii, nebo sledování jistých myšlenek, a jde o teologii – a spirituální teologii, když bychom byli naprosto přesní. Takže asi tak. Tím jsem se asi dotkl řady dalších otázek. Já jsem to udělal docela i záměrně, ať to jako máte jednoduché.

6. Porovnáte-li náplň práce řádu dříve a nyní – co zajímavého se dříve dělalo a dnes už se nedělá? Nebo naopak: co zajímavého se dříve nedělalo a naopak se dělá v současnosti?

Ten řád odpovídal na nároky a poptávku doby, a to znamená, že s vývojem světa, můžeme klidně říci, tehdy to bylo hlavně soustředěno na evropský kontext, pak se to začalo díky misijnímu působení rozšiřovat. Dnes – je v jedné z těch otázek – i jasně podotýkáte, ten řád je rozšířen po celém světě a snaží se odpovídat na to, co se konkrétně odehrává a děje v různých kontextech těch daných zemí, kultur.

A jde o to, že ten řád by měl nést nějak víru, nějakým způsobem ji zvěstovat; to je jedna věc. Měl by ji zvěstovat nejenom už věřícím lidem, ale i navenek těm, kteří Boha nepoznali a nebo třeba sledují jiné náboženské směřování. A když to řekneme dalšímu člověku, tak má tam být působení v rámci katolické církve jako takové, ale má tam být také působení, které se dotýká ekumenismu, takže hovoří s dalšími církvemi křesťanskými – a také – mezináboženského dialogu, prostě rozhovorů s dalšími náboženstvími. A neopomíjí i člověka, který prostě ve svém zorném poli Boha nemá a ani ho to nijak netrápí; dokonce ani neuhýbá před dialogem s lidmi, které bychom mohli kategorizovat jako militantní ateisty, kteří prostě nejenom že nevěří v Boha, ale dokonce to propagují jako něco, co je potřeba hájit jako životní postoje.

S těmito všemi skupinami se jezuité nějakým způsobem dostávají do kontaktu, a to právě v různých kulturních kontextech, různých zemích, a samozřejmě tam je to dáno přítomností těch náboženství - a podle toho se jezuité zařizují, ale to, co bych řekl, že je velkou předností

tohoto řádu, je samozřejmě velký počet členské základny. Dodnes je to nejpočetnější mužský řeholní řád v rámci římskokatolické církve, dokonce je biritualistický, to znamená, že může mít členy, kteří vycházejí z řeckokatolického kontextu a mohou sloužit ve východním ritu bohoslužby, což jaksí dodává té členské základně ještě větší rozměr a poukazuje to také na tu otevřenost řádu dostat se co nejbliž jakémukoliv člověku, takže kdybych to shrnul a podtrhl, tento řád co měl už v minulosti – a to bychom museli trochu okomentovat – v jisté formě to měl v minulosti, v současné době, v dnešní době to má dokonce jako jednu ze svých proklamovaných deviz, a to je najít způsob, jak vstoupit do dialogu s každým člověkem.

Já jsem naznačil ty různé cílové skupiny a podle jistého klíče papež Benedikt XVI. to při posledním setkání s představiteli našeho řádu formuloval tak, že od Tovaryšstva Ježíšova očekává, aby bylo schopno se dostat na okraj církve, tam, kde se prostě ty názory a pohledy mění, lámou, a kde to je velmi obtížné.

Proto mě jaksí dodnes velmi fascinuje náš řád, že je schopen nejenom nacházet právě cesty dialogu s člověkem díky nějakému vědění a zvládnutí té oblasti vědecké nebo dalších oblastí lidského ducha, třeba právě v té oblasti umění a tak dále, ale že tam jde i o velmi hloubkový ponor a studium jiných náboženství, jiných věroučných systémů dalších církví, studium sekt, různých pojetí Boha a tak dále - právě proto, aby byl ten řád schopen se dostat vlastně ke komukoliv. Takže je tam poznávání kultur, je tam samozřejmě poznání různých sociálních skupin v těch daných kulturách a tak dále. Tohle to je, řekl bych, velká síla toho řádu, protože navrhnete nějaký vědecký obor, navrhnete nějaký problém třeba v sociální oblasti a vždycky najdete alespoň jednoho jezuitu, který se tomuto tématu věnuje a v je tom opravdu velmi dobře vzdělán. Dokonce jsou mezi jezuitu v některých oborech experti světového renomé.

Takže toto samozřejmě měl ten řád v minulosti také, akorát ta vyhraněnost, která byla dána pojetím katolické církve vůči věrouce, vůči komunikaci s nevěřícími, případně s jinověrci, tak ta vyhraněnost byla mnohem striktnější, jasnější; jezuité se snažili experimentovat – známe to z kontextu misí, kdy oni nenosili svůj řeholní šat, ale snažili se přiblížit šatem i různým dalším vystupováním právě tomu kontextu, do kterého přišli, té kultuře, do které přišli; toto v církvi katolické působilo jistě rozpaky, které dokonce v 18. století potom vrcholily tím, že některé z těchto praktik adaptace – to je termín, který je nutno používat

pro starý přístup Tovaryšstva Ježíšova, oni tomu říkali adaptace, to přizpůsobení se, ale ne co do podstaty, ale do některých vnějších znaků, tak i dokonce ke způsobu mluvy a tak dále, jak pojmenovávat některé věci, tak tato věc byla třeba blokována z nejvyšších míst církve – jo a že se takové praktiky zakazovaly, což samozřejmě přinášelo jisté problémy v rámci toho misijního působení. Dnes, potažmo v nedávné době, se používá termín inkulturace – namísto adaptace, dokonce se začíná objevovat i termín interkulturace.

Model starší byl ten, že s přenosem víry je nějakým způsobem nějak, tehdy – a myslím tím opravdu to působení od 16. století misijního – tak tam je prostě nastolen problém jako když budu předávat víru, tak jak ji budu předávat. A Evropan ji předával evropským způsobem a do jisté míry implantoval evropský i kulturní kontext do dané kultury, ke které přicházel – mnohdy to bylo až tak silné, že vlastně ničil, odsunoval, měnil nebo různě nějak upravoval tu danou kulturu, ke které přicházel, protože se domníval, že ta evropská kultura je vyšší. Možná, že ty jeho domněnky byly oprávněné, to jde těžko posuzovat z dnešního úhlu pohledu, zvláště, když mnohé ty kultury jsou poevropštělé, ale my k tomu rozhodně teď přistupujeme jinak; nicméně i tehdejší jezuité byli v případě některých starobylých kultur a náboženství, která jsou starší než křesťanské, byli konfrontováni s fenomény velmi vznešených nejenom myšlenkových systémů, ale vůbec celoživotních postojů a pohledů na duchovní svět, takže oni byli nuceni svůj přínos evropský velmi silně konfrontovat s těmito starobylými kulturami - samozřejmě myslím na Čínu, Japonsko a tak dále, kde prostě Evropan neměl dojem, že by přicházel mezi lidoopy. Nebo já nevím, jak to říct ještě razantněji. A takže tam, tam prostě, tam si Evropan uvědomil, že vlastně některé, co vlastně chce předávat, jestli chce předávat evangelium Ježíše Krista jako radostnou zvěst jakoby v čisté formě bez toho, že by nutil příjemce, aby přesně v tom modelu římskokatolické církve, která tehdy byla vlastně evropská, měla svůj jasný vyhraněný postoj jak se co má dělat, jak se má žít - a to měla rozplánováno do konkrétních kroků každodenních. Jestli toto, celý ten aparát, který je vlastně na jiné úrovni, než ta víra a její svobodné poselství, vlastně, zda toto všechno, ten aparát druhotný, je nutno k tomu přiřadit. A tento, to je opravdu nesmírně závažný problém. A my se na to díváme ze současného hlediska; v tehdejší době to bylo samozřejmě ještě podmíněno tím, že přijmout Ježíše Krista i s patřičnými praktikami, které z toho potom pro konkrétní život vyplývají, bylo považováno za otázku života a smrti, protože pokud to neakceptujeme, tak jdeme do pekla. Ten problém byl vyhraněn.

V současné době z teologického hlediska neustále platí, že mimo církev není spásy. Jenomže víme velice dobře, že pojem „církev“ je něco, co je chápáno šířeji nebo poměrně jinak, než jak to bylo v tehdejší době interpretováno – a stejně tak otázka věčné spásy. A zase narážíme na to, že když my se bavíme tady o těchhle věcech, tak v minulosti byli puzeni poněkud odlišným způsobem chápání a pojmání, než je tomu dnes. A tím se vůbec kvalitativně neříká, že to tehdy bylo špatně a dnes je to lépe, jenom se řekne, že to je jinak, a je potřeba zjistit, co je špatně a co je v tom základě, v tom Desateru, stejného. A co je tam stejné, oni tehdy jako členové řádu, i nyní při jakémkoliv vstupování chtěli prostě sdělit nějaké poselství víry a chtěli umožnit člověku, aby byl spasen. Řečeno naprosto jednoduše. A jaký prostředek k tomu používali, to už bylo opravdu dáno i tehdy kulturním kontextem, do kterého vstupovali – a v současné době je to také tak.

A stejně je to neustálý vývoj, takže se to prostě všichni vlastně učí, jak se to má dělat a snaží se prostě dát tělo tomu duchu, že? Klidně můžeme použít tady ten příměr. Je to prakticky nekonečný vývoj, proces. A do této chvíle to může vyznít tak, že jezuité jsou ti borci, kteří to zvládají a kteří tomu rozumí, ale i oni s tím měli velké problémy, je to prostě nelehká oblast, a rozhodně nebyli jediní – a v mnohých oblastech nebyli první – kteří se jako tomu misijnímu působení věnovali, případně jednali s jinověrci – budu používat tento termín – oni by tehdy používali „heretik“, tak tyto kontakty v samotné Evropě, jo, nebo rozšiřování římskokatolické církve nebo vůbec té věrouky po území Evropy, znovu pokatoličťování celých enkláv evropských a tak dále, to byly problémy, kterým se nevěnovali rozhodně jenom jezuité, a v těchto oblastech byli velmi plodní díky tomu, že měli nesmírně mnoho členů – a díky tomu, že v jisté chvíli své existence – a bylo to ze začátku existence řádu – také začali slyšet na výzvu doby, která se týká pedagogického působení a vůbec školství. Ten řád nebyl založen jako školský, ale zjistil poměrně záhy, že aby vůbec mohl mít nějaké členy, tak si je bude muset zformovat. A kvůli tomu začal působit ve školství – toto všechno znáte, a velmi zajímavé na tom je, že možná jak se vyvíjí podoba toho působení jezuitů tehdy v té oblasti školství a nyní. A stejně jako tehdy, tak i nyní, je v některých oblastech světa ten řád velmi známý a dosahuje velkých výsledků díky tomu, že je velmi angažovaný právě v této oblasti.

A když to vztáhneme na český kontext, tak tady vidíme naprosto jasné změny, když se ptáte na ty změny. V současné době v České republice jezuité nemají žádnou školu přímo tak, že by oni byli jediní, kteří ji vedou nebo ji vlastní. Existuje tady jedna základní škola Nativity, která působí v Děčíně, že, ale to, na co se soustředili jezuité v řádu, tudíž

na střední školství, případně na působení jako profesori v akademickém světě vyššího školství, tak tam toto my téměř nemáme zastoupeno až na pár jedinců, kteří jsou právě zapojeni do akademického působení. No ale vůbec se nemáme jaksi, nemáme přímo..., nepůsobíme jako učitelé, profesori na gymnáziích, což byla doména jezuitů určitě ve 20. století, tady v tom kontextu českých zemí.

Kdežto v minulosti to byla věc, která byla velmi rozšířená a jezuité měli samozřejmě nejenom střední školství, ale i vysoké, a téměř v tom dosahovali monopol. Samozřejmě máme tady školský řád piaristický, který měl také poměrně dost škol, ale působení jezuitů značně upozadovalo piaristy. To jsou prostě samozřejmě, když toto poměrujeme, tak vidíme dosti značný posun, takže jezuité v současné době se snaží nějakým způsobem působit na mladého člověka, který je ve formaci, zvláště té vysokoškolské právě tím, že se někteří mladí členové řádu věnují vysokoškolským studentům jako jejich kaplani. Dávám jenom příklad, že toto je možné – a stejně tak je možné si uvědomit spoustu dalších věcí, ale ten základ je stále stejný.

7. Jaké jsou plány činnosti řádu do budoucnosti?

To už jsme si tak nějak odpověděli už dřív v předchozích otázkách...

8. V dnešní době již nejsou politické tlaky v tom smyslu, že by se náboženství potlačovalo. Ze státního rozpočtu jsou církevní řády podporovány. Pomáhají církvím v jejich činnosti také dotace z fondů Evropské unie? Pokud ano, na jakou činnost jsou tyto finanční prostředky určeny?

Já bych tohleto pominul, tuhle tu otázku. Nějaké dotace existují a řád je využívá. Určitě je to něco, čeho se řád nebude prvoplánově vzdávat. Když bude mít konkrétní věci, které by potřeboval pomoci financovat, předpokládám, že tady po té možnosti sáhne.

Ta činnost toho řádu může být tady v tom případě chápána naprosto široce, takže nejenom pro misi, ale vlastně pro působení kdekoli. Jo, to bych tak viděl. Konec konců, co to je „misijní“? Dá se to třeba vztáhnout na Českou republiku, protože podle jistých

parametrů je Česká republika misijní území. Vzhledem jako k procentu věřících lidí, vzhledem jako k přístupu společnosti tady k tomu fenoménu, tak klidně se to dá chápat – a jsou dány celé enklávy České republiky, které jsou naprosto nábožensky vyprahlé. Takže jsou to vlastně misie v tomto smyslu.

9. Mohl byste mi popsat průběh jednoho obyčejného dne, popř. týdne, z pohledu práce představitele řádu?

Trochu to záleží právě na tom, zda je ten člen řádu knězem, protože k tomu jeho životnímu rytmu spadá – do toho spadá spousta různých věcí kněžských, které se obecně týkají kněží nebo když je to řeholní bratr nebo když je to člověk teprve ve formaci, jako student, čemuž my říkáme scholastik, ale je to tak, že zarámcování toho dne je v modlitbě a měly by tam být nějaké okamžiky, kdy se komunita, ve které ten jedinec žije, setkává, a většinou to právě bývá jednou denně k modlitbě a nějaké společné jídlo tam může být, ale nemusí; v mnoha komunitách bývá. Obvykle je to oběd, který tak jako ty členy sezve dohromady. Existují komunity, kde se prostě lidé vidí až večer – a je to dáno opravdu jejich zaměstnáním, kde ta činnost se dělá. To znamená, že ty nároky, když je člověk ve formaci a v domě, kde žije hodně členů řádu a teprve se studuje nebo je v noviciátu, tak tam je striktní denní režim.

Když bych nastínil třeba noviciát, tak je to, že se vstane – dejme tomu třeba v 6 hodin ráno – potom je třeba nějaká úvodní modlitba v kapli, potom je hodina meditace, po meditaci je mše svatá, po mši svaté následuje snídaně, potom je dopolední program, který může být duchovní nebo se prakticky někde pracuje na zahradě, uklízí se a tak dále – a potom je společný oběd, odpoledne zase následuje program, který opět může být duchovní nebo jako činnost jakákoliv, a to opravdu může být i rekreace – a ta tam bývá každodenně – a je večeře – právě po té večeři může být taková společná rekreace těch členů, že jsou spolu a prostě se o něčem baví, dívají se na nějaký film, komentují něco, no a potom se prostě člověk ještě večer pomodlí, připraví si body k rozjímání na další den ráno a jde spát. No a tenhle ten koloběh tam prostě je s jistými obměnami podle toho, jestli jsou sváteční dny, neděle a tak – a pak do tohoto spadají různé prázdniny.

Něco obdobného vlastně probíhá také ve scholastikátech, kde jsou členové řádu, kteří studují, víceméně je sledován tento model, ale je samozřejmě dáván důraz na to,

že se opravdu musí studovat, a potom, když už je nějak začleněn nebo poslán ten člen řádu, aby se věnoval nějaké konkrétní činnosti – třeba kněžské; když bych měl vzít sám sebe tady u vysokoškolských studentů, to znamená, že jako co se týče mého života duchovního, tak to si musím zorganizovat sám, ale žiji tady v komunitě s několika dalšími spolubratřími, a to znamená, že my se setkáme někdy k modlitbě, občas se vidáme při jídle, nejspíše ovšem v neděli, pokud nám to ale opravdu dovolí to apoštolské působení; jinak můj životní rytmus je velice dán právě tím, že se setkávám velmi často s lidmi; mnohé víkendy trávím tím, že jezdím se studenty prostě na nějaké akce různého typu – nemusí být striktně duchovní. To můžou být – já nevím – třeba nějaké výlety, a prostě těch akcí je velmi široká škála; jinak k mému týdennímu rytmu patří jisté pevné body, kdy vím, kdy jsou třeba přípravy na svátosti, kdy jsou slouženy studentské bohoslužby, kdy jsou bohoslužby pro obecní lid, já to takto nazvu, tam samozřejmě také studenti chodí, ale je to prostě pro širší veřejnost – takových bohoslužeb mám také několik za týden, a do toho jsou prostě naprosto praktické věci, že prostě občas podle jistého rytmu a klíče – se chodí na nákupy, protože i tyto věci musíme nějak zvládat v té naší komunitě, že? Donáší se obědy, řeší se úplně praktické věci, kdy se ty prostory uklízejí nebo s kým se o tom má člověk bavit, do toho spadá samozřejmě starost dalších členů komunity o kostel, ve kterém působíme a který obhospodařujeme a opečováváme, že jo, takže na tom se také nějakým způsobem spolupodílí, a tak dále.

Těch nároků je hodně, ale má to svůj řád a rytmus. A do toho rytmu také spadá, že jeden den v týdnu – tady v tom rytmu – je volný – já si ho mohu zaplnit čím chci. Rozhodně tam nechybí modlitba, protože bez ní to nemá duši, to jako nemá smysl, kdy člověk by zešílel, vyhořel za chvíli, možná by časem také začal postrádat smysl toho všeho a mohlo by ho to vést k tomu jako že vlastně bezduchému vyčerpání. Protože tady v té práci se můžete rozdávat jak chcete a nemuselo by to mít žádnou míru.

A právě to duchovní zázemí tomu dává tu duchovní hodnotu, ukotvení a také jakési vybojování si prostoru k odpočinku – zastavit se, setrvat někde v klidu, protože je naprosto nutné někde čerpat. A kdyby ta duchovní oblast nebyla živena, tak nemáte opravdu kde čerpat.

Samozřejmě máte nějaké lidské zdroje, nějaké osobní, psychické a tak dále, a tyhle všechny ty věci vy budete v rámci pedagogiky nazývat, jak budete vědět – do různých

kategorií – a schválně pro to používám různou škálu termínů – systémy jsou různé, jak to popsat.

Velmi dobře víme, že já jsem musel studovat pedagogiku také a jako proto jenom říkám, že jsou tam prostě prostory jak v rámci každého dne, tak potom v rámci toho týdenního cyklu, kdy prostě člověk vypne a čerpá. A čerpat nemusí jenom jako striktně v modlitbě, to je totiž fenomén, který by měl prostoupit všechny ty dny velmi intenzivně – to spojení s Bohem by mělo být neustále. A to je něco, do čeho člověk vrůstá celý ten řeholní život a co ho pak nese – a opravdu ho to nese, ale pak jsou tady samozřejmě ještě mnohé další zdroje; musí dále studovat – neustále, protože se setkává s novými a novými významy, co by měl řešit, na co odpovídat, co sám nevěděl a prostě a jsou to pro něj naprosto neznámé věci a musí se v tom vzdělávat, a k tomu ale patří samozřejmě také nějaké čerpání v oblasti, v oblasti estetická, krásna a umění, a taky se nějak seznamovat s tím, co prostě nese současná kultura, kterou klidně může považovat i za pseudokulturu, protože ona má svoje úpadkové projevy také, že jo?, ale má i svoje vrcholy a všechno je prostě potřeba nějakým způsobem podchytit, pokud pracujete s lidmi – a nebo je to věc, kterou můžete, co jsem právě řekl, aplikovat na spoustu dalších povolání, nicméně to naše je specifické tím, že my to děláme v jistém duchu. Nicméně ty ostatní profesionální nároky tady prostě jsou: jako kněz musím být do jisté míry psychologem; jako člověk, který přednáší a vede jisté skupiny lidí, musím také něco vědět o pedagogických přístupech – prostě nemohu ty lidi usmrtit unuděním, že? A aby to také mělo jistou formu, prostě a jednoduše: všechny tyto přesahy do dalších disciplín je nutné nějakým způsobem zvládat – a taky se v tom vzdělávat – neustále, protože prostě vývoj jde dál, no. Tak asi tak. Je to takhle trošku jako pansofistické, interdisciplinární.

10. Jezuitský řád působí prakticky po celém světě. Zúčastňují se také čeští Jezuité misijní činnosti? Jaká je náplň jejich činnosti? Do kterých oblastí v rámci misii odcházejí a na jak dlouhou dobu?

My jsme si řekli, že ta misie probíhá také u nás, ale teď v tom smyslu misii, jako jak je chápeme klasicky, že se jede někde do míst „nezasažených Bohem“, kde to ti lidé řeší jinak.

Česká provincie měla několik misionářů, jeden z nich mimo jiné žije teď v Brně, je právě člen naší komunity, a ten působil řadu let v cizině – v Bolívii působil, byl nějakou dobu na Madagaskaru, to ještě předtím; v Albánii, v Itálii teda prožil část svého života – a to je například toto.

Česká provincie měla i své tíhnutí (před nástupem komunismu) – své misijní tíhnutí v Číně. Byli tady lidé, kteří žádali o to, zda by mohli jít do Ruska, do Sovětského svazu vlastně, jako tam to bylo velmi delikátní vůbec jak komunikovat s tím světem východním, který byl velmi, velmi poznamenán židovským politickým režimem a toto všechno bylo aktuální – a v současné době my žádného misionáře vlastně nemáme v cizině.

Jsou jezuité, kteří žijí v cizině, mají tam své poslání, ale není to to misionářství v tom klasickém slova smyslu, jak se právě o tom chceme bavit; nicméně rozhodně jistá finanční podpora české provincie Tovaryšstva Ježíšova pro misijní působení je.

Také máme prostě vyčleněné některé členy provincie, kteří se tady na to soustředí, aspoň se informujeme o tom, jak to misijní působení ve světě v rámci našeho řádu je, jak působí, jak vypadá a aspoň nějakou pomoc se snažíme dávat, a nevím ani do budoucna, zda se počítá s tím, že by někdo z české provincie jel do ciziny takto působit, protože opravdu se soustředíme na to, že jsme v České republice, a že tady je opravdu každého kněze potřeba, každého člena řádu potřeba, tedy nejenom kněze, že? A nicméně jako v rámci poslání celořádového jsou někteří naši členové, kteří vykonávají práce, které jsou jakoby k prospěchu toho velkého těla toho řádu univerzálního a vlastně mají takhle sloužit třeba i papeži v jeho nasměrování, takže máme třeba kněze, který působí v rámci Specola Vaticana, což je vlastně Vatikánská observatoř, která má nejenom své sídlo v Itálii, ale vlastně i v severní Americe, a to je třeba jeden případ; další lidé pracují pro vatikánské rádio, dost velké dílo, jako univerzální dílo toho řádu; u některých lidí je jasně dána jejich angažovanost ve školství v Římě, které je zase vlastně chápáno jako služba univerzální církvi zase, ale dokonce nejenom římským katolíkům, ale tam jsou dokonce přesahy, že jsou studenti širšího záběru. Tak.

Ale klasické misie zámořské (v hlase mírný údiv a otázka), to v současné době neprobíhá. Objevily se jisté výjezdy v rámci Evropy na Ukrajinu – tam taky bylo také jisté působení české provincie; někdo z českých jezuitů jel do Indie na jisté období – více takových bylo,

a právě s tím záměrem podpořit tam nějaký vývoj římsko-katolické církve a té víry – a toto my alespoň podporujeme z dálky – teď.

Takže to vypadá takto v současné době. Nicméně třeba na papežské univerzitě Gregorianě, která je svěřena papežem našemu řádu a působí v Římě, tak na této univerzitě je jedna z fakult přímo zaměřená na misiologii jako na vědecký obor, kde se prostě skutečně studuje nejenom problém misii v minulosti, ale samozřejmě i v současné době – a ty problémy jsou obrovské, protože ty nároky, které jsou kladeny na člověka, který by měl jít právě do oněch kultur, jsou v současné době chápány mnohem šířeji, takže jsou náročnější – a to znamená, že jako ta fakulta se snaží nabídnout svým studentům co nejlepší přípravu nejenom teoretickou, ale v leckterých věcech jako poukázat i na praxi – která se potom může hodit v tom misijním působení. A jsou tam samozřejmě lidé, kteří odjíždějí na misie.

Tato fakulta byla založena, pokud se nepletu, jako vysoká škola v rámci jezuitů – byla založena v roce 1552; ale jako fakulta misiologie, speciální, úplně – i s tím názvem, tak ta byla založena až v roce 1931. Mám dojem, že to bylo asi poprvé v rámci církevních škol, ale nejsem si plně jist. Ona byla totiž založena i s fakultou církevních dějin, což byl taky docela zajímavý fenomén, protože do té doby byly jenom katedry církevních dějin na různých vysokých školách – a to se dostáváme k docela zajímavému fenoménu té konkrétní univerzity Gregoriany, která, si myslím, že má právě v těch dvou fakultách jisté prvenství – ale možná, možná to zase až tak úplně pravda není – ale texty, které jsem o tom četl, prostě říkaly toto.

Když, tak ještě otázka: když ti misionáři jsou takhle někde vysláni, tak na jak dlouhou dobu tam tak zpravidla bývají?

Kdysi to bývalo na doživotí, že? – že prostě se nebudou vracet do Evropy. V současné době vidíme právě třeba na příkladu tohoto našeho spolubratra, který působil i v jižní Americe – setrvání, tak to spíš závisí spíše na situaci tam. A samozřejmě tam se prostě klade otázka, do jaké míry mají tyto věci udělat Evropané.

Ještě starší generace jezuitů třeba v africkém kontextu různých afrických států a kultur je jako ještě poznamenána přítomností Evropanů, ale teď už máme prostě mnoho spolubratří,

kteří jsou rodilí z daného kontextu a jsou to jezuité a teď je otázka, kdo lépe bude prostě to poselství víry předávat. Jako člověk, který to dobře zná, který tam žije? Toto je velká otázka dneška. Není na to prakticky odpověď. Není, snoubí se to i s tou praxí a ukazují se ty výsledky. Asi takhle.

11. Jakým způsobem probíhá výběr kandidátů pro misijní činnost? Jak umístění člena řádu do vybrané oblasti probíhá?

Pro misijní činnost, pořádně – musím říci, nevím; vlastně jsem se tím nikdy nezabýval, nevím úplně přesně, jaká tam jsou kritéria – samozřejmě, že bych tak jako tušil, a dal bych je dohromady, ale abych měl třeba nějaký dokument, který to popisuje, tak to ne.

Dá se říci, že teď ti studenti té misiologie, toho oboru, tak (zamyšlení)... nevím ani, jestli to je podmínkou studovat. Toto nevím, protože jako student misiologie v Římě, znamená naučit se italsky a studovat to v italském jazyce. To už předpokládá určité znalosti. Ne, že by to bylo nemožné, ale předpokládám, že některé provincie prostě tuto věc nevyužijí, tuto nabídku, a pošlou své členy rovnou do misíí a základní formace jim poskytnou oni. Předpokládám, že těch nabídek je prostě mnohem víc i v rámci těch studií. Já jsem právě dal jeden z příkladů, kde je to naprosto zjevné, že? – podívejte se, tady je přímo celá fakulta, kde se toto řeší.

Takže tam jde zase spíš o tu praxi...

Jde tím samozřejmě i o tu přípravu teoretickou, to ano, asi to jsou schopni ti jezuité podchytit v těch provinciích, že prakticky propagují misii v místě, kde žijí. Takže vlastně nemusí být nikam vysílání. Takhle to může být a nebo prostě mají už vytipovanou oblast, kde už historicky tam mají návaznost a posílají tam svoje členy už třeba delší dobu – a vědí, jak na to. Vědí, jak vybrat vlastně mezi těmi novými, mladými členy řádů – já říkám mladými, ale to je v uvozovkách, to znamená prostě ne příliš dlouhou dobu pobývajících v řádu. Služebně mladými bych mohl říct – takže mezi nimi rozlišují, koho pošlou nebo nepošlou.

A opravdu, jaká jsou kritéria: aby byl schopen, měl nějaké znalosti, dorozuměl se – tyto věci. Jistá fyzická danost tam má být také. Nemůže to být člověk, který se zhroutí při prvním

kontaktu s nějakou chorobou nebo myslím kompletně zhrouť. Tyto věci jsou vždycky možné. Uvažuj-li, pak je důležitá také zdravotní stránka, tělesný stav.

Tak Vám moc děkuji. Já Vám také moc děkuji.

Uvědomuji si, že toho bylo řečeno opravdu velmi mnoho, ale já jsem to schválně udělal proto, ať máte jakoby se čeho ujmout, nehledě k tomu, že řada myšlenek zazněla víckrát, takže, ...jak to vnímáte. Já myslím, že tomu dáte nějakou jasnou rovinu.

Chtěl jsem jenom prostě naprosto otevřeně říci: formulujte to jako základní teze, třeba. Dělejte s tím, co jsem říkal, jako se základy.

Pokusím se vystihnout základní myšlenku, filozofii, ideologii...

Možná to slovo ideologie nepoužijte, protože ono je zavádějící. Nejlepší je opravdu používat slovo spiritualita.

To Vám říkám jako proto, že my to takhle – my se bez toho termínu prostě neobejdeme. Filozofii klidně použijte taky, ale když to budete klást do mých úst, já bych mluvil o spiritualitě. A filozofii klidně taky použijte – ale je to snaha se nějakým způsobem přiblížit tomu, jak by se to dalo chápat ve zdejší obecné společnosti, jo? Svým způsobem se tím chce říci totéž, ale ta spiritualita je něco, co je právě obohaceno o naprosto podstatný prvek právě té otázky víry a jak ji konkrétně žít, jo? – A tohle to je právě to, co chci říci, tuto myšlenku. Toto. Je to tak.

6.2 Rozhovor č. 2 ze dne 5.3.2012 – páter B., Edinburgh, Skotsko

Dobrý den. Slyšíme se? Dobrý den, slyšíme, ano. Já kdyžtak ještě trošku upravím mikrofon, aby to nějak nerezonovalo – a reproduktory, aby to bylo v pořádku. Je to dobré? V pořádku. Slyším dobře. Tak Vás zdravím do Skotska – a já zdravím do Brna. Takže tam studujete také – sociální pedagogiku na Institutu mezioborových studií, přímo tady v Brně, na Londýnském náměstí, je to u hřbitova. Ano, ano. Už budu končit, jsem ve třetím ročníku bakalářského studia, v posledním, tak na konci dubna, když se zadaří, tak odevzdám bakalářku. A jenom, co Vás přivedlo k tomu tématu té práce? K tomu tématu: prvním semestru jsem dělal seminární práci na téma „jezuitské školství“, a tak mě to nějak zaujalo, tak jsem se rozhodl, že budu pokračovat dále a přímo napíšu o tom bakalářskou práci. Přímou o tom řádu, jak vznikl, nějaké jeho zásady a podobně – a potom jeho činnost, ať už školská nebo humanitní, kulturní a podobně. Jasně. Tak celkově mě to zaujalo a chtěl bych to – chtěl jsem to víc probádat. Nóó? Takže jestli máte nějaké ty otázky, tak klidně se do toho můžem pustit. Máte je nějak před sebou nebo je mám zkopírovat a poslat je? Nevím, jak to máte teďka. Mám je tam někde v meilu, ale možná, když to nějak projdem, co je aktuální nebo takhle, co potřebujete, které informace hlavně... Tak jako nějak celkově, ale ono je to spíše obecné, některé otázky jsou přímo na Vás jako na osobu, na Vaše zájmy, na Vaše počátky v řádu, když jste vstoupil – a podobně. Ano, ano. Ještě se Vás zeptám, jestli by vám nevadilo nahrávání toho rozhovoru; bude to zcela anonymní, jenom potom bych ten rozhovor přepsal do písemné formy. Dobře, dobře. A použil anonymně, úplně všechno. Jo, určitě. Dobře, tak to budu velice rád. Snad už to nahrává, uvidíme. Dobře. Já Vám ty otázky přečtu jednu po druhé... Jo, dobře. Takže otázka číslo 1.

1. Jezuitský řád má několik set let trvající tradici. Povězte mi, prosím, jak a proč jste se stal členem právě tohoto řádu a kolik Vám bylo tehdy let?

Když to vezmu od konce - vlastně já jsem vstoupil k jezuitům v osmnácti – po maturitě – totiž začátkem 90. let po sametové revoluci jezuité dávali tehdy různé takové duchovní obnovy, duchovní cvičení na svatém Hostýně. Takové třídní, dvoudenní. Tak já jsem se právě ještě během gymnázia těchto obnov zúčastnil – myslím, že to bylo v roce 1990, 1991 – jedna obnova, pak ještě ten rok následující – a právě to byl myslím ten rozhodující moment. V roce 1992 jsem ... Jak přišla ta otázka vůbec? – Co zkusit

jezuitský řád, třeba? Ty důvody samozřejmě - jednak se mě dotkly hodně duchovní cvičení, které tehdy takhle jsem měl takhle možnost zažívat alespoň v té zkrácené podobě a samozřejmě určitá radikalita života, do kterého by člověk mohl vstoupit. Tak prostě jsem velice rychle (smích) – to byla otázka několika týdnů pouze – rozhodl zažádat o vstup do noviciátu, tehdy to bylo za pátera provinciála Čupra¹¹⁹ – tomu jsem posílal tu žádost – a prakticky koncem srpna 1992 jsem už odjížděl do noviciátu. *Takže to bylo takové náhlé, říkáte.* No, bylo to velice rychlé rozhodnutí. Myslím, že ten nejsilnější moment pro mě tam byl v těch exerciciích. Tedy ta otázka přišla a já jsem pro ni pozitivně odpověděl (smích). Takže, to je prakticky – no, letos je to 20. rok, co jsem v jezuitském řádu. Přes všechny ty různé formace, studia, které člověk absolvoval...

Co vás vedlo k tomu rozhodnutí takhle rychle změnit svůj život?

Já jsem byl zapsaný na stavárnu do Brna, tehdá, už jsem měl index a všecko takhle, ale myslím, že tam bylo hodně takové to hledání, jo – přece jenom jsem chtěl víc, než jenom dělat někde za nějakým prknem. Přece jenom ten duchovní rozměr jsem pociťoval hodně silně a jako i respektive ta snaha o intenzivní duchovní život mě právě dovedla k tomu, že toto je cesta ke vlastnímu radikálnímu následovat Evagelium.

Je tam ten život prostě mnohem větší v té službě – myslím, že takové myšlenky, takové momenty, tam byly tehdá. Na jezuitách mě imponovala tehdá, samozřejmě kromě těch exercicií, spirituality, kromě toho – že jsou takoví, řekl bych při zemi, že ta spiritualita se snaží hledat Boha ve všem – tak kromě toho mě imponovalo, že mají solidní formaci, dlouhou dobu zkoušky, jak se tomu taky říká – noviciát, filozofie, praxe, teologie, takže i takováto určitá solidnost, která prozkoumává, co dělat dále. Je to rozhodnutí, které člověk dělal, když vstoupil do noviciátu, ale které je potřeba určitým způsobem pročistit, podívat se na ně z různých stran, vidět, jak obstojí v těch zkouškách času. ***Já se ještě zeptám, Vy jste z věřící rodiny?*** Ano, ano. Z tradičně katolické oblasti na Valašsku, takže prakticky já jsem měl to pozitivní ladění, že? Já jsem byl vychováván ve víře odmalička. Samozřejmě tradiční

---

¹¹⁹ Josef Čupr, nar. 27.1.1934, český katolický kněz, jezuita, bývalý provinciál České provincie Tovaryšstva Ježíšova (v letech 1991 – 1998). V roce 1967 emigroval, v témže roce začal studovat na Nepomucenu v Římě, knězem vysvěcen roku 1972. V 80. letech působil v redakci Rádia Vatikán, v letech 1989 – 1992 spirituálem v Nepomucenu. Do České republiky se vrátil v roce 1990. – srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_%C4%8Cupr čerpáno dne 25.3.2012

prostředí tak nějak ve farnosti, ale myslím, že takový určitý předěl přišel, když v roce 1984 k nám přišel do farnosti mladý kněz, který se hodně věnoval mladým, dětem, ministrantům a tak dále a to se postupně dostali k tomu ministrování, takže myslím si, že to byly základy, které tehdy ten kněz položil, i když to samozřejmě byl diecézní kněz – nebyl to jezuita – ale dal nám dost solidní duchovní základy – určité uvedení do duchovního života že člověk to takhle může už od toho dětství duchovními otázkami víry zabývat a nemusí to být že jde jenom jednou za týden na mši do kostela, ale že to může být aktivní život ve farnosti, kdy pořádají různé akce a všechno možné, je to svým způsobem půl legie – to myslím, že byla velká zkušenost, kterou jsem dostal a že jsem z toho mohl čerpat. Já myslím, že to mě vedlo k tomu, že člověk hledá stále víc.

2. Co Vás ještě před příchodem do řádu zaujalo na jeho činnosti? Proč jste si vybral právě jezuitský řád? Proč ne nějaký jiný?

No, takhle: na toto jsem se ani tak nějak moc nedíval nebo to jsem neprozkoumával v tehdejší době, když činnost jezuitů, jako co dělají všechno, takže jsem spíš nastolil tu radikální otázku následování Krista, evangelia konkrétním způsobem, takže jsem se setkal s živými jezuiti, a tím způsobem mě zaujali – ten způsob v dávání duchovních cvičení – možná ten moment objevení duchovních cvičení. To je myslím takové specifikum, zvláštní specifikum pro jezuitský řád. Mimochodem hodně přispívá – od počátku existence – přispěl k obnově církve, církevního života věřících. Takže asi jenom ten moment těch duchovních cvičení – nepotkal jsem třeba žádné jezuiti tehdy, kteří byli zaměřovaní v jiných oblastech sociální práce... Samozřejmě. v naší farnosti dokonce půl roku působil jako farář jeden jezuita, i když to bylo ještě v době totality, takže nikdo nevěděl, že je to jezuita. To jsme se dozvěděli prakticky až potom, až padla totalita. No, a takže v tehdejší době to bylo, že jezuité vycházeli z podzemí – v 90. roce. Tak to tehdy bylo.

3. Jakým způsobem reagovalo Vaše okolí na rozhodnutí stát se členem Tovaryšstva Ježíšova? Byl nebo je někdo z Vašeho okolí členem tohoto řádu?

No, já myslím, že reagovali celkem pozitivně, samozřejmě – je to tradiční katolická oblast věřících, kteří pro takové rozhodnutí mají velké pochopení, že to dovedou i kvitovat.

Kromě toho jezuitu, kterého jsem zmiňoval, který byl půl roku u nás farářem, také v sousední vesnici byl páter Pevný, toho asi znáš, z Brna – nevím. V jezuitském kostele působí v Brně. On už je hodně staříčkový, má kolik? Devadesát nebo tak nějak. Ale pochází ze sousední vesnice – ze Svatého Štěpána – a já bydlím v Bylnici, jenom čtyři kilometry odsud – takže člověk i potom slyšel – jako že pater Pevný je jezuita. Když jsem ho osobně potkal - už sám v řádu, po letech, až jsem vstoupil do noviciátu. ***Dá se říci, že ty ohlasy od rodiny byly pozitivní, podporovali Vás.*** Ptal jsem se – alespoň z toho nejbližšího okolí, příbuzenstvo nebo přátelé a tak; nesetkal jsem se s tím, že by někdo zalamoval rukama, maximálně (smích) jeden spolužák ještě z gymplu, když jsem říkal, ale to už jsem byl pár let jako v řádu, když jsem mu říkal, že jsem vstoupil k jezuitům, tak se velice divil – „Ale ty jsi přece býval katolíkem? (smích) Jak to, že ses stal jezuitou?“ – Patrně si je trošku popletl asi s jehovisty. Tak jsem ho musel vyvést z omylu, jinak myslím, že celkem lidé byli v pohodě, ani je to nijak moc nešokovalo.

4. Působení náboženských řádů nebylo vždy politickými kruhy podporováno. Ještě v nedávné minulosti byla víra v Boha politicky potlačována. Pocítil jste sám na své osobě nebo na svém okolí nepříznivé tlaky v tomto směru? Byl jste někdy svým okolím nucen víru a řád opustit?

Tak v dětství, řekněme, já jsem totiž vlastně do gymnázia do druhého ročníku gymnázia žil vlastně v té totalitě – rok 1989 nás zastihl právě v tom 2. ročníku gymnázia – takže od té základní školy ten člověk občas pocítoval to, že by se měl stát jiskřičkama, pionýrama a svazákem a pokud se nestaneš svazákem, tak těžko budeš se moct dostat na vysokou školu, pozdějc – a zvlášť ještě, když člověk nějak praktikoval víru, tak tedy tím pádem měl škrtnutou cestu ke studiu na univerzitě, takže tyto určité tlaky tam byly. Jako děcko, za mě rozhodovali rodiče. U pionýra, tam se zásadně postavili proti, takže jsem v ničem takovém nebyl, byl jsem rád (smích) jo, a samozřejmě když k nám přišel do farnosti mladej kněz v roce 1984, ještě za období totality, a když začal rozjíždět tak trochu tu práci s mládeží a dětma, tak to bylo taky velice opatrné, že nás nabádal, abychom to někde nešířili. Ty naše schůzky ministrantské – prostě někdy to bylo potajmu někde večer, aby nikdo neviděl, že v tomto směru jsme si museli dávat pozor, jaksi svobodně se to vnímat nedalo. Mnohem později, když člověk poslouchal různé ty příběhy těch páterů starších jezuitů, ať už jezuitů nebo diecézních, jakým způsobem byli šikanováni státní bezpečností,

tajemníkama – a jaká to byla dusná atmosféra – tak si uvědomuju, že oni to měli daleko horší. Učitel náboženství, to samozřejmě (chápáno, že to měl těžké). Učitelé (myšleni jsou učitelé mimo církev – pozn. autora) se nám mohli posmívat, a tak dále, ale víceméně, to, co jsem měl já (se smíchem a otázkou v hlase)...Takže jako takové určité tlaky tam byly, ale i vzhledem k tomu, že jsem začal školní docházku v roce 1980, jo, tak to už byl bych řekl spíš takový ten podnět, už to bylo takové měkčí, než na počátku komunismu.

Byl jste někdy svým okolím nucen řád nebo víru opustit?

Myslím si, že takové nucení nebo takový tlak tam nebyl snad nikdy, jo? Samozřejmě, ze strany těch učitelů – že oni rádi provokovali: „Na co vám to náboženství bude, na co vám ta víra bude?“ – Jo, že chtěli raději do nějakého toho kroužku něco takového užitečného, ale to bylo asi tak všecko. Že by mě někdo nutil – tam chodit nebudeš... a nebo co se týče řádu, tak tam myslím, že jsem zakusil naprostou svobodu... jakou mi lidé dávají, že by někdo někoho nutil (smích) odejít – samozřejmě, jsou případy, že představený navrhne dotyčnému, pokud jsou tam nějaké velké problémy nebo něco takového, aby to zvážil, a jestli je to jeho cesta nebo není, ale že by někdo tlačil, to se neděje, to jsem nikdy nezažil. Spíš působili na tu duši, aby poznali, jestli dotyčný člověk chce v tom řádu sloužit. ... Co se týče u té řádové formace, když to tak nazveme, toho noviciátu, tam je hodně velký důraz na to rozlišování, aby člověk sám reflektoval na svůj život, prodělal taky samozřejmě duchovní cvičení, uspořádal si tak nějak ten duchovní život, měl taky solidní duchovní základy... a na základě toho taky mohl vidět, jak ta jeho cesta se vyvíjí, kam se vyvíjí, případně ještě ta pravá – jen pro něho, jestli jaksí nezvolit něco jiného, já myslím – hodně je taky kladen důraz na to, aby člověk samostatně uvažoval, samostatně dospěl k rozhodnutí. Nikdo za něj to rozhodnutí udělat nemůže, že? Samozřejmě můžou navrhnout nebo napomocť s určitým duchovním doprovázením, poskytnout určitá kritéria k rozhodování, ale to definitivní rozhodnutí je na jeho zvážení.

5. V rámci historie působil řád v mnoha oblastech – kulturní, sociální, šířil osvětu a vzdělanost mezi lid. Zajisté máte o činnosti řádu široké historické povědomí. O která zajímavá fakta z těchto oblastí byste se rád podělil s ostatními?

(Smích) No, tak já – mě osobně fascinuje to, že jezuité mají jakoby univerzální přístup nebo řeknu univerzální zapojení, takže první tu různorodost těch činností a vůbec, do čeho jsou zamotáni... Třeba mě stále fascinuje, že máme hodně astronomů, máme i vědce – ti lidé se věnují vědeckému výzkumu, přednášejí na univerzitě matematiku, to spektrum činností je obrovské; nejenom – řekněme ten pastorační, duchovní rozměr, i když ten je vlastně všude. A že projevuje se jako by tady byla každá činnost určitým způsobem něčím posvátným, není to něco, co by tu bylo příliš troufální, ale i ten vědecký apoštolát – někdo se věnuje bezdomovcům nebo různým sociálním apoštolátům. – Má to má svůj smysl a zpětně toto také můžeme evangelizovat – zase na jiné úrovni. A odtud má jiné spektrum lidí, kteří by se třeba k víře vůbec nedostali. Těžko říct...

Viděl bych jako tuhle univerzalitu v činnosti jezuitského řádu – je to něco fascinujícího – a samozřejmě souvisí to se spiritualitou, souvisí to s tím pohledem těch duchovních cvičení na celý svět na celé stvoření i na to hledání té osobní, konkrétní cesty, kde já mohu uplatnit svoje dary, co jsem dostal. Taková osvětová činnost, dá se říci: od kultury, po vědeckou, až přes tu duchovní – taková univerzální činnost.

6. Porovnáte-li náplň práce řádu dříve a nyní – co zajímavého se dříve dělalo a dnes už se nedělá? Nebo naopak: co zajímavého se dříve nedělalo a naopak se dělá v současnosti?

Ihm, no, samozřejmě já to můžu stáhnout spíš jenom na tu osobní zkušenost z české provincie, z české oblasti, že i když jsem studoval v zahraničí a taky mám možnost během těch studií projít několik zemí, tak přesto asi největší (zkušenost), co mám z české provincie... No, já bych řekl, že dříve, před totalitou, před osmačtyřicátým, všechny řádové kněze uvěznil, likvidovali kláštery.

Jezuité byli hodně zapojeni do školství – střední školství, byly gymnázia Velehrad, Brno a různé další, což v současné době už nemáme – nemáme lidi, kteří by mohli dát dohromady

nějaký tým, který by nějakým způsobem vedl takovou nějakou takovou školu jako gymnázium nebo prostě něco většího, že? Máme samozřejmě maličkou školu na severu Čech v Děčíně, to už jste tak nějak prozkoumával, je to škola Nativity – podle amerického vzoru, ale to je spíš taková rodinná, velice komorní škola pro určitý komplex speciální. Takže v naší provincii je to věc – samozřejmě, souvisí to s úbytkem počtu povolání, s tím, že komunismus zanechal stopy na řádu, ale že svým způsobem v tom roce 90 se tak nějak vstávalo z popela.

Takže vzhledem k těmto možnostem, které v současné době máme – a prostě když si to uvědomím, když jsem vstupoval v 92., tak bylo v České republice 120 jezuitů. V současné době, dneska, je nás 56. Nepomáhá to tomu, že bychom mohli nějak naplno být angažováni ve školství.

Takže spíš jsou tady ojedinělá díla, měly samozřejmě ten velký aspekt, který byl skrze všechny naše instituce dávání duchovních cvičení, ať už jakoukoliv formou, ať už formou, že se někam jede na pár dní nebo formou osobního duchovního doprovázení. Kromě tohoto jsou tady menší bych řekl díla a vzhledem k tomu, jakou palebnou sílu teď máme. Závisí to taky na tom, co lidé chtějí – a jezuité samotní – dělat, na co se zvlášť zaměřit, kde ty skromné síly vynaložit, ať už by to byla práce na poli dávání duchovních cvičení, ale i specifika s ohledem k různým pastoracím, jaké máte v Brně – studentský kostel jezuitský, řekněme farnost, v Olomouci taktéž – jezuité to tam zaštiťují, v Praze se částečně angažují u Salvátora, no – takže jsou to bych řekl spíš takové menší instituce, kde můžeme být přítomni a kde můžeme prostě něco dělat.

No, pak samozřejmě ještě jedno důležité dílo, které máme v České republice, které asi znáte, malé centrum Aletti v Olomouci, tam je knihovna, nejenom – je to takové centrum pro dialog mezi západní a výchovní spiritualitou... mají tam také malé vydavatelství, kde publikují... Určitě jste na to narazil na jezuitských stránkách, tam také to pořád reklamují – pardon (smích), dělají tomu reklamu, takže to je ještě taková jedna malá instituce, kterou v provincii máme kromě samozřejmě oficiálního jezuitského domu v Českém Těšíně a pak kolínského domu, kde se také předávají duchovní cvičení.

Můžeme říct, že ten rozdíl fakt mezi tou minulostí, kterou bych viděl před tím velkým předělem komunismem – a pak mezi tou přítomností od roku 90 – pracujeme na daleko

menším měřítku. A o to je to asi horší. Samozřejmě, můžeme si stěžovat (smích), že by nás mohlo být víc, ale zase na druhou stranu i takový to menší měřítko vlastně dává tu možnost být v osobním kontaktu, svým způsobem přemýšlení nad tím, jak by měla pastorece vypadat nebo evangelizace, kde by mělo být to těžiště – nemůžeme dělat všechno, ale tady to otvírá obrovský prostor pro práci s laiky, tedy práci s lidmi, kteří nějakým způsobem také sledují tu ignaciánskou spiritualitu, na tomto staví kvalitou duchovních cvičení – taky objevili, že tady se zase vytváří ten okruh přátel, spolupracovníků a tak dále. Což je myslím potenciál do budoucna.

7. Jaké jsou plány činnosti řádu do budoucnosti?

Ta otázka navazuje na předchozí již odpovězenou. No takhle, nevím, jak ses bavil s ostatními jezuitami nebo kolik jich zpovídáš pro tu práci – máme v našem českém kontextu několik priorit, které jsou takové jakoby stabilní – a jak už jsem říkal, jedna z nich jsou duchovní cvičení, dávání duchovních cvičení ať je v jakékoliv formě, další z nich je také to, co jsem již zmiňoval – je Centrum Aletti Olomouc, kde také jde hodně energie, a pak samozřejmě ta vysokoškolská pastorece, potom ještě tou čtvrtou prioritou je oficiálně sociální apoštolát, kde se angažují někteří jezuité kupříkladu pater Lízna, asi znáš, říká Ti to jméno něco? František Lízna, on napsal takové ty různé knihy o komposteliu na Krym, ke svaté Kateřině do Sieny, absolvoval několik takových dlouhých poutí a deníky publikoval v brněnském nakladatelství Cesta¹²⁰... Takže to jsou takové bych řekl čtyři priority, podle kterých se orientuje potom i to naše další rozhodování nebo činnost, do které bychom se měli pouštět. Ale, jak říkám, v současné době není tady jako takový plán, že bychom měli třeba do roku 2018 – postavíme další školu, konkrétně uděláme něco tady, tady, že? To se nedá (smích) vzhledem k tomu, že jsme tou stárnoucí provincií, prakticky pořád ještě tak nějak dvě třetiny z nás jsou ve věkové kategorii nad 60 let, takže, spíš se to tak nějak vykrystalizuje, které z našich současných aktivit zůstanou a které budou muset být předány jiným nebo skončí přirozenou cestou. Takže ten plán jako teď je spíš držet se těchto priorit, které máme a v rámci těch sil, které k tomu máme k dispozici.

---

¹²⁰ Pout' do Kompostely, Musím jít dál, Šel jsem však vytrvale, Vstávám a pokračuji v cestě, Pout' za sv. Kateřinou Sienskou – poznámka autora

8. V dnešní době již nejsou politické tlaky v tom smyslu, že by se náboženství potlačovalo. Ze státního rozpočtu jsou církevní řády podporovány. Pomáhají církvím v jejich činnosti také dotace z fondů evropské unie? Pokud ano, na jakou činnost jsou tyto finanční prostředky určeny?

Podívej, tak k týhle otázce asi ti moc neřeknu, protože v tomto moc přehled nemám. Když vezmu konkrétně možná české jezuitu a evropské fondy, (smích), tak přirozeně – máš Velehrad, kde je vlastně jezuitská farnost, kde jezuité mají malou komunitu - tam jo – a kde prakticky našim spolupracovníkům umožňuje získat evropské fondy na opravu baziliky a pak na výstavbu nového centra, které tam je, jo? Takže tohle je myslím jeden příklad, ale jinak nevím, že by evropské fondy šly ještě někam jinam, na misijní činnost ne – nemáme právě misionáře, kteří by byli někde ve světě nebo takhle, to rozhodně ne a navíc se tam u těch evropských fondů musí splňovat určitá kritéria a já zase nevím co všechno, tolik se v tom nevyznám.

Jenom, co jsem byl farářem u Panny Marie Sněžné (do toho roku 2011 v Olomouci) jako kdy jsme zvažovali také zažádání o evropské fondy pro opravu nádherného barokního kostela, tak v té první vlně se to nezdařilo, protože tam to přerozdělení proběhlo jinak, takže ty naše organizace jako farnosti na ty peníze nemohly dosáhnout.

V současné době nevím, jak vypadá situace, že by se pokoušeli ještě jednou - můj nástupce - nebo pokouší něco získat – ať z evropských nebo jiných fondů... - nevím, jak to pokračuje... takže spíš tohle... Hodně by Ti možná řekl i Josef Stuchlý – třeba o konkrétním čerpání evropských fondů, ale nevím.

9. Mohl byste mi popsat průběh jednoho obyčejného dne, popř. týdne, z pohledu práce představitele řádu?

Ty brd'ó (smích), tak to je, no, tak to je různé – podle toho typu činnosti, který zrovna dělám nebo u kterého jsem se zrovna ocitnul. Takže kdybys chtěl konkrétní příklad tady v Edinburghu: já v současné době mám tady takové dva tři měsíce praxe, my tomu říkáme experiment, terciátní experiment, je to zase práce naší jezuitské formace, že po x letech, řádově po těch patnácti, dvaceti letech, absolvujeme takový tři čtvrtě rok, kdy zase je spíš

takový jakoby noviciát... Noviciát se tomu také říká, že kde se spíš soustředujeme na duchovní život, velká duchovní cvičení – pětidenní, která jsme absolvovali v prosinci plus takovou větší praxí, kterou dělám teď tady v Edinburghu, a jsem zapojený v sociálním projektu pro bezdomovce, kteří tady organizují milosrdné sestry – jedna britská kongregace, no prostě tady mám kuchyni pro bezdomovce, kde se vaří, kde jim vydáváme dopoledne a navečer jídlo, samozřejmě oběd, večeře.

Prakticky – co dělám v současné době v těchto dnech, když se to vezme: někdy ráno, ve tři čtvrtě na osm sloužím tady mši v kostele jezuitském a pak od devíti do dvanácti jsem na projektu v kuchyni, kde věnujeme bezdomovcům polévku, čaje, připravujeme na další jídlo a tak dále. Takže je to spíš taková práce materiální (smích), vyloženě nic intelektuálního.

Kromě toho, když tam přijdou někteří a mají svoje otázky i intelektuální, pak je to intelektuální, to se taky stává – občas. Ale jinak prakticky je to dopoledne pracovní v tom projektu, odpoledne je spíš no – volno, ale zase jsou tady jiné věci, ať už někdo přijde na nějaký duchovní rozhovor nebo je potřeba vyřídit nějakou korespondenci nebo připravit na další den kázání a tak – a večer po té páté hodině odcházím servírovat bezdomovcům, končím kolem sedmé, a večer, to už člověk buď dohání nějaký duchovní život, nebo to, co je potřeba vyrovnat. No, takže v současné době je to spíš zaměřeno na bezdomovce, ale jinak, když jsi já nevím, ve farnosti, tak je to dáno – když jsem byl ve farnosti v Olomouci, v akademické studentské farnosti, tak tam je to dáno. Tady, samozřejmě existuje seznam bohoslužeb, akcí, které se pořádají v rámci studentského katolického hnutí - tam to mnohdy bývá hektické (smích) – není tam žádná jakoby pravidelnost nebo pravidelná pracovní doba v uvozovkách od kdy do kdy, ale někdy je. Ty doby ale nikdo neví.... Takže asi takto. Vždycky záleží na tom, na té situaci, kde se ocitne a jaké jsou ty vnější danosti, které je potřeba jaksi tak nějak zorganizovat a pak samozřejmě jsou to jisté osobní záležitosti. Je nutné také věnovat určitou dobu modlitbě, breviáři, a tak dále, je třeba to tak nějak skloubit, někdy třeba vyprat prádlo a takové věci – praktické věci.

Ještě se zeptám k těm bezdomovcům, jestli se jim snažíte hledat práci, ubytování a pomoci takhle???

Řekl bych, že většina z nich jsou v uvozovkách takoví ti domestikovaní bezdomovci, že mají ubytování – ať už v kostelích nebo ať už nějaké apartmá vlastní, akorát nevycházejí prostě s těma prostředkama, takže si docházejí na to jídlo do toho projektu, kde je to zdarma.

Co se týče práce, tak je tam řada z nich, že se snaží hledat práci, ale je to tady nesmírně obtížné v současné době, co se děje. Třeba jeden příklad: mladý, mladý člověk – kolem pětadvaceti bych řekl, že mu je – se pokouší najít práci, byla mu přislíbena už někde, že by mohl přesunovat někde nějaký nábytek – zjara – jenom je problém v tom, že nemá dostatečně těch referencí od předchozích zaměstnavatelů, takže je to opravdu hodně obtížné, no, takže toto ten projekt neposkytuje.

Projekt stihne maximálně za to dopoledne obsloužit sto bezdomovců, kteří tam přicházejí, odcházejí – a někdy je to cvrkot, takže jsme konstantně v pohybu – a během toho jídla zaevidovat ještě nějakou práci nebo takhle..., to spíš jsou tam potom další skupiny, které se setkávají na stejném místě a kde třeba mohou dostat určitou pomoc třeba alkoholici nebo drogově závislí – jsou tady určité podpůrné skupiny nebo eucharistie. Takové možnosti tam jsou.

10. Jezuitský řád působí prakticky po celém světě. Zúčastňují se také čeští jezuité misijní činnosti? Jaká je náplň jejich činnosti? Do kterých oblastí v rámci misii odcházejí a na jak dlouhou dobu?

Takhle: my jsme měli jednoho misionáře, ale to už je pár let nazpátek – ještě v Bolívii – páter Palacký, ale to byla spíš ojedinělá výjimka bych řekl, že takhle v misiích třetího světa, že bychom měli české jezuitu – nemáme v současné době. Máme pár jezuitů v Římě, ale nedá se říci o té misii v tom klasickém slova smyslu.

Máme dva jezuitu, kteří jsou v Radiu Vaticano, v české sekci Radia Vatikán, že tam pracují – svým způsobem taky misie, poslání - ale není to taková misijní činnost jezuitů v misii, když vysílali lidi evangelizovat někde v Americe nebo v pralese. Naopak

paradoxní v současné době je, že v zemích třetího světa je dostatek povolání třeba ať už vezmeme například u Indů nebo ve Vietnamu nebo v Indonésii a tak dále – tam, když se tak bavíme s těmi spolubratry, tam mají celkem velké počty jezuitů - a oni už jaksí mohou vysílat svoje misionáře jinam. Takže je dost dobře pravděpodobné, že Evropa, která svým způsobem vymírá a i po té duchovní stránce tady těch povolání je méně a méně, bude nakonec třímat misionáře třeba odevšad. Z tohoto podtitulu čeští jezuité – je to pochopitelné, že když máš 56 jezuitů, z toho 2/3 už ve věku důchodovém, takže nemáš, nemáš ty lidi, které bys uvolnil k dispozici třeba na nějakou misii na Dálný východ nebo kam.

Když misionáři jezdí na misie, na jakou dobu se tam obvykle vypravují?

Ty, to nemám moc představu, vím jenom, co jsem slyšel – třeba od irských jezuitů, ale to bylo před desetiletími, když byli posíláni na misii do Afriky, tak že to bylo skoro tak, že se vyslalo na doživotí. Ti věděli, že se možná ani nevrátí...

V současné době je ten trend – je trošku jiný - aspoň mezi irskými jezuiti, co jsem slyšel tak tam různě pendlují, že byli vysláni někam do Zambie, někam do Afriky na x let, že třeba tam strávili desetiletí nebo tak dále a pak se zase vrací zpátky do provincie do své rodné země, takže záleží to hodně myslím na těch potřebách toho místa té misie, no a samozřejmě na těch možnostech provincie, která si ještě může dovolit posílat nějaké misionáře do zahraničí. No – a samozřejmě hodně záleží na nějakých jazykových předpokladech, fyzických předpokladech, určitě, bez toho se neobejde nikdo, no (smích).

11. Jakým způsobem probíhá výběr kandidátů pro misijní činnost? Jak umístění člena řádu do vybrané oblasti probíhá?

Ty, tak to Ti právě neřeknu, protože s tímhle nemám vůbec zkušenosti, ale z toho, co jsme se teďka bavili, tak nějak celkem vyplývá, že jsou potřeba ty jazykové předpoklady, je potřeba dobré tělesné zdraví, no a pak zvážit možná i to vzdělání, kvalifikaci těch členů, kteří jsou vysíláni – a pak – někde je potřeba univerzitního profesora, někde zase potřebují stavět nějaké duchovní centrum, tedy člověka, který by měl zkušenosti s tím, nebo cokoliv: sociální projekt, stavba nemocnice, někde leprosária v jižních zemích, tak vždycky se musí přihlídnout asi k tomu, co ten člověk doposud dělal, jaké má zkušenosti, zda je na tom poli

může nějakým způsobem uplatnit, aby to nebylo fiasko nebo posílat někoho, kdo je naprosto nevhodný pro tu misi, pro ten aktuální úkol.

Ale v tomhle by Ti možná řekli asi jiní nebo by ses musel pobavit s jezuitou v zahraničí nebo možná i třeba z třetího světa, když vysílají takhle misionáře jinam, ti by ti řekli více zkušeností.

Ještě se zeptám, kdo ty misionáře vysílá? To je třeba nějaká rada, komise?

My máme systém takzvaných provincií, jak říkám – a představeným každé té provincie je provinciál – řeholní představený. To znamená v případě České republiky česká provincie je na území České republiky teritoriálně a jejím představeným je páter Hylmar, se kterým jsi mluvil, takže on potom rozhoduje o té destinaci, případně cíli misijního poslání – a tak to by musel schválit on – samozřejmě i po dohodě s tím provinciálem té dotyčné misijní oblasti, aby to bylo určitým způsobem koordinováno – a tak dále. Pak samozřejmě mohou být takové ty vyjímečnější případy, kdy nejvyšší představený v Římě, nejvyšší představený jezuitského řádu, takzvaný generál, zažádá nějakou provincii, nebo prostě oblast světa, že k plnění této věci potřebuje člověka pro tu a tu misi, že protože tam je pro ně nějaký specifický úkol – a takže to potom samozřejmě má prioritu větší. Pak ta provincie dotyčná oslovená hledá, koho by mohla takhle poslat, nebo kde by takový člověk byl. Vždycky to samozřejmě jde přes toho místního představeného – toho bližšího představeného, kterým je provinciál v rámci těch našich jezuitských struktur – ***čili vždycky se tak nějak domluví ti představení těch jednotlivých provincií*** – ano, ano – ***popřípadě ten generál z Říma někoho navrhne. Děkuju.***

Toto už jsou všechny otázky, které jsem Vám chtěl položit. Když tak, kdyby Vás něco napadlo na mě nebo tak něco, nebo nějaká otázka?

Jo, jo, takže jenom taková otázka:

Kolik jezuitů ty vlastně potřebuješ pro tuto práci takhle vyzpovídat?

Měl jsem původně v plánu oslovit pět jezuitů – ale potom mi nastal ten problém, že prakticky se mi nikdo neozval z těch, co jsem oslovil – tak nakonec jsem požádal pana provinciála Hylmara, který mi vlastně to nějak svolil a dal mi nějaké kontakty na vás – tak jsem vás oslovil a už se mi to daří. Ano, ano. Už jsem provedl jeden rozhovor minulý týden, teďka rozhovor s Váma a ještě tento týden provedu další dva. Pak ještě jsem ještě domluven na neurčito na další týden. Jo, jo, ano. Takže už se mi to daří. Dobře, no...Ale jen tak pro představu – čtyři, pět, šest. Od každého člena řádu získám určité informace, které nějak zpracuji a dám tomu nějakou určitou formu. –

A jsi nějak v kontaktu s tím VKH Brno¹²¹? S tou studentskou farností jezuitů v Brně, s těmi jezuiti brněnskými? *Takhle přímo v kontaktu nejsem, ale dělal jsem rozhovor s Vaším kolegou H., takže ten mi hodně pomohl, takže jsem mu velice vděčný – teď i Vám, jsem velice vděčný (smích). Jo, jo, ano (smích). Dobře.*

Tak ať se ta práce zdaří, já už teďka poběžím zase – a když to budeš mít hotový, rozhodně bych se zajímal třeba o elektronickou verzi. – *Určitě, bylo by to možné. – A třeba mejlem jenom takhle poslat. – Určitě, budu velmi rád, když Vám to takhle pošlu, abyste sám něco věděl, chtěl bych, na co jsem přišel, co jsem vymyslel.*

Děkuju.

Tak jo. Děkuju. Dobře, takže se zatím opatruj, ať se daří a pozdravuj doma...

Vám ať se taky daří a pěkný pobyt, pěknou činnost, pěkné počasí, a hlavně zdraví...

Děkuju, děkuju, děkuju. Tak jo. Ahoj.

Mějte se pěkně, na shledanou a snad se někdy setkáme osobně. Uvidíme, no.

To je možné (smích)... jo, jo.

---

¹²¹ Vysokoškolské katolické hnutí Brno – poznámka autora

Vy jste jako přímo z Olomouce?

Ne, ne – já jsem původem z Brumova – Bylnice, z toho valašského koutu, ale v Olomouci jsem působil posledních osm a půl roku – od toho roku 2003 do toho roku 2011, než jsem odešel na terciát do Irska, pak tady, že? – u Edinburghu, no ale ten terciát bych měl skončit během května, takže se do republiky vracím nějak tak koncem května, no, – ale ještě nevím přesně, kam. To bude záležet na provinciálovi.

Aha, aha. Děkuju (s pokorou v hlase).

Tak jo, takže s Bohem.

Mějte se pěkně, ať se Vám daří. Na shledanou.

6.3 Rozhovor č. 3 ze dne 8.3.2012 – páter J., Brno

1. Jezuitský řád má několik set let trvající tradici. Povězte mi, prosím, jak a proč jste se stal členem právě tohoto řádu a kolik Vám bylo tehdy let?

Tak, když jsem vstoupil k jezuitům, tak mi bylo šestadvacet let. Proč jsem se stal členem právě tohoto řádu – když jsem ve dvaceti začal chodit do kostela, jsem pokřtěn jako dítě, že? Nějakým způsobem jsem nepraktikoval, v rodině se nepraktikovalo, ale ve dvaceti letech jsem začal, jak se říká, více praktikovat. To znamená, že jsem se připravil ke svátostem, začal jsem skutečně jako pravidelně chodit – nejenom v neděli do kostela a začal jsem se stýkat s lidmi, kteří do toho kostela chodívali často. A od samého začátku, jak jsem v těch dvaceti letech začal do toho kostela chodit, tak jsem cítil, že mě to táhne k nějaký řeholi.

Ze začátku jsem si myslel, že by to mohli být františkáni, protože jsem do té doby přečetl jenom něco o svatém Františku z Assisi. No, ale postupem doby se ukazovalo, že je lepší nějakým způsobem počkat, že nějaký takový impuls jakoby zvnějšku, jakoby nějaká odpověď může přijít, že něco nějakým způsobem dozraje. No, a to dozrání, to uzrání mělo počátek v mém prvním setkání s jezuitou, což bylo v roce třiadevadesát, v létě třiadevadesát, kdy pro mě bylo vůbec překvapením to, že jezuité existují, že jsem si myslel, podle školních vědomostí, že jezuité byli zrušeni v roce 1773.

A když jsem toho jezuitu potkal a on řekl, že je jezuita, tak jsem z toho teda byl paf. No a měl jsem možnost tady v Brně potom potkat právě několik jezuitů, začal jsem chodit tady Brně k jezuitům pravidelně do kostela, připravil jsem se k další takové té svátosti v církvi jako je biřmování a věděl jsem, že jezuité nějakým způsobem jsou řeholním řádem, který mě motivuje, který mě nějakým způsobem také inspiruje k tomu, abych o něm začal přemýšlet.

Proč jsem se taky rozhodl pro tento řád: já si myslím, že velikým impulsem pro mne byl svého času článek v novinách, ve kterém jsem se dočetl, že v roce 89 polovládni gerily zabily většinu členů jedné jezuitské komunity v San Salvadoru¹²². Jednalo se pravděpodobně

---

¹²² Dne 16.11.1989 vojáci salvadorské armády zavraždili 6 jezuitů Středoamerické univerzity, jejich hospodyně a její dceru. Mrtvá těla zohavili. Vražda měla být varováním pro ty, kteří chtěli otevřeně mluvit o potlačování

asi o šest jezuitů, jestli si dobře vzpomínám. A vím, že ta informace pro mě byla hodně silná a říkal jsem si, že když někdo je zabit kvůli něčemu, co hlásá jako nenásilný způsob nějakého soužití sociální spravedlnosti, chtěl bych podobným způsobem takhle jako vidět svět, potkávat lidi a pracovat pro tyto lidi. Takže tady tato událost vlastně byla taky velice silná a já si myslím rozhodující pro ten můj zájem o jezuitu.

A z nějaké četby jste necítil potřebu stát se jezuitou? Z literatury?

Já se musím přiznat, že já jsem skutečně, protože jsem maturoval v roce 90, tak jsem informace o jezuitách měl velice zkreslené díky ideologii.

Když jezuité opouštěli – podle slov jednoho našeho středoškolského učitele historie na gymplu – když jezuité opouštěli terén Čech a Moravy, tak odjížděli se 73 vozy plnými zlata. Takhle jako.

Když v roce 1556 přišlo prvních několik jezuitů do Čech, tak přišli pěšky. A když opouštěli takhle jako náš terén, tak 73 vozů plných zlata, jako; takže člověk měl skutečně tyto jako zkreslené informace – až postupem doby jsem se skutečně jako dozvěděl, že postava jako Bohuslav Balbín takhle jako byl jezuita, samozřejmě, že komunistický školství vo něm nepsalo, že byl jezuita, takže já jsem se až s nějakou myšlenkou být jezuitou na základě četby setkával jakoby post factum, když jsem potkal prvního živého jezuitu, jo? Teprve až toto setkání s tím jezuitou bylo pro mě důvodem, motivem, proč jsem začal shánět literaturu o jezuitách jako, jo? Ale síla kontaktu, síla osobního kontaktu, ta tam byla jako rozhodující, no.

2. Co Vás ještě před příchodem do řádu zaujalo na jeho činnosti?

Víte, pestrost. Člověk si najednou uvědomil to, že když se setkával s různými typy jezuitů, tak každé z nich charakterizoval určité specifikum. Máte jezuitu, kteří skutečně bezvadně fungují na akademickém poli buď jako studentský kaplan nebo třeba jako přednášející, pak potkáte typ jezuitu, který dává takzvaná duchovní cvičení, pak najednou potkáte jezuitu,

---

lidských práv vládou Salvadoru. srov. s Wright J. Jezuité – Misie, mýty a dějiny. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, s. 268

kteřý se pohybuje na terénu sociální práce jako, jo. A najednou si uvědomíte, že ta pestrost toho, co jezuita může dělat, je veliká – a nemluví nebo nemyslím taky na setkání s jezuitou, kteřý byli roky v misiích, že jo. Tak člověk najednou vidí, že i ten misionář vyžaduje nějakou určitou typologii a prostě tady tato pestrost byla pro mě velice inspirativní od začátku, no.

3. Jakým způsobem reagovalo Vaše okolí na rozhodnutí stát se členem Tovaryšstva Ježíšova? Byl nebo je někdo z Vašeho okolí členem tohoto řádu?

Vesměs moje okolí nevědělo o tom, že nějaký jezuitský řád je součástí katolické církve. Takže když jsem třeba známým řekl o tom, že jsem jezuita, tak to obyčejně spojili s jehovisty, že?

Když vidím teď zpětně, tak reakcí nejbližších rodinných příslušníků jako rodiče, sestra, bratři – protože já jsem několik let před tím, než jsem šel k jezuitům, tak jsem víceméně žil samostatně a domů jsem jezdil jednou za měsíc, tak tam už nějakým způsobem také došlo k tomu, že jsem vylétl z rodinného hnízda a všichni poznali, že vedu nějaký samostatný život, že ten život není problematický, takže když jsem jim tady toto řekl jednoho dne, že nastupuji k jezuitům, tak jejich reakce byla taková, že jednak nevěděli, co si pod tím mají představit – a za druhý, protože roky jsem jim stejně až po nějakém post factum říkal co dělám, jakou práci mám a tak dále, jaké koníčky mám, už jsem si lajnoval svůj život sám, že? – tak prostě už z jejich strany ta reakce byla taková, že mě nikdo nepřesvědčoval, že by to byla blbost, že? Byli překvapení, ale ne zděšení. Nevěděli, co si pod tím mají představit, protože o tom skutečně nic nevěděli.

U nás doma se nepraktikovalo, takže si dokázali – dejme tomu pod pojem katolická církev pod pojmem kněz – představit jenom to, jak to vypadá, když přijdou v neděli na tý vesnici do kostela, kde ten kněz má mši; když je dejme tomu církevní pohřeb, tohle to si dokázali tak maximálně představit pod pojmem kněz, kostel, církev.

Takže nebrali to nějak negativně, to vaše rozhodnutí.

Ne, ne, rozhodně ne. Protože nevěděli, tak reagovali tím: „Jseš už dospělej, dělej si, co chceš.“

Takže z Vašeho okolí členem jezuitského řádu nebyl nikdo knězem? Vy jste vlastně první z rodiny.

Jo. Jsem sám.

4. Působení náboženských řádů nebylo vždy politickými kruhy podporováno. Ještě v nedávné minulosti byla víra v Boha politicky potlačována. Pocítil jste sám na své osobě nebo na svém okolí nepříznivé tlaky v tomto směru? Byl jste někdy svým okolím nucen víru a řád opustit?

Já, protože jsem opravdu začal chodit do kostela a až po listopadu 89, tak já jsem žádný perzekuce, tlaky a tak dál na mou osobu jako necítil. Teprve zpětně jsem se během let doslechl, kdo například na vesnici mohl mít problém, když jeho rodiče, on sám chodil do kostela, tak jakým způsobem mu dejme tomu na základní škole nedoporučili jít na tu a tu školu. Takže já jsem se o diskriminaci, perzekuci takovýho rozsahu spíš dozvěděl, když už bylo po všem jako.

V rodině nějaká perzekuce z důvodu praktikování víry nebyla, spíš si myslím, že všeobecně se dá říci, že má rodina byla taková, která se nějakým způsobem přizpůsobila tomu, co režim chtěl, aby lidé dělali, tedy zajistíme Vám určitý blahobyť, budete mít práci, budete mít plnou lednici, ale nebudete si otvírat hubu. Takhle. To byste dostali přes palce. Takže moje rodina se nějakým způsobem konformisticky takhle jako tomu režimu přizpůsobila. Takže – jo. Možná z toho důvodu i to překvapení, když oni se několik desetiletí nějakým způsobem něčemu přizpůsobovali, něco vytěsňovali, něco jakoby museli skrývat, ukázat pouze tehdy, když navštívili své rodiče – a moji prarodiče takhle do toho kostela chodili, tak se nějakým způsobem vrátili jakoby do toho normálu, ale jinak nic.

A byl jste někdy nucen řád opustit?

Ne.

Ani ze svého rozhodnutí, neměl jste někdy nějaké pocity...

Ne. Nikdy, to bych tady s Vámi neseseděl, kdybych byl nucen řád opustit (smích).

Mohl jste se někdy rozhodnout třeba po určité době, měl nějaké pochyby nebo tak něco.

Ne, ne. Takového nebylo nic.

5. V rámci historie působil řád v mnoha oblastech – kulturní, sociální, šířil osvětu a vzdělanost mezi lid. Zajisté máte o činnosti řádu široké historické povědomí. O která zajímavá fakta z těchto oblastí byste se rád podělil s ostatními?

Víte, já bych asi zůstal jenom u té oblasti sociální, protože, jak jsem se zmiňoval o těch mučednících ze San Salvadoru, tak zrovna tady tato oblast je mi nějakým způsobem nejbližší.

To byli lidé, kteří přednášeli na univerzitě v San Salvadoru a učili na té univerzitě děti nejbohatších lidí v San Salvadoru, že? A prostě oni, jak začali hovořit o jisté spravedlnosti ve společnosti, že bohatství San Salvadoru podle statistiky aspoň v té době ovládalo pět procent lidí – 95 % obyvatel San Salvadoru byli lidé, kteří skutečně nevlastnili nic, jako. No a teď z těch pěti procent lidí ti jezuité učili děti tady těchto boháčů, že?

Takže oni začali hovořit o sociální spravedlnosti a tak dál, a tak se to jistým lidem nelíbilo, takže je nechali zabít. No a právě tady ten sociální aspekt, který se nějakým způsobem nebo alespoň já ho spojuji s nějakou spravedlností, možná určitou solidaritou takhle jako společenskou, tak se to snažím nějakým způsobem i vytáhnout z té historie jezuitského řádu.

Když si vezmu, že vlastně jako jezuité fungujeme od roku 1540, že třeba ten sociální aspekt člověk krásně může vidět na misiích v Latinské Americe – jestli jste viděl film Misie, tam můžete vidět, jakým způsobem jezuité fungovali mezi indiány v Latinské Americe – že fungovali tím stylem, že existovala nějaká komunita, nějaká vesnice – ta vesnice mohla mít pět tisíc obyvatel; jezuité jako misionáři tam jako mezi ty indiány šli, že? Byli přijati a jezuité jakoby na začátku naučili ty lidi nějakým technikám jak v zemědělství

nebo stavebnictví, že ti indiáni nemuseli žít takovým tím svým domáckým stylem života, ale žili v těch vesnicích pod střechou, naučili se stavět z toho jednoduchého materiálu domy, postavili tedy v těch redukcích kostely, společně hospodařili a z toho výtěžku, který tady ta vesnice nebo takzvaná redukce měla, tak ti indiáni mohli žít všichni. Bylo tam zajištění o nemocné, o sirotky, takže nehrozilo to, že když by někdo ztratil třeba své rodiče nebo když by někdo se stal invalidou, nikdo by se o něj nepostaral v těch redukcích, v těch vesnicích na základě nějaké takové té solidarity, citlivosti, pomoci, bylo postaráno i o takové lidi.

Jezuité rozeznali, že indiáni jsou velice šikovní na to, aby imitovali různé třeba hudební nástroje, takže ty barokní hudební nástroje, které se vyráběly v Evropě, tak najednou ten indián, když to viděl, rozebral to, dokázal to pěkně vyřezat – a protože použil jiná druh materiálu, tak mnohdy ty tóny byly lepší, exotičtější, než třeba z toho – dejme tomu z toho evropského, arabského a tak dále jako materiálu. Takže jezuité rozeznali vlastně na těch indiánech jejich přednosti a dokázali tyto přednosti nějakým způsobem využít k tomu, aby ten indián žil, rostl. A samozřejmě tohleto je spojeno s nějakou formou christianizace. Tím, že jezuité žili s nimi, jako prostě nebyli to nějakí úředníci, kteří vydávali glejty, ale pracovali s nimi, žili mezi nimi, vychovávali s nimi děti prostřednictvím katechismu, že?

Katecheze – já si myslím, že to byl asi aspekt, který těm lidem musel přirůst k srdci. Že ono se vlastně i v současné době hovoří o tom, jakou podobu by ta sociální práce mohla mít. A když potom člověk i čte různé materiály, které vycházejí z pera papeže, tak jedna z jeho encyklik, která se věnuje vlastně charitativní činnosti církve, tak aspekt vnímavého srdce je velice blízko tomu, co asi jezuité konkrétně v té Latinské Americe praktikovali, jako, jo? Přijmout zcela toho druhého, zdánlivě jakoby se povznést nad nějakou tu diskusi, jestli indián má vůbec lidskou duši, jestliže žije v pralese, tak jestli to není zvíře a tak dále, jak v té době se diskutovalo. Rozeznat skutečně v tom indiánu, dejme tomu v těch počátečních jakoby pohledech jakoby barbarské zvyky a tak dál. Člověka, který byl stvořen k obrazu Božímu jako Evropan. A když člověk potom skutečně rozezná ty schopnosti, dispozice tady toho etnika, etnik, může z toho vzniknout velice krásný dílo, jako, no...

Krásně řečený...

No, nezničit, jako například se podařilo evropské civilizaci zničit severní Ameriku – indiány v Severní Americe.

Rozvíjet tu kulturu, ale ponechat ji.

Nenásilným způsobem christianizovat, no.

Podporovat. Děkuju.

6. Porovnáte-li náplň práce řádu dříve a nyní – co zajímavého se dříve dělalo a dnes už se nedělá? Nebo naopak: co zajímavého se dříve nedělalo a naopak se dělá v současnosti?

Já se musím přiznat, že asi zůstaneme jakoby na terénu české provincie Tovaryšstva Ježíšova, protože 40 let určité diskontuity, která tady nastala, způsobila to, že my jsme po roce 89 jakoby museli povstat znova z popela. To znamená, ta díla, která tady byla do roku 48, tak nějakým způsobem na to po roce 89 navázat.

No, ale ukázalo se, že nás je míň, že nás je stále míň a míň, takže ta otázka, co bychom mohli dělat – máme jakoby tři základní oblasti, pokud si dobře pamatují: dávání duchovních cvičení, možná, jak jste četl tu knihu Otec a magistr, tak jste si všiml, že Ignác několik desetiletí psal tu svoji knihu duchovních cvičení.

A jsou v podstatě platná do dneška.

No. Jako jezuité máme vlastně tady u nás v České republice dva takzvané exerciční domy, tedy domy, kde se ta duchovní cvičení dávají – Český Těšín a Kolín – takže tam nějakým způsobem se snažíme o takové to pravé jezuitské nebo čím jsou jezuité charakterističtí – dávání těch duchovních cvičení.

Ta cvičení můžou mít různou podobu, vždycky záleží takhle jako na jezuitovi, co tam vnese ze svých zkušeností, ze svého přístupu a tak dále. Pak tradiční jezuité tím, jak jsou spojováni s nějakým působením mezi inteligencí, mezi studenty, mezi vysokoškoláky, tak tady v České republice to znamená, že Olomouc, Brno – je tady takzvaný studentský kaplan, což znamená, že to je jezuita v Praze, dva jezuité pomáhají páteru Halíkovi také jako kaplani, takže nějakým způsobem to duchovní doprovázení vysokoškoláků a tak dál může člověk vnímat jako prioritu. A Olomouc, to je vlastně v našich podmínkách dílo, které se nějakým způsobem také snaží vo nějakou teologickou reflexi, propojení mezi východní a západní teologií, vydávají se knihy, dva jezuité přednášejí v Olomouci na fakultě a bádají vlastně celé to spektrum – dejme tomu pastorální, ekumenické a spirituální teologie vždycky nějakým způsobem v kontextu – i ty východní jakoby spirituality. Co je v současné době v naší provincii v našich podmínkách – nějak ještě jakoby latentně podřimuje – to je právě pro mě takové to angažmá na sociálním terénu, jako jo?, že za těch dvacet let tady žádné sociální dílo nevzniklo – byly jakoby okamžiky, kdy jsem o nějakém díle začal nějak intenzivněji hovořit, ale bohužel nedošlo k tomu, aby se to sociální dílo zrealizovalo a začalo fungovat.

Prostě k tomu nebyla vhodná doba a teďka ti lidé už jsou jakoby více ateisté nebo nemají tu potřebu duchovna?

Ne, ne, ne. Já mám na mysli konkrétně práci mezi nejchudšími. Třeba před čtrnácti patnácti lety se najednou začalo hovořit o tom, že by stálo za to, abychom působili mezi Romy. Byl takový projekt, že bychom jako jezuité – tři jezuité – mohli působit v Chánově u Mostu, ale z toho nějakým způsobem potom jako sešlo, jako, jo? Takže je to trošičku taková škoda, že možná to, co člověk vidí někde na západě, takhle jako, že jezuité mají i dílo, podporují dílo, kde skutečně člověk spíš investuje, než aby měl z toho nějaký zisk – tak zatím, zatím to ještě u nás není, no. Investovat myslím si do lidí, kteří do toho kostela mají problém jako jít.

Prostě už musí mít takovou tu chuť tam prostě zajít a získávat to duchovno...

Jsou to jenom příležitosti, kdy člověk chce pokřtít dítě nebo domluvit pohřeb, jo, ale to je skutečně jakoby životní minimum; tak myšlenka vyjít jakoby z toho kostela mezi ty lidi a působit mezi nimi v jejich přirozeném prostředí, no.

Prozatím u nás to tak možný ještě není.

Na to možná naváže další otázka...

7. Jaké jsou plány činnosti řádu do budoucnosti?

Zůstat u těch prvních tří jmenovaných – jako ty jsou skutečně jako priority, plus potom ještě základní škola Nativity v Děčíně, což je takový trošičku americký způsob jakoby křesťanského sociálního školství, protože myšlenkou té školy je nějakým způsobem pomoci dětem, které jsou nějak znevýhodněné – může to být i sociální znevýhodnění a tak dále. K tomu, aby třeba se na ten učební obor dostali, aby se třeba dostali i na tu školu, kde si můžou tu maturitu učinit, takže program té školy je jakoby od rána do večera zajištěnej, rodiče se tam angažují a ty děti mají skutečně čas na to, aby i nějak dozrávaly v nějakém tom prostředí, které pro ně je vhodné, no.

*A nějaké plány do budoucna jezuitského řádu ve světě, na různých misích, jestli nevíte?
Jen tak pro představu.*

Takovou prioritou je například pomoc Číně, takže když se hovořilo na poslední takzvané generální kongregaci o prioritách, tak právě ta Čína je tam jako jedna z priorit. Před lety to například jakoby v záběru bylo Rusko, že? Po roce 91 – ale teď, jak člověk vidí, jak se v rámci globalizace nějakým způsobem to těžiště nějakého centra, kde se odehrávají různá rozhodnutí v životě, tak je důležité pro mezináboženský dialog i to, aby jezuité byli více přítomni v takové Číně.

V rámci byznysu se tam jako odehrávají veliký věci, člověk když vidí například to, že na nějakých prestižních středních školách mají studenti tedy té střední školy možnost se už učit čínsky, takhle jako, tak člověk vidí, jakým způsobem třeba i ten ekonomický aspekt nějakým způsobem se promítá do školství, takže jedna z těch priorit taky ze strany jezuitů je nějakým způsobem více se zapojit do toho, co se například po té duchovní křesťanské stránce odehrává v Číně jako jezuité tam působí, není to vždycky snadný, ale stálo by za to, aby ta přítomnost tam byla posílena.

Další prioritou může být například to, aby jezuité v rámci té globalizace věděli o tom, že důležitou součástí toho našeho domu je životní prostředí, že? Takže na různých úrovních, jak se jezuité angažují – třeba na univerzitě nebo v obyčejné pastoraci jako někde ve farnosti – a mají zájem i o ekologické otázky. To je třeba z těch priorit všeobecných, takhle, co mě nějak tak napadlo ze všeho nejdřív. A jinak potom další prioritou – ale to už je roky, to už není nic nového – přítomnost jezuitů v Africe, kde ten lid skutečně trpí různými ranami a tou největší ranou pro Afriku je vlastně epidemie AIDS, takže skutečně nějakým způsobem vytvářet díla, která by i trošičku ulehčila tomu africkému lidu od tady tohohle utrpení, no.

Vrátím se ještě k té Číně. Tam teďka v Tibetu byly nějaké problémy ohledně náboženství, tak jestli nemají jezuité v plánu tuto situaci tam také nějak ovlivnit?

Ne, ne, to asi ne. Takovým stylem asi ne.

Ihm, děkuju.

Já ještě přemýšlím o tom Tibetu. Nesetkal jsem se – jako nejsem znalec všech jezuitů, kteří se náboženskému dialogu věnují; je možné, že existují jezuité, který například mají tak nějak blíž skutečně k Tibetu, dokážou o Tibetu napsat takový článek, kde skutečně solidarizují takhle s tím Tibetem, jsou možná jezuité, který vo tom Tibetu nepíší, záleží asi na jaký pozici ten jezuita působí, jak může nebo nemusí být odvážný, to už skutečně potom záleží na tom samotném jezuitovi, no. Ale říkám, neznám skutečně všechny ty jezuity – nebo znám jich velice málo, který se skutečně té otázce mezináboženského dialogu věnují – ono většinou je to tak, že ten jezuita, když by potom měl zabrousit do nějakých oblastí, kde už to trošku souvisí jakoby s trošku politickou teologií, s politickou filozofií, když by takový jezuita působil v Číně, tak určitě by byl vyhoštěnej, jo. Prostě musí taky vnímat to, aby nedal příčinu k tomu, aby byl vyhoštěný – takhle jako, jo...

Že se vlastně musí přizpůsobit tomu jejich náboženství, ideologii...

Ne, ne, spíš opatrnost ve vyjadřování a jestliže von tam především přijel, aby přednášel francouzskou filozofii 18. a 19. století, tak raději se moc nebude takhle jako vyjadřovat k tématům, který jsou pro čínský establishment velice citlivá - jako tibetská otázka.

Jeho zájmem je skutečně na té čínské univerzitě někde v Šanghaji a tak dále říci něco vo francouzský filozofii, tak se zaměří na tu francouzskou filozofii, jako, no.

Neovlivňovat to přímo, nezasahovat.

Jsou jezuité, který se mohli nějakým způsobem zúčastnit nějakých tibetských protestů jako divák – když jsem například byl v Paříži, tak když byly olympijské hry v Číně, to byl rok 2008, že? – Tak dejme tomu měsíc po Evropě – a speciálně v Paříži – byly protesty, které nějakým způsobem se snažily poukázat na to, jak Čína diskriminuje Tibet.

Jedním z takových projevů protestů byl taky něco jako maratón po pařížských ulicích, kde různí aktivisté běhali takhle s nějakou pochodní, kterým se snažili vyjádřit nesouhlas s tím, jak Čína diskriminuje Tibet.

Myslím si, že nějaký spolubratr tam študoval, tak se šel tohodle maratónu zúčastnit jako divák a tak dál – prostě ty formy protestu můžou být vyjádřeny i takto. Pak jsou možná kapacity, který dokážou něco fundovaně a kriticky napsat a mají ve své společnosti takovou váhu, že jejich názor je slyšen, jo?

Například v roce 2003, když Spojené státy chystaly druhou invazi do Iráku, tak jsem si uvědomil, jak Jan Pavel II. i skutečně z moci svého úřadu jako papež, hovořil proti této invazi – jako jo – a hovořil dost výrazným způsobem, ale vono to nebylo slyšet jako. A o papeži by člověk taky nemohl říct, že to byl nějaký disident, prostě on si uvědomil to, že tento způsob vyřešení konfliktu, nějaká vojenská invaze a tak dál, která měla podporu jakoby americký vlády, vlády Velký Británie, pak ještě několik těch spřátelenejch zemí jako Španělsko, Itálie a tak dále, že?, Polsko, Česká republika – v tý době ten hlas papeže skutečně jakoby zanikl, takhle jako – kterej byl tady proti této invazi. Teprve až s odstupem doby si najednou člověk uvědomil to, že hlas Svatýho otce byl tady v tomto jasný.

On vlastně předpokládal následky té války, jako každý...

Jednoznačnost toho, proč by tam měla vstoupit cizí vojska nebyla zřejmá, takhle jako, no. Pak se ukázalo, že skutečně teda ty informace nebyly stoprocentně hodnověrné, že tam žádné

chemické zbraně třeba nenašli, nebo já nevím, továrny takhle jako, kde by ty chemický zbraně měli vyrábět. Nevím, jestli se tam jednalo i vo atomový – chemický zbraně jako spíš.

8. V dnešní době již nejsou politické tlaky v tom smyslu, že by se náboženství potlačovalo. Ze státního rozpočtu jsou církevní řády podporovány. Pomáhají církvím v jejich činnosti také dotace z fondů Evropské unie? Pokud ano, na jakou činnost jsou tyto finanční prostředky určeny?

Já se musím přiznat, že nevím, spíš jsem se setkal s tím, že Evropská unie církvím nějak moc nechtěla dát, spíš se to jedná – spíš čím západní Evropa pomáhala, tak existují – já teď nevím, jestli se tomu říká – fondy – záleží na jakém projektu.

Já jsem se spíš setkal s tím, že například ty různé organizace, které mohly dotovat církevní díla, tak spíš byly církevními dotacemi – v Německu RONOVBIS – například. Ale další nějaké projekty – kulturní, které by bylo možno hradit – jednak – já vo tomto přehled nemám – a nevím, no...

Je možný, že je to asi součástí státního rozpočtu; co jsem teda zaregistroval, nějaké kulturní dědictví, s kterým je spojováno místo Velehrad, tak to rozhodně Evropskou unií financováno je, to máte pravdu, teda jako, jo. Tam se jedná skutečně vo větší částku a právě to ministerstvo pro místní rozvoj – máme takové ministerstvo, že?, – tak vlastně, když byl ten projekt vypracován, zaslán na toto ministerstvo, tak ty peníze z Bruselu šly na obnovu Velehradu, na nějaké kulturní vylepšení toho místa – to se ještě buduje, to máte pravdu. Takže jdou.

9. Mohl byste mi popsat průběh jednoho obyčejného dne, popř. týdne, z pohledu práce představitele řádu?

Tak v mém případě, protože nejsem kněz, můj režim dne vypadá celkem taky tak zajímavě, že si hledám práci, že?, – obyčejně v 7 hodin ráno budíček, ve tři čtvrtě na osm společná modlitba, malá snídaně, no a protože jsem ten čas, kdy si hledám práci, využil nebo využívám k tomu, abych si našel místo jako dobrovolník,

tak když už se mě podařilo v nějaký organizaci najít místo jako dobrovolník, tak jsem domluvil, kdy tam můžu přijít. Tak někde začínám vo půl deváté, někde v devět hodin; dejme tomu, že tam strávím čas do 16 hodin, vrátím se domů, něco malýho pojím, zajdu na mši, večír něco načtu, připravím se na druhý den, nějaká závěrečná reflexe toho dne. Víkendy jsou volnější, takže ten čas taky věnuji tomu, že si jednak uklidím pokoj a snažím se naštudovat věci, na který přes ten týden moc času nebylo.

Takže přímo ta pracovní činnost je spíše humanitní, můžu to tak chápat...

Humanitní, sociální.

Děkuju.

10. Jezuitský řád působí prakticky po celém světě. Zúčastňují se také čeští Jezuité misijní činnosti? Jaká je náplň jejich činnosti? Do kterých oblastí v rámci misí odcházejí a na jak dlouhou dobu?

V současné době žádného misionáře už nemáme. Vlastně poslední český misionář žije tady v Brně na Žižkově ulici – páter Palacký, který působil roky v Bolívii, nějaký čas na Madagaskaru, rok v Albánii, ale v současné době česká provincie žádného misionáře nemá.

V případě těch misionářů – na jak dlouhou dobu tam na tu misii jezdí?

Záleží individuálně. Páter Palacký je ještě z té generace, kdy emigroval v 60. letech a on v misiích nebo mimo územní teritorium České republiky strávil 43 let, jestli si dobře vzpomínám. Takže to záleží individuálně. Jsou misionáři, kteří tam skutečně dokážou jet na celý život.

Dneska se ta situace změnila, že člověk potkává misionáře, kteří v nějaké zemi stráví pět, deset let, pak se vrátí do své země, a jsou misionáři, kteří těch zemí střídají několik takhle, no.

A kdo o tom rozhoduje, kam ti misionáři jezdí?

Většinou provinciál, to znamená představený nějaké té provincie, která se kryje s jedním státem, s jedním národem.

Náš nejvyšší představený generál má nějaké ty priority, jak jsem například hovořil o Číně, když jako Čínu určí jako prioritu třeba na tom akademickém poli a existuje například jezuita z Brazílie, který umí čínsky, nabídne své síly skrze svého představeného v Brazílii právě generálu, že umí čínsky, přednáší na univerzitě v Sao Paulu – já nevím – literaturu, že by to mohl takhle v té Číně na té univerzitě přednášet taky. Tak, když to ten náš šéf ve Vatikánu takhle jako dostane písemně, může usoudit, že zrovna takovýho člověka by do té Číny rád poslal, no, tak může, může tak rozhodnout a toho člověka do Číny poslat.

11. Jakým způsobem probíhá výběr kandidátů pro misijní činnost? Jak umístění člena řádu do vybrané oblasti probíhá?

Jednak schopnosti jazykový, že, potom také určitá lidská zralost. Prostě, když by se v misii ocitnul člověk, o kterýho by mělo být pečováno a tak dál, jak by asi takový člověk v té misii pomohl těm místním, že? Takže určitá praktičnost života se také vyžaduje, a také, aby nebyl moc problematickej, no. Nebyl konfliktní, ale měl zápal, měl ten zdravěj zápal, protože bez toho zápalu tam taky nemusí vydržet dost dlouho. Musí být i psychicky odolný.

Vy musíte opouštět to známé, co jste si vybudoval – a jedete do země, že třeba musíte ten jazyk zdokonalit, musíte vytvořit svou vlastní sociální síť, známosti lidí a tak dále. Zanecháváte staré přátele na jednom místě a nové přátele na druhém ještě nemáte, takže prostě člověk do toho jde, že? – A pokud by skutečně tady toto nestálo na nějakém hlubokém duchovním základu, takhle jako, nemusí to být pro toho člověka snadné, no. Pokud by někdo volil misijní činnost jako formu úniku, takhle – někde se mu nedaří – a určitě lepší to bude 5.000 kilometrů vodtud – myslím si, že člověk může nadělat víc škody, než užitku takovým přístupem. Takže lidská zralost tam je hodně důležitá.

Děkuju. V tuto chvíli už mě nic jiného nenapadá a případně mejla na sebe máme, kontakt máme, tak kdyby mě něco napadlo, tak se zase rád ozvu a budu rád, když mi odpovíte.

Jasně.

Děkuju Vám.

Prosím.

6.4 Rozhovor č. 4 ze dne 11.3.2012 – páter A., Olomouc

Tento poslední, čtvrtý rozhovor, byl vzhledem k výrazné časové tísni dotazovaného učiněn „na dálku“. Dotazovanému páterovi byly zaslány otázky písemně, on na ně pak ve volných chvílích odpověděl.

1. Jezuitský řád má několik set let trvající tradici. Povězte mi, prosím, jak a proč jste se stal členem právě tohoto řádu a kolik Vám bylo tehdy let?

Do jezuitského řádu jsem byl přijat v roce 1976, ve věku 21 let. Důvodem bylo rozpoznání a přijetí řeholního povolání, tzn. osobní rozhodnutí na vnitřní inspiraci Boží.

2. Co Vás ještě před příchodem do řádu zaujalo na jeho činnosti?

Byla to osobní setkání s některými jezuity, které jsem měl možnost poznat, především jejich životní styl a přátelská povaha spojená s praktickým a rozumným uspořádáním křesťanského života.

3. Jakým způsobem reagovalo Vaše okolí na rozhodnutí stát se členem Tovaryšstva Ježíšova? Byl nebo je někdo z Vašeho okolí členem tohoto řádu?

Nikdo o něm nevěděl, protože jsem vstupoval do řádu v době, kdy jeho činnost nebyla povolena.

- 4. Působení náboženských řádů nebylo vždy politickými kruhy podporováno. Ještě v nedávné minulosti byla víra v Boha politicky potlačována. Pociťujete sám na své osobě nebo na svém okolí nepříznivé tlaky v tomto směru? Byl jste někdy svým okolím nucen víru a řád opustit?**

V souvislosti s mým studiem na bohoslovecké fakultě, kde jsem se připravoval ke kněžství, ztratil otec své postavení v zaměstnání, někteří příbuzní a přátelé byli podrobováni kádrovým pohovorům. Sám osobně jsem byl sledován tajnou policií, několikrát vyšetřován jako kněz pracující v duchovní správě.

Přestože jsem byl v otázkách víry a svého kněžského působení jednoznačný, byla mi nabízena jiná studia, víckrát jsem byl naváděn ke spolupráci s režimem v prorežijních organizacích (např. Pacem in terris).

- 5. V rámci historie působil řád v mnoha oblastech – kulturní, sociální, šířil osvětu a vzdělanost mezi lid. Zajisté máte o činnosti řádu široké historické povědomí. O která zajímavá fakta z těchto oblastí byste se rád podělil s ostatními?**

Spojení činnosti s mystikou (zde pak konkrétní výraz činnosti není až tak důležitý).

- 6. Porovnáte-li náplň práce řádu dříve a nyní – co zajímavého se dříve dělalo a dnes už se nedělá? Nebo naopak: co zajímavého se dříve nedělalo a naopak se dělá v současnosti?**

Jezuitský řád je významnou světovou organizací – dnes je patrná velká diferenciací činností v závislosti na kulturním prostředí. Stěžejní rozdíl oproti minulosti vidím v tom, že v minulosti vstupoval do jistého křesťanského prostředí, v kterém pak pracoval svým specifickým způsobem. Nyní se podílí kolem svých institucí a apoštolských děl na vytváření křesťanského stylu života.

Zůstal společný důraz na ignaciánských duchovních cvičeních, které předpokládají možnost každého člověka osobně komunikovat s Bohem a mít osobní zakoušení Boží přítomnosti.

7. Jaké jsou plány činnosti řádu do budoucnosti?

Pro jezuitu je typické působit v církvi v oblastech, které jsou nejobtížnější, které jsou těžce dosažitelné, na křižovatkách ideologií, v sociálních příkopech, tam, kde se střetávají žhavé požadavky člověka a nepomíjivé poselství evangelia. To se děje rozlišováním jednotlivců i celých komunit.

Dnes je výrazná tendence při tomto rozlišování, jaké práce si zvolit, dávat přednost těm, kteří jsou chudí. Myslím, že spíše, než konkrétní práce, je dnes důležitý věrohodný způsob života – tudíž důraz na vlastní formaci a sebeformaci jezuitů.

Důležitá je rovněž citlivost vůči kulturním proměnám společnosti – proto je důležité je nasazovat tam, kde se ukazuje největší příklon dnešního člověka k sebezničení.

Z geografického hlediska je dnes pozornost Evropy (jezuitů) věnována Číně, Africe a Rusku.

8. V dnešní době již nejsou politické tlaky v tom smyslu, že by se náboženství potlačovalo. Ze státního rozpočtu jsou církevní řády podporovány. Pomáhají církvím v jejich činnosti také dotace z fondů Evropské unie? Pokud ano, na jakou činnost jsou tyto finanční prostředky určeny?

Jezuité pracují v Evropě pro vytvoření nové evropské sítě jezuitských děl. Mají i své sídlo v Bruselu, vznikla i koordinační funkce evropského provinciála.

Dotace z fondů evropské unie jsou jednou ze součástí fundraisingu¹²³. Někteří jezuité jsou činní v projektech, které získaly církevní či akademické instituce. Příkladem může být program *Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy* (IOP), jehož nositelem je velehradská farnost vedená jezuitou.

9. Mohl byste mi popsat průběh jednoho obyčejného dne, popř. týdne, z pohledu práce představitele řádu?

Týdenní rytmus práce je dán mým zaměstnáním – vyučuji na vysoké škole, takže se řídím rozvrhem a harmonogram akademického roku. Kromě toho se systematicky věnuji duchovnímu doprovázení.

Život řeholníka je pak určen zvyklostmi, určujícími život – modlitba, práce a odpočinek. Zde je dána velká míra odpovědnosti každému členu řádu a jeho bezprostřednímu nadřízenému, s kterým styl svého života, pracovního naplnění a účasti na životě v komunitě průběžně konzultuje.

Pro jezuitu je rovněž typický společný život v komunitě, který zahrnuje běžné povinnosti chodu domu a běžných domácích prací.

10. Jezuitský řád působí prakticky po celém světě. Zúčastňují se také čeští Jezuité misijní činnosti? Jaká je náplň jejich činnosti? Do kterých oblastí v rámci misí odcházejí a na jak dlouhou dobu?

Česká provincie je co do počtu členů malá. Přesto její členové (kromě těch, kteří studují nebo jsou v zahraničí na některé části ze své přibližně 15-leté formace) pracují na římských papežských institucích, ve vatikánském rozhlase a ve vatikánské observatoři.

---

¹²³ systematická činnost, jejímž výsledkem je získání finančních či jiných prostředků na obecně prospěšnou činnost organizací nebo jednotlivců – in <http://cs.wikipedia.org/wiki/Fundraising> čerpáno dne 28.3.2012

11. Jakým způsobem probíhá výběr kandidátů pro misijní činnost? Jak umístění člena řádu do vybrané oblasti probíhá?

Prvním krokem je rozpoznání vhodných dispozic (zdraví, schopnosti, užitečnost), dále věrohodnost jeho vnitřních pohnutek a konečně praktické vyslání, které v sobě zahrnuje povětšinou konkrétní projekt pobytu a činnosti.

V současné době probíhá společný projekt se slovenskou provincií s názvem *Misia – India*, který je zaměřen na dobrovolnické aktivity pro založení a fungování základní školy v oblasti jihoindické provincie Karnataka. Projekt slouží k překonání kastovních předsudků.

7. Vyhodnocení průzkumu – činnost jezuitského řádu v současnosti

Abych se více přiblížil cíli bakalářské práce, kterou jsem vypracovával, dovolil jsem si písemně oslovit nejvyššího představitele české provincie Tovaryšstva Ježíšova – provinciála české provincie pátera Františka Hylmara. Svou prosbu a žádost o možnost uskutečnit rozhovory s několika členy řádu jsem doplnil stručným zdůvodněním mé žádosti, tématem bakalářské práce, zdůvodněním, proč jsem uvedené téma zvolil a dopis jsem taktéž doplnil textem otázek, které jsem hodlal dotazovaným pokládat.

V provinciálově odpovědi mi bylo sděleno, že se mohu jeho jménem obrátit na mnou vybrané jezuitu s prosbou k uskutečnění rozhovoru.

Na internetu jsem tedy na stránkách Tovaryšstva Ježíšova našel potřebné kontakty, vybrané členy řádu jsem písemně oslovil a netrpělivě očekával odpovědi.

Dobu čekání jsem využil a osobně jsem navštívil brněnskou kolej Tovaryšstva Ježíšova, kde se mne osobně ujal páter, jehož jméno nemohu bohužel uvést – přislíbil jsem totiž všem dotazovaným naprostou anonymitu, i když ani jeden z nich anonymitu nevyžadoval.

Měl jsem obrovskou radost, když po prvotním napětí, že možná nastane situace, kdy nebudu schopen zajistit a zkontaktovat členy řádu, postupně začali jednotliví písemně oslovení reagovat a nasmlouvali jsme schůzky, abych je „vyzpovídal“ a položil jim otázky, které mne zajímaly a jejichž text obdrželi v původních dopisech, kterými jsem je oslovoval.

Celkem se mi podařilo uskutečnit čtyři rozhovory; dva proběhly v rámci osobního kontaktu, další jsem uskutečnil prostřednictvím počítačové sítě Skype – podařilo se mi totiž zkontaktovat mladého jezuitu působícího v Edinburghu, hlavním městě Skotska.

Poslední rozhovor byl zodpovězen písemnou formou, protože dotázaný byl pracovním velmi vytížen vzhledem ke své vysoké vysokoškolské funkci.

Tři jezuité, s nimiž jsem uskutečnil rozhovory, jsou ve věku do 45 let, čtvrtý pak spadá do věkové kategorie 55 – 60 let.

Všem osloveným patří velký dík za jejich vstřícnost, pochopení pro mou práci a za čas, který mi i při svém velmi vytíženém časovém programu věnovali.

7.1 Kulturní a misionářská činnost

V průběhu rozhovorů jsem zjistil, že moje představa o počtu jezuitů působících v rámci českých zemí v dnešní době byla velmi zkreslená.

Domníval jsem se, že počet členů řádu bude dosahovat několik set osob a nebude problém patřičné osoby vyhledat. Velmi mne však překvapil fakt, že v současné době v rámci řádu působí v Českých zemích, tedy na území české provincie Tovaryšstva Ježíšova, pouze 56 členů řádu. Z tohoto počtu představují zhruba dvě třetiny členů věkovou kategorii nad 60 let věku a důchodový věk.

Současné české Tovaryšstvo Ježíšovo se potýká s obrovským nedostatkem členů řádu a tento fakt a úbytek fyzických sil způsobuje, že není možno působit v rámci misionářské činnosti, není možné působit v oblasti pedagogické tak, jak by chtěli, a současná činnost je velmi limitována právě velmi nízkým počtem jezuitů a jejich věkem.

Náplň práce řádu v současné době je představována činností v oblasti humanitní a sociální, v oblasti pedagogické, působí v pomocných praktických činnostech, ale do budoucna řád přílišné plány nemá – právě z výše popsaných důvodů. Činnost se v budoucnu bude ubírat právě tím směrem, na který budou členové řádu stačit početně i silově, některé činnosti budou muset později podle nutnosti a vývoje situace zcela opustit a nebo předat jiným organizacím a sdružením.

V rámci řádu je na působení bratří nahlíženo jako **misijní činnost vnější** (mimo Českou republiku) a **vnitřní** (v rámci České republiky). Misionářství v pravém slova smyslu tak, jak je známe z televizního zpracování či z knih, kdy jsou členové řádu vysíláni do zahraničí, aby zde působili v rámci šíření víry, humanitní činnosti, sociální činnosti apod., se v současnosti prakticky neuskutečňuje, a to z již výše uvedených důvodů.

Pokud se objeví některý z českých jezuitů v zahraničí, jedná se o studijní cestu, která je doplněna o činnost např. humanitární, ale tato již není chápána jako činnost misionářská v klasickém slova smyslu

Pokud by byl někdo z českých jezuitů vyslán na zahraniční misii v tradičním slova smyslu, jednalo by se spíše o raritu. O vyslání do misie rozhoduje generál v Římě po dohodě s českým provinciálem a provinciálem příslušné země, kde by měl zvolený člen působit.

Českou provincii v zahraničí reprezentoval pouze pater František Lízna a pater Jan Palacký. Otec Lízna svoje postřehy z cest a misionářské práce sepsal v několika velmi čtivých knihách. Dnes působí v rámci kněžské činnosti.

Vnitřní misionářská činnost je chápána jako kontakt jezuitů s lidmi mimo řád a duchovní působení na ně, na pomoc v rámci sociální (pomocné práce v hospicích, nemocnicích, práci s bezdomovci, drogově závislími, práci s vězni apod.).

7.2 Humanitní a sociální činnost

Čeští jezuité se podle svých sil, tedy ve vazbě na málo početnou členskou základnu v návaznosti na její věkovou strukturu, kdy dvě třetiny českých jezuitů jsou starší 60 let, zapojují nejen do působení duchovního, ale pomáhají v nejrůznějších zařízeních sociálního charakteru.

V rámci vnitřního misijního působení – zejména jezuité ve věku do cca 40 let – aby prokázali svou hlavní náplň řádové práce, jsou umísťováni do nejrůznějších prostředí a situací tak, aby zjistili svou schopnost vypořádat se lidsky i psychicky s prací právě v prostředích často na okraji společnosti, v prostředích, která sama o sobě působí stresujícím dojmem... Mám na mysli práci s bezdomovci, práci v ubytovacích zařízeních pro tyto lidi, práci v hospicích, nemocnicích, léčebnách pro dlouhodobě nemocné, ve věznicích, tedy v prostředích velmi negativně působících na lidskou psychiku, v prostředích, kde se setkávají s mnoha tragickými lidskými osudy.

Působení ve výše popsaných zařízeních chápou jako zkoušku své osobní fyzické i psychické odolnosti, která je současně vázána na hlavní zásady řádu stanovené Ignácem z Loyoly.

7.3 Školská a vzdělávací činnost

Školská činnost a působení na výchovu člověka v takovém smyslu, jak jsem popsal v kapitole třetí, v současné době zdaleka nedosahuje rozměrů, kdy byl řád v plném rozkvětu, to znamená v období baroka.

Jediným současným pokusem o pedagogické působení je příklad děčínské katolické školy Nativity slavnostně otevřené dne 1. září 2008. Představuje první a jedinou jezuitskou školu v České republice, v níž byla zahájena výuka po zrušení církevních škol v rámci komunistického režimu.

Členové řádu působí jako pedagogové také na teologických fakultách, vyučují na gymnáziu ve Velehradě nebo jsou učiteli náboženství na běžných, tedy státních základních školách.

Současná jezuitská výchova má tři pilíře:

- 1) **osobní péči** – individuální přístup ke každému studentovi,
- 2) **výtečnost** (excellency) – snaha vychovat ze studenta lídra budoucnosti, a konečně
- 3) **službu** – vychovávají se muži a ženy, kteří jsou připravováni pro službu druhým, zejména sociálně slabým.¹²⁴

Činnost členů jezuitského řádu stojí na výše uvedených základech, ale kromě nich se řídí také momentálními požadavky, které jsou mapovány jednotlivými provinciemi v rámci světa. Prostřednictvím generála v Římě a jednotlivých provinciálů jsou pak dále řešeny a postupovány do oblastí, kde je jezuitské pomoci třeba.

---

¹²⁴ <http://www.akstancl.cz/206-barokni-jezuitske-klatovy-potreti.php>, čerpáno dne 19.11.2011 in přednáška „Jezuitské školy včera a dnes“ přednesená P. Thomasem Roachem, SJ

7.4 Výsledky zjištěné v průběhu rozhovorů – shrnutí

1. Jezuitský řád má několik set let trvající tradici. Povězte mi, prosím, jak a proč jste se stal členem právě tohoto řádu a kolik Vám bylo tehdy let?

V průběhu rozhovorů jsem zjistil, že dva ze čtyř dotazovaných členů Tovaryšstva Ježíšova do řádu vstoupili v 18 letech, jeden ve 26 letech a poslední ve věku 21 let. Ze čtyř dotazovaných tři pocházeli z klasické křesťanské rodiny, v níž se víra prakticovala a vyznávání víry bylo jejich přirozeným projevem.. Jeden z respondentů byl sice jako dítě pokřtěn, ale v rodině se nepraktikovalo. Teprve v dospělosti – ve věku 20 let na základě vlastního rozhodnutí začal praktikovat a připravil se k přijetí svátostí.

Jeden z dotazovaných pocíťoval výkon kněžství jako poslání, a proto se rozhodl pro studium teologie a ke vstupu do řádu; druhého zaujala síla duchovních cvičení; třetí a čtvrtý dotazovaný obdivovali spojení víry s praktičností v jednotlivých činnostech, které se v řádu uskutečňují ve prospěch druhých lidí.

Jeden z dotazovaných pak již v době, kdy byl přijat na vysokou školu stavebního směru, začal o svém životě uvažovat více z duchovního pohledu, podstoupil duchovní cvičení, ujasnil si svůj postoj k víře a vstoupil do řad jezuitů; tři zbývající respondenti se pro studium bohoslovectví rozhodli v průběhu středoškolských studií.

Všichni respondenti byli silně ovlivněni především duchovními cvičeními, kterých se ještě před vstupem do řádu účastnili.

Osobní kontakty s jezuitou ještě před vlastním vstupem do řádu měli tři respondenti, poslední dotazovaný se s jezuitou setkával při svém praktikování v kostele, netušil však, že se jedná o člena jezuitského řádu. Tuto informaci se dozvěděli, až když sám byl členem řádu.

2. Co Vás ještě před příchodem do řádu zaujalo na jeho činnosti?

Nejvýraznější momenty, které byly příčinou vstupu do řádu a opakují se s různými obměnami prakticky ve všech rozhovorech“ četba o historii řádu, osobnostech, světonázor, pohled na život a způsob života, působení řádu jako celku, organizace řádu, úspěšnost a účinnost působení v praxi, přístup jezuitů k lidem mimo řád, exercicie, spiritualita, solidní formace, misionářská činnost, obětování se pro druhé, pestrost činností, praktičnost a rozumná provázanost s uspořádáním křesťanského života.

Dalším zajímavým momentem byla zvědavost: jeden z dotazovaných chtěl řád (kromě jiného) prozkoumat hlouběji proto, že se k němu dostaly v době komunistického režimu zkreslené informace, kterým podvědomě nevěřil. Nechtěl bez prověření a prozkoumání přijmout, že by byl řád, který v historii vykonal tolik dobrého, tak špatný ve své podstatě – stal se pro něho, jak sám uváděl, „řádem hodným prozkoumání“, chtěl si ověřit to, co bylo očeňováno.

Na tři dotazované působil svým vlivem mladý kněz v době jejich dětství.

3. Jakým způsobem reagovalo Vaše okolí na rozhodnutí stát se členem Tovaryšstva Ježíšova? Byl nebo je někdo z Vašeho okolí členem tohoto řádu?

Z celkem čtyř dotazovaných jezuitů tři odpověděli, že na rozhodnutí vstoupit do řádu reagovalo okolí kladně a s negativními reakcemi neměli větší problémy. Vliv mělo i to, že běžně členové řádu nepoužívají řeholní šat, chodí oblečeni do civilního oděvu a víceméně splývají s okolím.

Pokud někdy došla v rámci kontaktu s ostatními lidmi řeč na členství v řádu, nesetkali se s negativními reakcemi v tom smyslu, že by byli chápáni negativně právě proto, že by byli jezuité (důvodem by mohlo být zkreslení informací z české literatury). Pokud došlo k negativním reakcím, pak to bylo z toho důvodu, že se setkali s ateisty.

Čtvrtý respondent vstupoval do řádu tajně, v době, kdy činnost v oblasti kněžské byla režimem potlačována.

4. Působení náboženských řádů nebylo vždy politickými kruhy podporováno. Ještě v nedávné minulosti byla víra v Boha politicky potlačována. Pocítil jste sám na své osobě nebo na svém okolí nepříznivé tlaky v tomto směru? Byl jste někdy svým okolím nucen víru a řád opustit?

Jeden z jezuitů vstupoval do řádu tajně, kdy činnost byla režimem potlačována, tři zbývající pak v porevolučních letech (po roce 1989), o jejich rozhodnutí okolí vědělo.

Tři dotazovaní (nyní do 45 roků věku) nepocíťovali nepříznivé tlaky okolí.

Věkově nejstarší z dotazovaných (věková kategorie 55 – 65 let věku) vstupoval do řádu tajně v době komunistického režimu, kdy víra a církve obecně byly potlačovány. V době studií na bohoslovecké fakultě přišel jeho otec o postavení v zaměstnání, příbuzní a přátelé byli kádrováni; on sám byl sledován tajnou policií, několikrát byl vyšetřován, byl přemlouván a naváděn na spolupráci s prorežimními organizacemi, což odmítl.

5. V rámci historie působil řád v mnoha oblastech – kulturní, sociální, šířil osvětu a vzdělanost mezi lid. Zajisté máte o činnosti řádu široké historické povědomí. O která zajímavá fakta z těchto oblastí byste se rád podělil s ostatními?

Všichni dotazovaní shodně uvádějí: velmi moudrý a inteligentní způsob života, stejný cíl, soudržnost členů řádu jít za stejným cílem, kompaktnost členů, vnitřní náplň, univerzalita činnosti, osvětová činnost, spojení činnosti s mystikou.

6. Porovnáte-li náplň práce řádu dříve a nyní – co zajímavého se dříve dělalo a dnes už se nedělá? Nebo naopak: co zajímavého se dříve nedělalo a naopak se dělá v současnosti?

Činnost řádu odpovídala na nároky doby, nacházela cestu dialogu s člověkem díky širokému a hlubokému vědění členů řádu. Řád vedl a stále vede dialog i s jinými věroučnými systémy v rámci jiných církví. Loyolovy názory jsou stále živé, aktuální a použitelné i v současné době pro působení v praktických činnostech i v oblastech duchovních cvičení.

7. Jaké jsou plány činnosti řádu do budoucnosti?

V současné době je činnost české provincie Tovaryšstva Ježíšova výrazně limitována nízkým počtem členů řádu (v současné době 56 členů) a jejich věkem (zhruba dvě třetiny členů jsou ve věku nad 60 let). Od těchto ukazatelů se odvíjí veškerá činnost v oblasti sociální, humanitní, výchovné i duchovní.

Na misijní cesty nejsou čeští jezuité vysíláni. V minulosti působili v zahraničních misiích pouze páter Palacký a páter Lízna, jak jsem se již dříve zmiňoval.

Pokud se český jezuita dostane do zahraničí, aby zde působil, jedná se o vyslání z hlediska studijního, kde současně působí v oblasti, kde je třeba a kterou mu určí provinciál (více rozepsáno v jednotlivých rozhovorech).

V české oblasti je důležité působení jezuitského centra Aletti v Olomouci; jezuité působí na poli literárním – vydávají vlastní knihy (nakladatelství Cesta) nejen duchovního charakteru, ale i cestopisy pátera Lízny; působí na církevní škole Nativity v Děčíně, gymnáziu na Velehradě, v rámci teologických fakult, jsou učiteli náboženství na základních školách.

Kromě výše zmíněného vykonávají duchovní a pastorační činnost ve věznicích, pomáhají v sociální oblasti (nemocnice, ubytovny, práce s bezdomovci, léčebny pro dlouhodobě nemocné...).

8. V dnešní době již nejsou politické tlaky v tom smyslu, že by se náboženství potlačovalo. Ze státního rozpočtu jsou církevní řády podporovány. Pomáhají církvím v jejich činnosti také dotace z fondů Evropské unie? Pokud ano, na jakou činnost jsou tyto finanční prostředky určeny?

Z fondů Evropské unie byly čerpány finanční prostředky v rámci programu *Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy* (IOP) na opravu a kulturní vylepšení baziliky. Nositelem programu je velehradská farnost vedená jezuitou.

9. Mohl byste mi popsat průběh jednoho obyčejného dne, popř. týdne, z pohledu práce představitele řádu?

Denní program jednotlivých členů řádu je předem určený tím, jakou činností se daný člověk zabývá. Svůj den si plánuje tak, aby nebyla jeho praktická činnost nijak narušována. Podstatné však je, že začátek a konec dne je ohraničen modlitbou; večer se pak zamyslí, zhodnotí uplynulý den, případně se pak věnuje přípravě na den další.

Soboty, neděle a svátky jsou pak také prožívány odlišně podle toho, zda se jedná o kněze, případně o člena řádu, který vykonává praktické činnosti, například údržbářské práce...

Pokud se nejedná o kněze, který mívá mše, jsou víkendy věnovány odpočinku a relaxaci, náplň činnosti si každý určuje sám, nesmí však chybět modlitba.

10. Jezuitský řád působí prakticky po celém světě. Zúčastňují se také čeští Jezuité misijní činnosti? Jaká je náplň jejich činnosti? Do kterých oblastí v rámci misíí odcházejí a na jak dlouhou dobu?

V současné době není žádný český jezuita vyslán v rámci klasické zahraniční misijní činnosti mimo území České republiky.

Klasickou misionářskou činnost, jak ji známe z filmů a knih, vykonávali z české provincie pouze páter Palacký (dnes žijící v Brně) a páter Lízna, který svoje putování popsal v několika působivých a čtivých cestopisných knihách.

Několik českých jezuitů působí ve Vatikánské observatoři a v české sekci Rádía Vatikán; v rámci studijních cest se mi podařilo zastihnout pátera B. působícího v Edinburghu.

11. Jakým způsobem probíhá výběr kandidátů pro misijní činnost? Jak umístění člena řádu do vybrané oblasti probíhá?

Z řad členů Tovaryšstva Ježíšova jsou budoucí misionáři vybíráni tak, že jsou samozřejmě brány v úvahu znalosti jazykové, psychická a fyzická odolnost jedince, dále se přihlíží k činnosti, kterou by měl v rámci misie vykonávat – je vybírán specialista pro tuto činnost.

Jednou z povinností jezuitů je podřídit se vůli generála z Říma, pokud daného člena vybere pro tu kterou misii. Toto stvrzuje posledním ze slibů, které skládá.

Generál nevydává pouze příkaz k nástupu na misii, ale s vybraným jezuitou svůj záměr prodiskutuje ve vzájemné součinnosti s jeho příslušným nadřízeným provinciálem a provinciálem oblasti, kde by měla mise probíhat.

V dřívějších letech (cca v 19. století) bývaly misie prakticky doživotní záležitostí. V průběhu 20. století byli misionáři odesíláni na několik let až několik desítek let, následně byli přemístováni do jiné oblasti dle požadavků ostatních provincií.

V současné době nejsou žádní čeští jezuité mimo území české provincie, aby působili v rámci klasické misie.

Závěr

Na osobnostní vývoj každého člověka velmi výrazným způsobem působí sociální prostředí, v němž vyrůstá a pohybuje se, ale také sociální interakce – kontakty s lidmi v rámci prostředí, v němž žije. O tom, jakým způsobem a jakým směrem se bude život každého vyvíjet, rozhodují právě výše zmíněné aspekty – sociální prostředí a sociální kontakty, ale také výchova a vzdělávání, vzory, motivační faktory, temperament, inteligence, empatie lidí v okolí, vnímavost, sociální inteligence...

Dítě přebírá vzory z prostředí motivujícího i závadného, a je na dospělých, aby vlivy nevhodného prostředí redukovali na minimální možnou míru. Je dokázáno, že pro osobnostní vývoj dítěte jsou nejdůležitější zhruba první tři roky života. V tomto období přebírá – aniž bychom si to uvědomovali – maximum informací, které mají pro jeho pozdější osobnostní vývoj zásadní význam.

V době, kdy je dítě ještě odkázáno na péči rodičů, je samozřejmě jasné, že jeho sociální kontakty mohou rodiče svým postojem kladně ovlivňovat, pokud ovšem sami nejsou původci toho, že nevhodné sociální prostředí vytvářejí.

Mnohem těžší situace nastává s odstupem času, kdy v pozdějším věku není již v rodičovských silách působit tak výrazným vlivem při rozhodování dítěte, není možno mu určité kontakty zakazovat nebo odpírat. Rodič nebo vychovatel může upozornit na vhodnost či nevhodnost určitého kontaktu, chování nebo situace, ale nemůže již jiným způsobem ovlivnit rozhodnutí dospívajícího. Konečné rozhodnutí o vhodnosti či nevhodnosti toho daného kontaktu je už pouze na dospívajícím člověku.

Pokud se zamyslím nad činností a náplní práce jezuitů z pohledu vlivu sociálního prostředí a sociální pedagogiky, dovolím si tvrdit, že plně využili možnosti, které jim připravila doba, v níž jako řád vznikli.

Do českých zemí přišli v období, kdy se území potýkalo s pozůstatky husitských válek. Země byla zpustošená; loupeže, vraždy, krádeže nebyly ničím neobvyklým a byly na denním pořádku. Z dnešního pohledu bych tuto dobu popsal jako dobu, kdy panovala tvrdá ruka a rozhodující bylo právo silnějšího. Děti byly velmi často svědky poprav; těla popravených

bývala veřejně vystavována „z výchovných důvodů“ jako odstrašující příklad. Aby už tak tíživá situace nebyla „jednoduchá“, probíhaly navíc ještě náboženské nepokoje, které zmítaly celou Evropou. Každodenní život byl velmi tvrdý a krutý; o kladném a přínosném vlivu sociálního prostředí na výchovu dítěte nemůže být řeči.

Výrazný vliv na společenský vývoj má i obecná vzdělanost – ale jak mohla vzdělanost působit, když v rámci řadového, běžného obyvatelstva panovala lépe řečeno obecná nevzdělanost? Vzdělání bylo dopřáno jen společenským špičkám, ale prostý lid byl z hlediska vzdělávání „mimo hru“. Doba to rozhodně nebyla jednoduchá.

Jezuitský řád přišel do českých zemí právě v době, kterou jsem popsal v několika odstavcích výše. Jejich úkolem bylo, aby pomohli uklidnit náboženské nepokoje a řešili pokatoličt'ování obyvatelstva. A jak toho docílit? Tím, že budou v dané oblasti žít a lidu poskytnou to, po čem prahne, a co by mu mohlo a pomohlo každodenní nelehký život ulehčit.

Jezuité zvolili nenásilný postup pomoci zbídačenému obyvatelstvu: lidem vyhladovělým po vzdělávání dokázali poskytnout zdarma vzdělání, a to pro děti ze všech společenských vrstev bez rozdílu. V jezuitských školách bylo běžné, že v jedné třídě, která čítala cca 80 – 120 dětí, vyrůstaly vedle sebe děti velmi chudé i velmi bohaté. Přístup učitelů a vychovatelů byl ke všem stejný.

Dospělým, zvyklým většinou na hrubé zacházení ze strany vrchnosti, se dostal od jezuitů mírný a příznivý přístup, a to zejména v sociálních oblastech – sociální pomoc v rámci sirotčinců, chudobinců, starobinců; jezuité poskytovali pečovatelskou pomoc v dobách nemoci a především při obdobích několika morových epidemií. Zejména v této době byla práce a pomoc představitelů jezuitského řádu obdivuhodná a neopomenutelná.

Díky jezuitskému přístupu se obyčejným lidem otevřela možnost vzdělání a sebevzdělání a společenský význam jezuitské práce se tak stal velmi přínosným. Položili základy vzdělanosti a základy sociální práce pro blaho veškerého obyvatelstva v rámci celé společnosti.

V období baroka bylo velmi rozšířené divadlo, a to především v oblasti jezuitského školství. Každoročně každá třída sehrála minimálně jednu divadelní hru, kterou předvedla

na veřejném vystoupení. Byly tak prezentovány myšlenky podporující řád a rekatolizaci, ale tímto nenásilným způsobem byly veřejnosti předkládány ukázky toho, jak probíhá výuka, jakých je možno dosáhnout výsledků v průběhu studia... Cílem jezuitů nebylo získat co nejvíce nových katolíků do svých řad, nevyvíjeli na lid nátlak, aby rozšířili svoje řady – cílem bylo, aby rozhodnutí a touha vstoupit do řádu vyplynula z toho, že na dotyčného člověka jezuité působili svým kladným vzorem tak, že je chtěli následovat, chtěli pokračovat v jimi započaté práci právě proto, že v ní viděli smysl a pro ostatní obyvatelstvo užitečný a praktický cíl.

Období baroka je obdobím výrazného stavebního rozvoje, malířství, sochařství, vědy... – rozhlédněme se okolo sebe, kolik nových církevních i světských staveb v tomto uměleckém slohu vyrostlo, které starší stavby byly tímto slohem ovlivněny při stavebních úpravách; kolik slavných umělců umístilo do jejich vnitřních prostor svoje obrazy, sochy, nádherné nástěnné malby...

V současné době pracuje jezuitský řád – Tovaryšstvo Ježíšovo – na stejných základech, na kterých pracovali jezuité v době, kdy se poprvé objevili v Čechách, tedy v roce 1556. Příkazy, stanovené zakladatelem řádu, sv. Ignácem z Loyoly, jsou aktuální a živé (bez jakýchkoliv úprav) a řád se jimi řídí i v současnosti.

Také v dnešních dnech vykazují členové řádu veřejně prospěšnou činnost v oblasti vzdělávání, sociální práce a pomoci, sociální péče.

Misionářskou práci v zahraničních oblastech čeští jezuité v současné době nevykonávají (vnější misie); zaměřují se na práci v rámci domácí provincie, která kopíruje území České republiky – je chápána jako misie vnitřní. Jsou umísťováni do nemocnic, léčeben a ústavů pro dlouhodobě nemocné jako pečovatelé a pomocný personál. Svou práci orientují na pomoc bezdomovcům a lidem vyčleněným na okraj společnosti (drogově závislí, osoby ve výkonu trestu). Poskytují jim jak pomoc sociální a charitativní (pomoc při ubytování, poskytování stravy, pomoc při začleňování do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody), tak i pomoc v oblasti duchovní (kněží ve věznicích; kněží zaměřeni na katolickou mládež, zejména vysokoškoláky).

V rámci pedagogiky pracují na školách základních na pozicích učitelů náboženství. Vliv jezuitského působení je zřetelný na základní škole Nativity v Děčíně, jediné školy, která je řízena jezuitským řádem. Středoškolské pedagogy z řad členů řádu bychom objevili na gymnáziu ve Velehradě. Vysokoškolské profesory z řad jezuitů bychom našli na teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Výrazným limitujícím faktorem ovlivňujícím nynější činnost Tovaryšstva Ježíšova v české provincii je velmi málo početná základna členů řádu a její věková struktura. V současné době působí v České republice pouze 56 jezuitů, z nichž dvě třetiny představují věkovou kategorii nad 60 let a důchodový věk.

Plány činnosti Tovaryšstva Ježíšova do budoucna jsou závislé na tom, zda bude či nebude pokračovat současný vývoj a nadále bude docházet k úbytku členů řádu. Od roku 1989, tedy za cca 23 roků, klesl počet členů řádu z cca 120 na současných 56 členů, tedy o cca 64 členů. Jezuitský řád v české provincii vymírá...

Představitelé řádu citlivě vnímají současnou situaci a početní vývoj ve svých řadách vidí spíše z pesimistického pohledu. Jak mi bylo řečeno při rozhovorech, dotazovaní počítají se situací, že v činnostech a oblastech, kde pracují nyní, budou pokračovat i nadále, pokud to bude sociální prostředí vyžadovat, dokud budou mít dostatek fyzických a duševních sil a dokud bude možné tyto činnosti vykonávat vzhledem k počtu členů řádu. Všichni dotazovaní chápou, že budoucí vývoj patrně bude postupovat tím směrem, že počet jezuitů v české provincii bude do budoucna klesat a rozpracovanou činnost budou muset předat organizacím, které se zabývají a budou zabývat i v budoucnosti činnostmi v rámci sociální práce, pedagogiky, charitativní činnosti, duchovní oblasti apod.

Díky tomu, že jsem připravoval a psal tuto bakalářskou práci, podařilo se mi více proniknout do problematiky působení jezuitského řádu. Uskutečnil jsem rozhovory s představiteli řádu, seznámil jsem se s obsahem jejich práce a vidím v ní obrovské pozitivum z hlediska mezilidské pomoci.

Je škoda, že i přes maximální snahu jezuitů pomáhat druhým a být prospěšným tam, kde je to potřebné, dochází vlivem výše popsaných okolností k situaci, že není činnost řádu pro obecnou veřejnost příliš známá. Není dostatečně zviditelněná. Chybí jí propagace

a reklama. Přes všechny výše popsané potíže, se kterými se česká provincie potýká, jezuité ve své práci usilovně pokračují a působí v mnoha oblastech pro blaho druhých lidí.

... a ještě několik informací navíc...

- Tovaryšstvo Ježíšovo dalo církvi 300 mučedníků

- současným generálem řádu je Adolfo Nicolás, českým provinciálem je František Hylmar

- v současnosti existují v České republice řádové domy v Brně, Českém Těšíně, Děčíně, Kolíně, Olomouci a Praze, na poutních místech Hostýn a Velehrad, společný řádový dům české a slovenské odnože řádu bychom našli ve slovenském Ružomberoku

- po celém světě je v současné době roztroušeno „4.000 škol, největší z nich je v Indii s 25.000 žáky, nejstarší založena v Itálii 1548, nejmladší v Děčíně¹²⁵ (2008 – pozn. autora). Školy poskytují vzdělání studentům bohatým, střední vrstvě i chudým. Některé školy jsou čistě jezuitské, některé podporované státem, v některých se 4 dny učí a 5. den si studenti vydělávají, aby mohli platit studijní poplatky.

- rok 2006 byl označen jako „Jubilejní rok jezuitů“ z důvodu oslav významných výročí. Proběhly oslavy 500. výročí narození sv. Františka Xaverského (7. dubna)¹²⁶, 14. dubna 500. výročí narození blahoslaveného Petra Fabera¹²⁷, 21. dubna 2006

---

¹²⁵První jezuitská škola v České republice, otevřená po zrušení církevních škol komunistickým režimem, byla otevřena 1.9.2008 v Děčíně – Křesťanská základní škola Nativity.

¹²⁶ Dne 7.4.1541 vyplul z Lisabonu do misíí. Po 13 měsících obtížné navigace doplul do Goa, hlavního města portugalského Orientu, kde již byli kněží a misionáři a kde byl i seminář pro výuku domorodých kněží. Odtud odchází na východní pobřeží Přední Indie, zůstává zde 3 roky mezi chudými rybáři, kde vykonává misijní činnost. Jeho kroky vedou do Japonska, kam připlouvá roku 1549 jako první křesťanský misionář. Setkává se však s velmi silným odporem místních budhistických kněží, pracuje ve velmi těžkých podmínkách. Roku 1552 se vrací do Goa a touží dostat se do Číny. Ta je však pro cizince uzavřena. Jeho sen se mu nespínil, umírá v úplné opuštěnosti pouze v přítomnosti Číňana Antonia dne 3.12.1552 – parafrázováno ze článku Roberta kardinála Tuccioho SJ in <http://www.umlaufoviny.com/www/publikace/autor/jubileum/xaversky.html>, čerpáno dne 13.12.2011

¹²⁷ Většinu své misijní činnosti vykonal v Německu, Španělsku, Belgii a Portugalsku. In článek Tomáše kardinála Špidlíka SJ in <http://www.umlaufoviny.com/www/publikace/autor/jubileum/faber.html>, čerpáno 11.10.2011

si připomněli 450. výročí příchodu jezuitů do Prahy, 2. května pak 300. výročí úmrtí bratra Jiřího Josefa Kamela¹²⁸ a 31. července 450. výročí úmrtí sv. Ignáce z Loyoly. V rámci jubileí uspořádali pro širokou veřejnost řadu oslav, mší, přednášek či výstav.

Resumé

Můžeme konstatovat, že již od svého vzniku byl jezuitský řád organizačně velmi dobře propracovaný a ve srovnání s organizací tehdejšího soudobého vojska byl organizován mnohem lépe, než většina vojenských oddílů. Díky tomuto faktu a obsahu činnosti přetrval bez větších potíží dodnes.

V současné době má po celém světě rozmístěno přibližně 20.200 členů; jeho náplň činnosti zůstává zachována, tj. pastorační, misijní, sociální a humanitární a v oblasti vzdělávání a vědy.

Podíváme-li se na vliv činnosti jezuitů v rámci českých zemí, jejich význam je obrovský a nadčasový. Díky nim máme kulturu jako takovou, prvky jimi zavedeného školství se objevují i dnes, aniž bychom si tento fakt uvědomovali (dodržování hygienických podmínek, způsob hodnocení žákovských znalostí, kulturní činnost v rámci školství i mimo školu...).

---

¹²⁸ 300. výročí úmrtí Jiřího Josefa Kamela (Kamela) se objevilo na seznamu významných akcí UNESCO. Tento botanik se narodil v Brně 21.4.1661, působil jako laický jezuitský lékárník v Brně, Jindřichově Hradci a v Českém Krumlově. V rámci misijní činnosti působil v letech 1687 – 1689 na Filipínách. V Manile, kde se 6.7.1689 usadil, založil lékárnu podle středoevropského vzoru. Užíval evropská léčiva a doplňoval je místními léčivými rostlinami. Jejich účinky zkoumal. Působil také jako lékař a ošetřovatel. Sbíral místní rostliny, sestavoval herbáře, studoval živočichy, kreslil je a detailně popisoval. Jejich názvy uváděl v domorodém jazyce, indickém, malajském, čínském, španělském a latinském. Svoje výsledky prostřednictvím londýnského lékárníka Jamese Petivera (1663 – 1712) odesílal k uveřejnění do nejstaršího vědeckého časopisu „Philosophical Transactions“. Tehdejší poznatky obohatil o botanické, zoologické a farmaceutické výzkumy, pokusil se o systematické třídění rostlin.

- Byl první, kdo popsal rostlinu *Strychnos Ignatii* (kulčiba hořká), z jejichž bobů byl francouzskými chemiky Pelletierem (1788 – 1842) a Caventou (1795 – 1877) izolován alkaloid strychnin. Poznal také rostlinu *Salix peregrina Rauwolfii*, z níž byly kořeny a listy užívány proti hadímu uštknutí – z ní byl izolován reserpin (léčba vysokého tlaku a depresí). Jako první popsal létavého hmyzožravce *Caleopithecus*, létající rybu *Hirundo Luzonis* a u hmyzu rozeznal dvojí pohlaví.

Z úcty ke Kamelovým zásluhám po něm pojmenoval Carl Linné (1707 – 1778) rod *Camellia* v čeledi Theaceae. *Thea japonica* seu *chinensis* dostala název *Camellia Thea*. – volně převzato z článku „Výročí UNESCO – 300 let od úmrtí jezuity Jiřího Josefa Kamela in <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/vyroci-unesco-300-let-od-umrti-jezuity-jiriho-josefa-kamela...>

Pomocí rekatolizace se naši předkové dostali od problémů holého přežití a morální devastace osobnosti k morálním zásadám Desatera – a už „jen“ tento posun je v rámci společnosti jako celku úctyhodný. Dosažené zlepšení morálních kvalit lidí ještě znásobili zavedením řádového školství a možností bezplatného vzdělávání a výchovy pro děti a mládež ze všech vrstev společnosti. Rozvoj vzdělanosti obyvatelstva měl pak následný a zásadní vliv na další blahodárný posun společnosti jako celku... Naštěstí se naše země začaly posouvat ze společenského dna směrem vzhůru.

Stopy činnosti řádu na nás dýchají z nejrůznějších koutů minulosti i přítomnosti. Kdybych nezpracovával tuto práci, nikdy bych nedokázal posoudit nenahraditelný význam činnosti jezuitského řádu.

Na téma jezuitského školství by bylo možné se hodně rozepsat. Původně jsem měl určité obavy, jak se tohoto úkolu zhostím, a zjistil jsem, že existuje mnoho nejrůznějších materiálů, z nichž je možné čerpat.

Pokud se nad bakalářskou prací zamyslím, zjišťuji, že by bylo možné ji více a detailněji rozpracovat v práci diplomové.

Jako téma bych si zvolil srovnání misionářské práce jezuitů v rámci sociálně-pedagogické a humanitární činnosti na počátku 20. století a na počátku 21. století. Porovnal bych pohledy na tuto práci na základě rozhovorů s různými specialisty (například pohled lékaře, pedagoga, odborníka ve stavebnictví, odborníka v zemědělství).

Anotace

Pojednání o příchodu jezuitského řádu do českých zemí, jejich činnosti v oblasti šíření náboženství, humanitární práce, sociální péče, kultury, vědy, výchovy a vzdělávání v návaznosti na sociální pedagogiku. Součástí práce je popis činnosti jezuitského řádu v historii a dnes, zmíněna jsou nejvýznamnější jezuitská centra a školy. Zmínka patří nejvlivnějším představitelům řádu dříve a dnes.

Na základě provedených řízených standardizovaných rozhovorů je čtenář bakalářské práce seznámen s životními osudy dotazovaných členů řádu a činností řádu v minulosti, současnosti a jejich plánech do budoucna.

Annotation

Essay on the arrival of jesuit order into Czech countries, their functioning in the area of spreading religion, humanity work, social care, culture, science, education and schooling in connection with social pedagogy. The work contains a description of jesuit order operation in the past and nowadays, the most important jesuit centres and schools are mentioned. A reference of the most powerful representatives of the order in the past and nowadays.

The thesis describes life's story of interviewed members of the order, their functioning in the order in past, nowadays and their plans for the future on the basis of controlled standardized interviews.

Klíčová slova

Jezuitský řád – Tovaryšstvo Ježíšovo – vzdělávání – výchova – edukace – hygienické podmínky v jezuitských školách – centra jezuitské vzdělanosti – nejvýznačnější představitelé řádu – pater Koniáš – Klementinum – Jiří Josef Kamel – Petr Faber – sv. František Xaverský - historie a současnost jezuitského řádu – stupně škol v jezuitském školství – organizace škol – jezuitská mimoškolní výchova – misionářská činnost – hodnocení a prokazování znalostí v jezuitských školách z historického pohledu – J. A. Komenský – sociální pedagogika v činnosti jezuitského řádu – výchova dětí a mládeže dříve a nyní – sv. Ignác z Loyoly

Key words

Jesuit order – Journeymanhood of Jesus – schooling - education – health conditions in jesuit schools – centres of jesuit education – the most powerful representatives of order – priest Konias – Klementinum – Jiri Josef Kamel – Petr Faber – st. Frantisek Xaversky – history and the present of jesuit order – school degrees in jesuit education – organization of schools – jesuit afterschool education – missionary work – evaluation and knowledge results in jesuit schools from the past up to now – J. A. Komensky – social pedagogy in functioning of jesuit order – education of children and youngsters in the past and nowadays – st. Ignac from Loyola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy, zákony, vyhlášky

Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.

Vyhláška o základním vzdělávání č. 18/2005 Sb.

Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých a změnách uveřejněných v zákoně č. 343/2009 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb. (Školský zákon) in [http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-Sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-\(skolsky-zakon\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/561-2004-Sb-zakon-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim-odbornem-a-jinem-vzdelavani-(skolsky-zakon).html)

Knihy, syntetické práce, monografie

Bílý, J. Jezuita Antonín Koniáš – Osobnost a doba. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o. 1996, 280 s., ISBN 80-7021-191-1

Bobková – Valentová, K. Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. 1. vyd. Praha: Karolinum 2006, 280 s., ISBN 80-246-1082-5

Černý, K. et Havlík, J. M. Jezuité a mor. 1. vyd. Praha: NLN 2008, 214 s., ISBN 978-80-7106-967-6

Čornejová, I. Továryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, 245 s., ISBN: 80-204-0471-6

de Dalmases, C. Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo. Praha: česká provincie T. J. 1992, 272 s.

Jirásko, L. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Praha: Fénix 1991, ISBN 80-85245-11-6

Jůva V. et al. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido 2001, ISBN 80-85931-95-8

Jůva V. jun. et sen. Stručné dějiny pedagogiky, 1. vyd. Brno: Paido 2003, ISBN 80-7315-062-X

Jůzl, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií Brno 2010

Komenský, J. A. Čítanka Komenského – ze spisu Jana Amose Komenského vybral a úvodem opatřil Karel Wolf Želichovský. 2. vyd. Přerov: Radoušek, 158 s.

Polišenský, J. et Pařízek, V. Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku. 1. vyd. Praha: SPN 1987, 178 s.

Říman, J. et al. Malá československá encyklopedie. Svazek III. I – L. 1. vyd. Praha: Academia 1986, 912 s.

Somr M. a kolektiv. Dějiny školství a pedagogiky. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1987, 359 s.

Wright J. Jezuité – Misie, mýty a dějiny. 1. vyd. Praha: Bbart 2004, 335 s., ISBN 80-7341-780-4

Internetové zdroje

http://cs.wikipedia.org/wiki/Bostor_College

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Cingulum>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Denominace>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_I.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_L%C3%ADzna

http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD

http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_%C4%8Cupr

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Klementinum>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Morov%C3%A9_epidemie_v_%C4%8Cesk%C3%BDch_zem%C3%ADch

http://cs.wikipedia.org/wiki/Pape%C5%B5sk%C3%A1_bula

http://cs.wikipedia.org/wiki/Pape%C5%B5sk%C3%A1_univerzita_Gregoriana

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Profylaxe>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Tovary%C5%A1stvo_Je%C5%BE%C3%AD%C5%A1ovo

<http://ct24/regionalni/jizni-morava/33486-unikatni-vytisk-komenskeho-brany-jazyku-nalezen/>

<http://encyklopedie.vseved.cz/animatismus>

<http://knihovna.nkp.cz//knihovnaplus61/richterova.htm>

<http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus61/richterova.htm> - článek Význačné osobnosti SJ v českých zemích

<http://latinsky-slovník.latinsky.cz/latinsko-cesky/>

<http://phprs1.3zsmc.cz/view.php?cisloslanku=2007120003> in článek „Pobělohorská literatura“

<http://search.seznam.cz/?q=studium+generale&sId=Ujnhsss-w0CvXUfBd9m1&aq=&oq=&sourceid=top&thru=>

<http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/scholastik>

<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/vyroci-unesco-300-let-od-umrti-jezuity-jiriho-josefa-kamela...>

<http://udu.ff.cuni.cz/soubory/galerie/01%20Cechy/Horyna%20-%20barokni%20architektura%20v%20Cechach/slides/015%20Praha,%20Stare%20Mesto,%20Klementinum,%20srovnani%20pudrysu%20z%20doby%20kolem%201650%20-%20sdnesnim%20stavem.html>

<http://www.akstancl.cz/206-barokni-jezuitske-klatovy-potreti.php> in přednáška „Jezuitské školy včera a dnes“ přednesená P. Thomasem Roachem, SJ

http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/index_img.php?id=145640

<http://www.jesuit.cz/clanek.php?id=612>

<http://www.muzeumhry.cz/cs/component/content/article/195>

<http://www.nkp.cz>

<http://www.praguecityline.cz/kulturni-zivot-v-praze/jedinecna-vystava-o-prazskem-klementinu>

<http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/v-klementinu-bylo-prvni-verejne-muzeum-v-ceskych-zemich>

<http://www.umlaufoviny.com/www/publikace/autor/jubileum/faber.html>

<http://www.umlaufoviny.com/www/publikace/autor/jubileum/xaversky.html>

<http://www.vejska.cz/vysoke-skoly/UP>

Morkes, F., Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze – K historii českého církevního školství – (on-line) dostupné na <http://skolstvi.cirkev.cz/d/historie-ccs.doc>

Richterová, A. Jezuité a Klementinum – Význačné osobnosti SJ v českých zemích, Praha: Národní knihovna, 2006 – in <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus61/richterova.htm>

Zemančíková, A., Jezuitské školství a divadlo – archiv pořadů Českého rozhlasu (on-line) in <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/zprava/343349>

www.britskelisty.cz/9812/19981231b.html v článku „Jak přišli jezuité do Čech“

www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/zprava/343349 – archiv pořadů Českého rozhlasu Praha – pořad Jezuitské školství a divadlo, rozhovor vedla Alena Zemančíková

Příloha č. 1¹

sv. Ignác, portrét vzniklý záhy po Ignácově smrti roku 1556, Jacopino del Conte

---

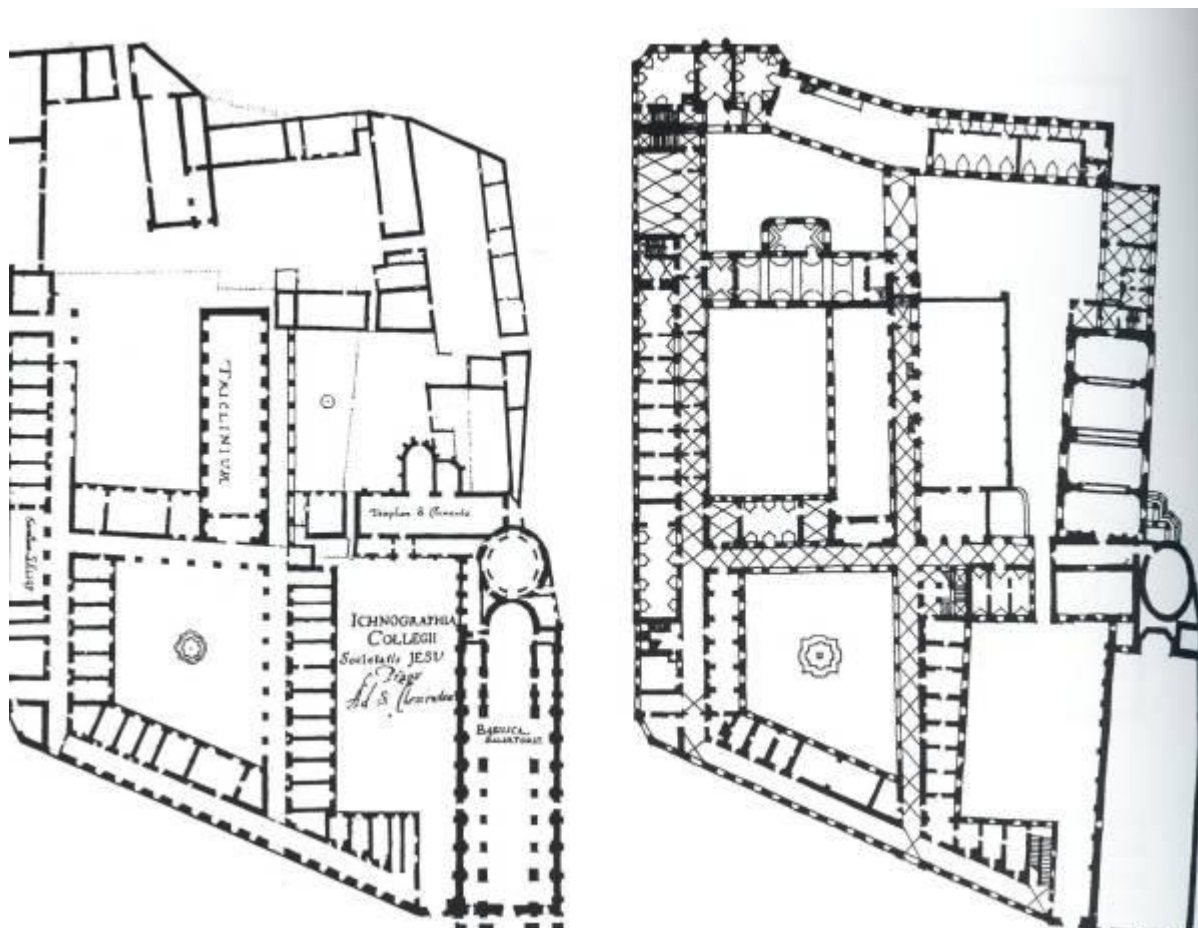
¹ de Dalmases, C. Otec a magister – Ignác z Loyoly, jeho život a dílo. Praha: česká provincie T. J. 1992, s. 176

Svatý František Xaverský, podle obrazu M. Pitteriho,
ilustrace H. W. Brewera z knihy F. Thompsona, *Saint Ignatius of Loyola*, Londýn 1909

---

² Čornejová, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 21

Klementinum – plán z doby baroka

---

³ <http://udu.ff.cuni.cz/soubory/galerie/01%20Cechy/Horyna%20-%20barokni%20architektura%20v%20Cechach/slides/015%20Praha,%20Stare%20Mesto,%20Klementinum,%20srovnani%20pudrysu%20z%20do%20by%20kolem%201650%20sdnesnim%20stavem.html>, čerpáno dne 31.3.2012

Příloha č. 4⁴

Klementinum – současný stav

---

⁴ http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/index_img.php?id=145640, čerpáno dne 31.3.2012

Příloha č. 5⁵

Otec Canisius, ilustrace H. W. Brewera z knihy F. Thompsona, Saint Ignatius of Loyola,
Londýn 1909

---

⁵ Čornejová, I. Tovarýstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 35

Ferdinand I. Habsburský,
zakladatel pražské univerzity Societatis Iesu, zřízené k vykořenění kacířství,
rytina Q. de Groose

⁶ Čornejová, I. Tovarýšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 31

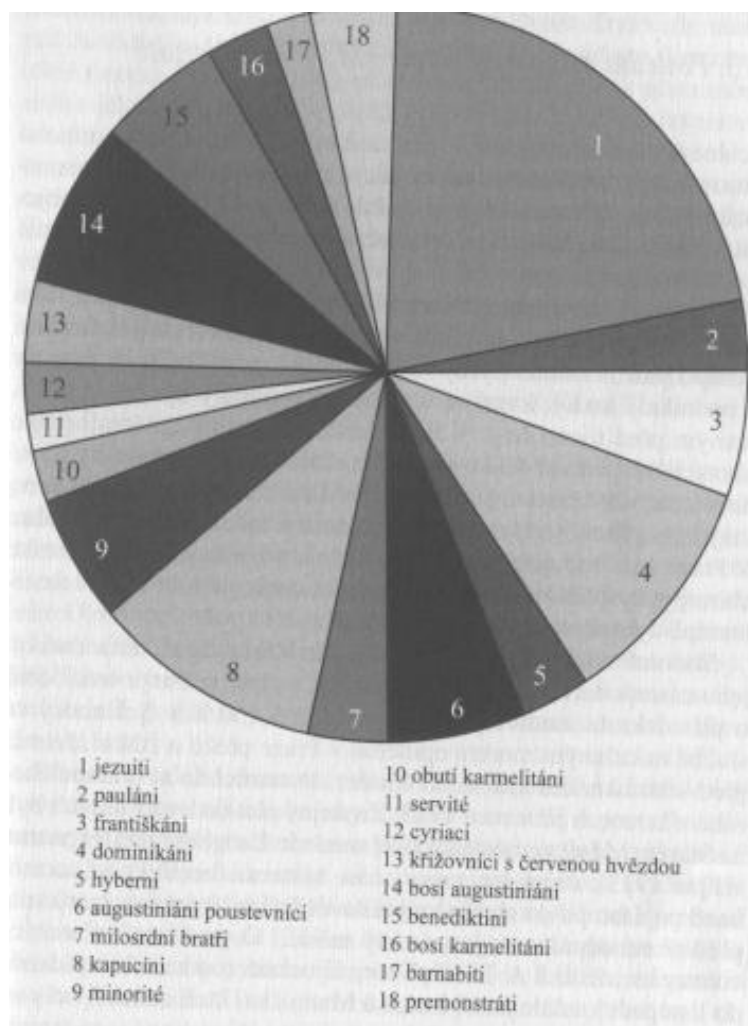
Příloha č. 7⁷ – Překlad papažské buly ze dne 21.7.1773 „Dominus ac Redemptor Noster“

„Hnání tak mnohými a tak důležitými faktory, a, jak doufáme, přijímající pomoc z přítomnosti a vnuknutí Ducha Svatého; nucení, krom toho ještě, nevyhnutelností našeho úřadu, jež nám přísně zakazuje smír, trvání na vlastním názoru, a zajištěním míru a klidu v Křesťanské republice, a zbavujeme se jakékoliv překážky jež by tomu mohla zapříčinit potíže; majíce dále uváženo, že tak řečené Tovaryšstvo Ježíšovo nemůže déle nésti toto hojné ovoce, a tyto velké výhody, v pohledu z něhož bylo založeno, schváleno tolika našimi předchůdci, a obdařeno tolika rozsáhlými privilegii; toto, na druhou stranu, bylo velmi obtížné, ne-li přímo nemožné, že církev by mohla znovu nabýt onen jistý a trvalý mír, z něhož již zmíněné Tovaryšstvo žilo; v důsledku tohoto dokumentu, a odhodlání ze specifických důvodů, jež jsme zde uvedli, a tlačeni dalšími motivy, kteréžto moudrost a dobrá vláda církve určovala; díky znalostem, jež si vyhrazujeme pro sebe; srovnáváním s našim předchůdcem, a zvláště pro Řehoře X. na generálním koncilu v Lyonu; raději tedy. V tomto případě jsme se rozhodli nad osudem společenstva, řazeného mezi žebravé řády, obojí z jeho instituce a jeho privilegií; po zralé úvaze, učiníme, dle našeho jistého přesvědčení, ve vší plnosti našeho apoštolského stolce, zrušení a odstranění řečeného řádu: zbavujeme je jakýchkoliv aktivit, jejich domů, škol, kolegií, nemocnicí, území a, ve zkratce, jakýchkoliv dalších míst absolutně, v jakémkoliv království či provincii, v nichž mohou být umístěny: rušíme a anulujeme jejich statusy, zákony, zvyklosti, nařízení a ustavení; i ty, jež byly stvrzeny slibem a schváleny Svatým Stolicem či jinak (...) Ohlašujeme všem, jakémukoliv druhu authority; představenstvu, provinciálům, vizitářům a všem představeným tak řečeného Tovaryšstva, že jsou provždy odvoláni a zrušení, ať již tyto authority byly jakéhokoliv druhu, stejně tak v záležitostech duchovních i světských (...)”

---

⁷ http://cs.wikipedia.org/wiki/Tovary%C5%A1stvo_Je%C5%BE%C3%AD%C5%A1ovo
čerpáno dne 27.3.2012

Příloha č. 8⁸

Poměr zemřelých z jednotlivých církevních řádů z pražských řeholních domů
v letech 1679 – 1681

⁸ Černý, K. et Havlík, J. M. Jezuité a mor. 1. vyd. Praha: NLN 2008, s. 153

Světové působení jezuitského řádu,
mědiryt B. Kiliana podle obrazu J. Ch. Storera,
poprvé použitý na univerzitní tezi roku 1664

---

⁹ Čornejová, I. Tovarýšstvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 98

Collegium Romanun – Papežská univerzita Gregoriana – současný stav

¹⁰ http://cs.wikipedia.org/wiki/Pape%C5%Besk%C3%A1_univerzita_Gregoriana, čerpáno dne 31.3.2012

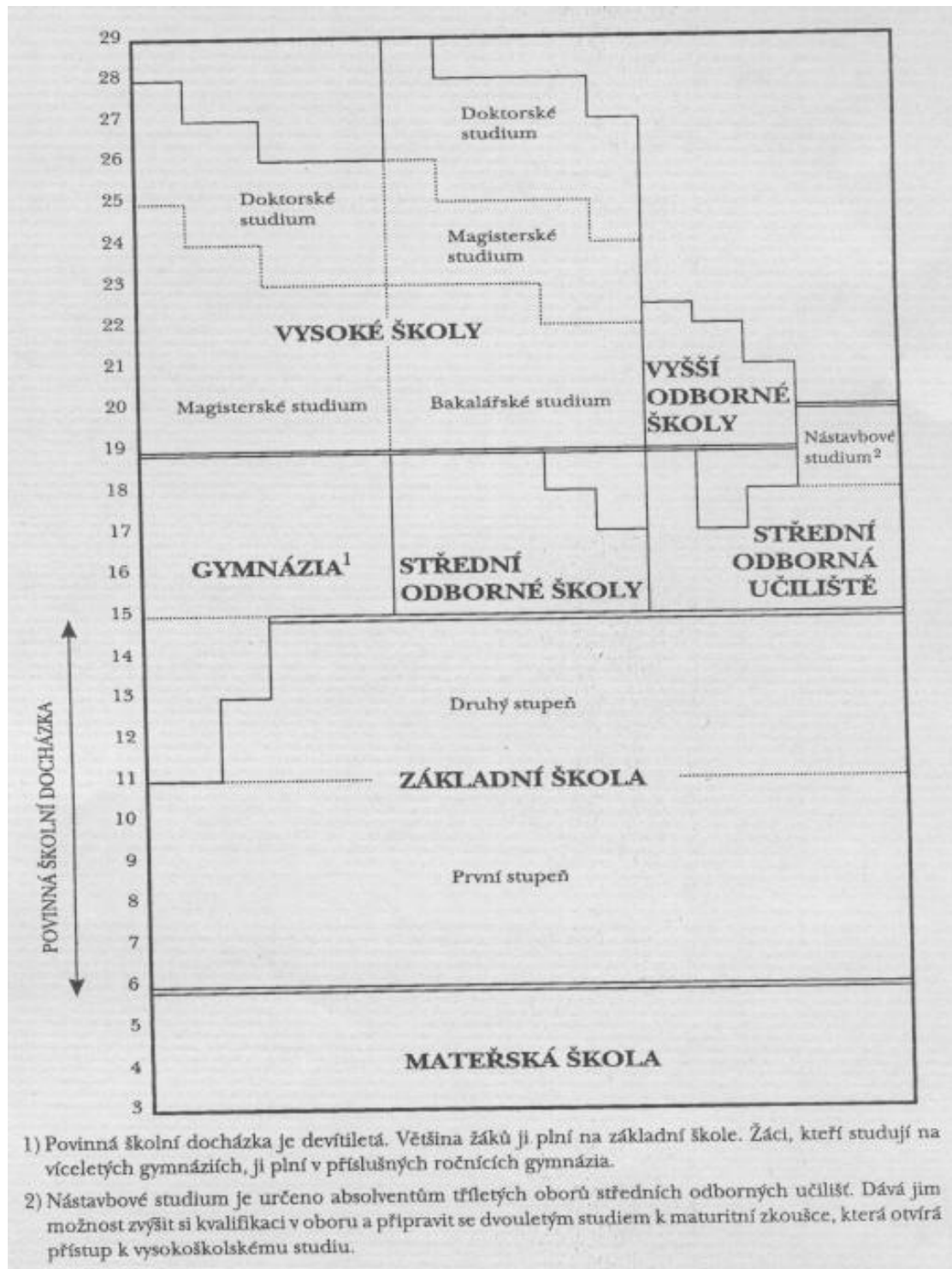
Alegorie jezuitského vyučování, olej na plátně,

The Art Museum of Princeton University

---

¹¹ Čornejová, I. Tovarýštvo Ježíšovo – Jezuité v Čechách. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta 1995, s. 62

Struktura současné školské soustavy ČR

¹² Jůva, V. et al. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido 2001, s. 117

Příloha č. 13 – Základní otázky rozhovorů s představiteli jezuitského řádu

1. Jezuitský řád má několik set let trvající tradici. Povězte mi, prosím, jak a proč jste se stal členem právě tohoto řádu a kolik Vám bylo tehdy let?
2. Co Vás ještě před příchodem do řádu zaujalo na jeho činnosti?
3. Jakým způsobem reagovalo Vaše okolí na rozhodnutí stát se členem Tovaryšstva Ježíšova? Byl nebo je někdo z Vašeho okolí členem tohoto řádu?
4. Působení náboženských řádů nebylo vždy politickými kruhy podporováno. Ještě v nedávné minulosti byla víra v Boha politicky potlačována. Pocítil jste sám na své osobě nebo na svém okolí nepříznivé tlaky v tomto směru? Byl jste někdy svým okolím nucen víru a řád opustit?
5. V rámci historie působil řád v mnoha oblastech – kulturní, sociální, šířil osvětu a vzdělanost mezi lid. Zajisté máte o činnosti řádu široké historické povědomí. O která zajímavá fakta z těchto oblastí byste se rád podělil s ostatními?
6. Porovnáte-li náplň práce řádu dříve a nyní – co zajímavého se dříve dělalo a dnes už se nedělá? Nebo naopak: co zajímavého se dříve nedělalo a naopak se dělá v současnosti?
7. Jaké jsou plány činnosti řádu do budoucnosti?
8. V dnešní době již nejsou politické tlaky v tom smyslu, že by se náboženství potlačovalo. Ze státního rozpočtu jsou církevní řády podporovány. Pomáhají církvím v jejich činnosti také dotace z fondů evropské unie? Pokud ano, na jakou činnost jsou tyto finanční prostředky určeny?
9. Mohl byste mi popsat průběh jednoho obyčejného dne, popř. týdne, z pohledu práce představitele řádu?
10. Jezuitský řád působí prakticky po celém světě. Zúčastňují se také čeští Jezuité misijní činnosti? Jaká je náplň jejich činnosti? Do kterých oblastí v rámci misí odcházejí a na jak dlouhou dobu?

11. Jakým způsobem probíhá výběr kandidátů pro misijní činnost? Jak umístění člena řádu do vybrané oblasti probíhá?